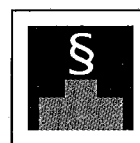

Urheilu ja
oikeus

Urheiluoikeuden yhdistys

JÄSENLEHTI 2002

Sisällysluettelo

PÄÄKIRJOITUS	3
MIKA PALMGREN	
URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN TILA JA TULEVAISUUS	5
HEIKKI HALILA	
YHDISTYKSEN HALLITUKSEN JÄSENEEN VASTUU URHEILIJOIDEN ELÄKETURVAN LAIMINLYÖNNISTÄ	15
PEKKA ILMIVALTA	
URHEILIJAN ELÄKE- JA TAPATURMALAIN SOVELTAMISALASTA	18
KIMMO SUOMINEN	
AMMATTIURHEILIJOIDEN JA MUIDEN TYÖNTEKIJÖIDEN TAPATURMATURVAN LAJUUDESTA	32
KARI KETVEN	
JOUKKUEURHEILIJOIDEN VAPAASTA LIKKUVUUDESTA	45
ESA SCHÖN	
VÄLIMIEHENÄ SALT LAKE CITYN TALVIOLYMPIALAISSA	57
OLLI RAUSTE	
JOUKKUEURHEILIJAT PERUSTIVAT YHTEISEN KATTOJÄRJESTÖN	63
PEKKA ILMIVALTA	
JALKAPALLOILIJAN ELÄMÄNURAN TUKIJANA	65
MARKUS JUHOLA	
URHEILUOIKEUDEN YHDISTYKSEN TOIMINTAKERTOMUS 2001	68
OLLI RAUSTE	

Päätoimittaja Mika Palmgren
Puh. 02 - 333 0121
GSM 0400 - 526 840
Fax. 02 - 2637 1237
Email mika.palmgren@turkutv.com

PÄÄKIRJOITUS

MIKA PALMGREN
OIKEUSTIETEEN LISENSIAATTI, VARATUOMARI

Urheilu on oikeudellistunut. Tämä ilmenee siten, että urheilua koskevia ratkaisuja on annettu 1990-luvulta lähtien selvästi enemmän kuin aiemmin ja toisaalta siitä, että erityisesti urheilijat ovat riitatilanteissa tukeutuneet entistä useammin voimassaoleviin lakeihin eikä enää pelkästään lajiliiton kilpailusääntöihin. Urheilun oikeudellistuminen on seurausta myös urheilun kaupallistumisesta ja ammattimaistumisesta.

Urheilun oikeudellistumisen johdosta urheilujärjestöillä näyttäisi olevan jonkinlainen tarve yrittää estää urheilua koskevien ratkaisujen käsitteleminen yleisissä tuomioistuimissa. Urheilun erityinen luonne saattaa puoltaa "erityisurheilutuomioistuinten tai -urheilulautakuntien" perustamista. Sen sijaan voidaan kysyä, tarvitaanko näitä erityiselimiä asioiden oikeudellisen luonteen vuoksi? Myönteistä vastausta kysymykseen on jo paljon vaikeampi perustella. Joka tapauksessa tuoreimpana esimerkkinä on Kansainvälisen Jalkapalloliiton FIFA:n päätös, jolla se hyväksyi CAS:n (Court of Arbitral for Sport) välimiesoikeutta koskevat menettelynormit myös jalkapallomaailmaa sitoviksi.

Suomessa käydään keskustelua Urheilun oikeusturvalautakunnan roolista ja toimivallasta. Professori Heikki Halilan artikkeli antaa ajattelemisen aihetta ja CAS:n jäsenen Olli Rausteen artikkeli luo varsin mielenkiintoisen kuvan välimiesoikeuden toiminnasta Olympiakisojen yhteydessä.

Jäsenlehdessä käsitellään myös urheilijan eläke- ja tapaturmaturvaa koskevia asioita. Urheilijoiden eläke- ja tapaturmaturvaa koskeva säännöstö on ollut voimassa hieman yli 7 vuotta ja uskallan perustellusti väittää, että laki sisältää useita tulkinnanvaraisuuksia ja jopa aukkoja, joista varmasti tullaan saamaan ennakkotapauksia tulevina vuosina. Asianajaja Pekka Ilmivallan artikkeli on kuvaus yhdestä vireillä olevasta riidasta. Urheilijan eläke- ja tapaturmaturvan kannalta ratkaisulla tulee olemaan erityistä mielenkiintoa varsinkin silloin, jos joudutaan arvioimaan tavallisen työntekijän ja urheilutyöntekijän oikeudellista asemaa vakuutusturvan laiminlyöntitapauksissa. Kari Ketvenin artikkeli antaa hyvän kuvan siitä, kuinka urheilijan eläke- ja tapaturmaturva eroaa normaalityöntekijän tapaturma- ja eläketurvasta ja herättää kysymyksen siitä, kuinka pitkälle työntekijöiden sosiaaliturvaa perusoikeusnäkökulmasta voidaan alentaa pelkästään työn luonteen perusteella, jos työntekijän työoikeudellinen oikeusasema muutoin on sama. Kimmo Suomisen artikkeli puolestaan on mielenkiintoinen, koska sen perusteella voidaan arvioida, missä kulkee urheilijan eläke- ja tapaturmalain ja toisaalta työntekijäin eläkelain ja tapaturmavakuutuslain soveltamisalaa koskeva raja. Voidaan perustellusti väittää, että ellei kyse ole urheilijan eläke- ja tapaturmalain mukaisesta urheilusta tai urheilijasta, tulee tällaiseen työntekijään sovellettavaksi Tapaturmavakuutuslaki tai Työntekijäin eläkelaki ja silloin sosiaaliturvan laajuus eroaa toisistaan huomattavasti.

SIVU 4

Lisäksi jäsenlehdessä on Esa Schönin artikkeli työntekijän vapaasta liikkuvuudesta, johon perustuen vuonna 1995 annettiin joukkueurheilua koskeva ns Bosman-päätös. Sen vaikutukset ovat edelleenkin huomattavia urheiluseurojen talouden näkökulmasta ja asiasta on käyty vilkasta keskustelua erityisesti iltapäivälehtien sivuilla. Jäsenlehteen on otettu myös kahden urheilujärjestöjohtajan, Ilmivallan ja Juholan, ajatuksia siitä, miksi urheilijoita varten on tarpeen perustaa oma urheilijoiden etujärjestö.

Kiitän lämpimästi kaikkia artikkelin kirjoittajia hyvin tehdystä työstä, Opetusministeriötä ja Urheiluoikeuden yhdistystä sen antamasta taloudellisesta tuesta ja toivon lukijoille miellyttäviä lukuhetkiä !

URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNAN TILA JA TULEVAISUUS

HEIKKI HALILA
PROFESSORI, HELSINGIN YLIOPISTO

1. Oikeusturvalautakunnan kolmas toimikausi

Keväällä 1999 valittiin Urheilun oikeusturvalautakunta kolmannelle toimikaudelle, joka päättyy keväällä 2003. Loppupuolelle kallistuneella toimikaudella lautakunnassa on käsitelty urheilun ja juridiikan kannalta merkittäviä kysymyksiä. Sellaisia ovat mm. olleet valitukset urheilun arvokisavalinnoista, erityisesti purjehtijoiden valinnasta Sydneyn olympiakisoihin vuodelta 2000, sekä pesäpallon sopupeliskandaalia koskeva ratkaisu vuodelta 2002. Sopupeliasiaa oli käsitelty jo edellisen toimikauden aikana.¹

Päättymässä olevalla toimikaudella lautakunnassa ei ole käsitelty oikeudellisesti eniten huomiota herättänyttä tapahtumaa, vuoden 2001 Lahden maailmanmestaruushiihtojen dopingtapausta. On ainakin osaksi spekulointia, miksei tätä asiaa viety valitusasiana oikeusturvalautakunnan käsiteltäväksi. Vaikutusta lienee ollut sillä, että lautakunta ei voi antaa täytäntöönpanokelpoista ratkaisua muuten kuin siinä tapauksessa, että on sovittu lautakunnan toimimisesta välimiesoikeutena.

Kulttuuriministeri Suvi Linden toi syksyllä 2001 julki huolestuneisuutensa todistelun puutteellisuudesta lautakunnassa, kun siinä ei voida kuulla valaehdoisesti todistajia. Muuten hän oli sitä mieltä, että oikeusturvalautakunta olisi oikea forum dopingasioidenkin käsittelemistä varten. Syksyllä 2001 kritisoitiin lautakuntaa lehtien palstoilla myös ratkaisujen asenteellisuudesta sekä kokoonpanon yksipuolisesta määräytymisestä. Nämä olivat kuitenkin yksittäisiä puheenvuoroja.

2. Lautakunnan funktio ja sen toteuttamistavat

Keskusteltaessa Urheilun oikeusturvalautakunnan tilasta ja tulevaisuudesta on lähtökohdaksi otettava ne tavoitteet ja keinot, jotka ovat olleet esillä lautakuntaa asetettaessa. Lautakunta on osa urheilun kansanliikettä, koska urheilun keskusjärjestötaho - nyttemmin SLU - valitsee lautakunnan ja vahvistaa sen säännöt. Se ei ole urheilun erikoistuomioistuimien eikä välimiesoikeus. Lautakunnassa tehdään urheilun vapaaehtoistyötä, koska jäsenille ei makseta palkkioita. Tämä vaikuttaa siihen, keitä on saatavissa mukaan lautakunnan työhön. Lautakuntaa on luonnehdittu osuvasti lainkäytön tukielimeksi. Sen statuksestakin johtuu se, että se voi antaa vain suosituksia mutta ei täytäntöönpanokelpoisia ratkaisuja. Saman syyn vuoksi lautakunta ei voi kuulustuttaa valaehdoisesti todistajia. Jos näihin seikkoihin haluttaisiin muutosta, lautakunnan luonne muuttuisi olennaisesti.

Lautakunta voi ratkaista vain toimivaltansa kuuluvia asioita. Toimivalta ei ole identtinen yleisen tuomioistuimen toimivallan kanssa urheiluun liittyvissä kysymyksissä. Kuten lainkäytössä

yleensäkin myös oikeusturvalautakunnassa on sovellettu tiukasti toimivaltaa koskevia määräyksiä.

Urheilun oikeusturvalautakunta perustuu Suomessa pohjoismaisen mallin varaan. Se on paljolti samantyyppinen kuin Ruotsin Riksidrottsnämnd (RIN). Erona on näiden välillä lähinnä se, että keskusjohtoisessa Ruotsin urheilussa sidonnaisuus lautakunnan toimivaltaan ei edellytä keskusjärjestötason alapuolella samanlaisia sääntömääräyksiä, ketjutuksia ja päätöksiä kuin Suomessa.² Toiminnan luonne eroaa olennaisesti siitä, millainen se on esimerkiksi CAS:ssa (Court of Arbitration for Sport).³

3. Lautakunnan valitseminen ja jäsenten kompetenssi

Oikeusturvalautakunnan asettaminen ja valinta perustui vuonna 1991 silloisten neljän keskusjärjestön sopimukseen ja niiden laatimiin sääntöihin. Lautakuntaan valittiin kiintiöistä 20 henkilöä siten, että SVUL nimesi kahdeksan sekä TUL, CIF ja SPL:stä kukin neljä henkilöä. Jäsenet olivat yhtä lukuun ottamatta lakimiehiä.

Tavoitteena oli se, että lautakunta toimii valitsijoista irrallaan samalla tavoin kuin esimerkiksi Keskuskauppakamarin välityslautakunta. Oikeusturvalautakunta ei tullut olemaan keskusjärjestöjen toimielin. Keskusjärjestön hallitukseen kuuluvan valitsemista lautakuntaan pidettiin kuitenkin mahdollisena.

Lautakuntaan tuli mukaan henkilöitä, joilla oli vankka kokemus urheilun järjestötoiminnasta mutta ei sen sijaan erityistä harastusta urheiluun spesifisti kuuluvista oikeuskysymyksistä. Osa saattoi mieltää lautakunnan roolin sovitteluelimeksi eikä niinkään oikeudellistuneen urheiluelämän riidanratkaisuforumiksi.

Oikeusturvalautakunnan valintaa koskevia sääntömääräyksiä on kehitetty saatujen kokemusten ja ulkoisten impulssien myötä. Lautakunnan jäsenten on nyttemmin oltava lakimiestutkinnon suorittaneita, mitä onkin pidettävä perusteltuna vaatimuksena. Jäsenten on sääntöjen mukaan oltava urheilu-oikeuteen perehtyneitä ja tunnettava urheilijoiden ja urheilujärjestöjen oloja. Kelpoisuusvaatimuksia ei näin voida pitää aivan vähäisinä. Valittaja ja vastapuoli voivat halutessaan nimetä kokoonpanon yhden jäsenen lautakunnan jäsenistä, mikä myös vaikuttaa siihen, millaiset henkilöt voivat tulla käsittelemään yksittäisiä valituksia.

Oikeusturvalautakunnan kokoonpano on nyttemmin edustavampi kuin se oli vuonna 1991. Tämä on ollut luonteva ja oikeansuuntainen kehitys, joka perustuu osaltaan urheilun oikeudellistumisesta johtuneeseen urheilu-oikeuden asiantuntijayhteisön muodostumiseen. Lautakuntaan kuuluvat ovat saaneet kokemusta ja hankkineet osaamista urheiluun liittyvistä oikeuskysymyksistä niin lautakunnassa toimimisen myötä kuin muutenkin. Lautakuntaan on saatu mukaan niin vuonna 1995 kuin vuonna 1999 merkittäviä urheilu-oikeuteen perehtyneitä tutkijoita ja asiantuntijoita, ja lautakunnassa on myös urheilijoiden edustus erään pelaajajyhdistyksen kautta.

Tieteellinen kirjoittaminen on yksi joskaan ei toki ainoa tapa osoittaa alan hallintaa. Kun lautakunta asetettiin, joukossa ei ollut sellaista, joka olisi laatinut tutkimuksia spesifisti urheilun oikeuskysymyksistä. Nykyisin yli kolmannes lautakuntaan kuuluvista on niitä, jotka ovat laatineet tieteellisiksi luonnehdittavia teoksia tai artikkeleita urheilu-oikeudesta. Sidonnaisuuksien kannalta on oikeaan suuntaan käynyt kehitys se, että lautakunnassa ei ole yhtään SLU:n hallituksen jäsentä. Urheilujärjestöjen palveluksessa olevia ei ole ollut

missään vaiheessa mukana.

Jatkossa olisi suotavaa, että vuonna 1991 käytössä olleet keskusjärjestökiintiöt saataisiin lopullisesti häivytytyiksi ja että lautakunnan jäsenten tausta olisi urheilun oikeudellisissa tehtävissä mahdollisimman monipuolinen. Lautakunnan statuksen kannalta olisi toivottavaa, etteivät jäsenet toimisi asiantuntijoina lautakunnassa ajettavissa jutuissa siitäkään huolimatta, että asiamiehen valinta lautakunnan ulkopuolelta voi olla asianosaisille hankalaa.

Pienessä maassa on sijaan vaikea välttää kokonaan sitä, että lautakuntaan kuuluvat keskustelevat asianosaisen kanssa riitakysymyksestä, joka asianomaisille yllätyksenä tulee käsiteltäväksi lautakunnassa, tai ottavat sellaiseen muutoin ennakkollisesti kantaa. Tällöin ei jää muuta mahdollisuutta kuin jääväminen asian käsittelystä.

On mahdollista, että lautakunnan ulkopuolelle on jäänyt ja jää varteenotettavia henkilöitä, jotka eivät halua käyttää oikeudellista osaamistaan urheilun vapaaehtoistyöhön tai jotka varaavat mieluummin itselleen mahdollisuuden prosessata lautakunnassa kuin ilmoittautuvat kiinnostuneiksi lautakuntaan valitsemiseen. On mahdollista, että oikeudellistumisen syventyessä ei vapaaehtoistoimintaan perustuvaa lautakuntatyötä pidetä enää ajan vaatimuksia vastaavana, vaan lautakunta halutaan korvata erikoistuinmuutoksella tai välimiesmenettelyllä. Tällöin riidanratkaisu ei perustuisi vapaaehtoistyöhön ja oikeudenkäyntikulut voitaisiin tuomita samalla tavoin kuin täytäntöönpanokelpoisessa riidanratkaisussa yleensäkin. Ainakaan toistaiseksi ei käsitykseni mukaan ole riittävän suurta tarvetta kansanliikkeen varaan rakentuvasta mallista luopumiseen.

4. Oikeusturvalautakunnan jäsenten esteellisyys

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöissä on määritelty esteellisyys modernilla tavalla. Lautakunnan jäsen on näet sääntöjen mukaan esteellinen myös silloin, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta syystä ilmeisesti vaarantuu. Tämä määräys oli lautakunnan säännöissä jo silloin, kun oikeudenkäymiskaaren esteellisyyssäännöksiä ei ollut muutettu nykyiseen asuunsa.⁴ Säännöissä ei näin ole korjaamisen varaa. Voidaan jopa esittää, että lautakunnan jäsenten tulee myös näyttää puolueettomilta eikä vain olla sellaisia.

Lautakunta ei normaalitapauksessa ole tuomioistuin eikä välimiesoikeus. Kun se ei anna täytäntöönpanokelpoisia ratkaisuja, esteellisyys ei voi tulla missään jälkikäteen arvioituksi. Lautakunnan jäsenten esteettömyys niin kuin valintapakin vaikuttavat kuitenkin lautakunnan uskottavuuteen.

Kun lautakunta ei toimi välimiesoikeutena, esteellisyydestä ei voida disponoida. Käyttäessään mahdollisuutta nimetä lautakunnan jäsenistä yhden henkilön kysymyksessä olevaan kokoonpanoon asianosaiset eivät siten voi valita esteellisiä henkilöitä.

Esteellisyys syntyy oikeusturvalautakunnassa tavallisesti tavanomaisen sukulaisuus- tai asianosaisaseman myötä. Lautakunnan jäsenet ovat jääväneet itsensä, jos ovat olleet mukana luottamus- tai toimihenkilönä taikka konsultatiivisesti kysymyksessä olevassa asiassa. Jäsenet ovat myös jääväneet itsensä sen lajin asiassa, jossa ovat aktiivisesti mukana. Sen sijaan ei ole tuotu esiin sitä, että yleinen järjestökytkentä voisi olla omiaan horjuttamaan luottamusta asianomaisen integriteettiin.

Keskustelussa on kuitenkin nyttemmin tuotu esiin se, että lautakunta ei täytä valintatapansa johdosta puolueettomalle riidanratkaisuelimelle asetettuja vaatimuksia, kun se on urheilun

keskusjärjestön asettama. Kärjistetysti tämä tarkoittaa sitä, että lautakunta edustaa urheiluriidoissa keskusjärjestö- tai jopa työnantajanäkemystä. Totta onkin, että lautakunta ei täytä välimiesmenettelylle asetettuja vaatimuksia, mutta asianosaiset voivat erikseen sopia siitä, että lautakunta toimii välimiesoikeutena. Edelleen voidaan viitata siihen, että sveitsiläisessä tuomioistuimessa CAS:n (Court of Arbitration for Sport) ei katsottu voivan antaa osapuolia sitovia välitystuomioita niin kauan kuin Kansainvälinen Olympiakomitea nimesi CAS:n jäsenet.⁵

On kuitenkin keinotekoista esittää lautakunnan jäsenten edustavan urheilujärjestöjä, ensisijaisesti keskusjärjestö SLU:ta ja lajiliittoja. Lautakunnassa on ensiksikin henkilöitä, joilla ei ole ollut luottamustehtäviä urheilujärjestöissä. Toiseksi monet järjestöissä urheilun oikeuskysymyksiin paneutuneet ovat entisiä urheilijoita, valmentajia ja muita urheilun toimijoita, joita voi vain pahalla tahdolla yrittää luonnehtia urheilijoiden vastapuolen edustajiksi.

Oikeusturvalautakunnan jutuista vain pienessä osassa on kysymys ammattuurheilijan ja hänen työnantajansa välisestä riidasta. Näitä tavallisempia ovat mm. kahden seuran väliset riidat kilpailumääräysten soveltamisesta. Lautakunnan vahvuutena on se, että jäsenet tuntevat urheilun rakenteita. Jos järjestöissä vaikuttaneet suljettaisiin pois lautakunnasta, tämä osaaminen voisi olennaisesti heiketä.

Valintatavasta ja sidonnaisuuksista johtuvasta riippumattomuudesta keskusteltaessa voidaan viitata myös siihen, milloin esteellisyys syntyy välimiesmenettelystä annettua lakia sovellettaessa. Kouluesimerkkinä on voitu pitää sitä, että toimialajärjestöissä työskentelevät lakimiehet esimerkiksi rakennusalalla ovat esteellisiä toimimaan välimiehinä. Eri asia on, että asianosaiset voivat disponoida esteellisyysvaatimuksesta. Sen sijaan ei ole tiettävästi katsottu, että esteellisiä olisivat lakimiehet, jotka tavallisesti hoitavat vain joko rakennuttaja- tai urakoitsijatahon asiantuntija- tai konsulttoimistehtäviä.⁶

5. Oikeusturvalautakunnan jäsenten valintatapa

Jotta oikeusturvalautakunta myös näyttäisi riippumattomalta, olisi ihanteellista, että olisi olemassa urheilun keskusjärjestöä riippumattomammalta näyttävä taho, joka nimeäisi lautakunnan jäsenet. Sellaista ei kuitenkaan ole oikein näköpiirissä. Lautakuntaa perustettaessa oli tiettävästi esillä se ajatus, että opetusministeriö nimeäisi lautakunnan. Tähän ei opetusministeriössä ollut kuitenkaan halukkuutta. Lautakunnan ulkoinen kuva voisi sitä paitsi muuttua, jos lautakunnan kokoonpanon katsottaisiin ilmentävän valtion liikuntapolitiittisia näkemyksiä.

Urheiluoikeuden yhdistys olisi opetusministeriötä riippumattomampi Urheilun oikeusturvalautakunnan nimeäjäfoorumi. Ongelmana voitaisiin kuitenkin nähdä se, miten hyvin lautakunnan nimeämistehtävä luontuisi tämän yhdistyksen rooliin. Jos nimeämisoikeus olisi urheilun kansaliikkeen ulkopuolella, alkuperäinen tavoite urheilun sisäisestä lautakunnasta ei liioin toteutuisi.

Oikeusturvalautakunnan valinta voisi tapahtua myös niin, että eri tahot nimeäisivät lautakunnan jäseniä. Kokoonpano voisi sinänsä olla sellainen, että SLU nimeäisi kolmanneksen, urheilijoita edustava taho toisen kolmanneksen ja riippumaton taho kuten Urheiluoikeuden yhdistys viimeisen kolmanneksen.

Urheilijoiden suoraa edustusta on kuitenkin vaikea saada lautakuntaan. Suomessa on vain muutamassa lajissa urheilijoita edustava yhdistys, ja nämäkin edustavat lähinnä joukkuelajien

ammattiurheilijoita. Pääosa lautakunnassa käsiteltävistä asioista lienee muiden kuin ammattiurheilijoiden tekemiä.

Mahdollista olisi myös se, että oikeusturvalautakunta rakennettaisiin samalle pohjalle kuin CAS eli että asianosaiset valitsisivat lautakunnan jäsenistä kumpikin yhden ja nämä valitsisivat lautakunnan jäsenistä puheenjohtajan. Ongelmana olisi tällöin kuitenkin ainakin ratkaisujen yhtenäisyyden säilyttäminen. Puheenjohtajisto ja sihteeri ovat edustaneet nykytyyppisessä lautakunnassa jatkuvuutta ja ratkaisukäytännön tuntemusta. Kokemukset viisijäsenisistä kokoonpanoista eivät liioin ole olleet kielteisiä.

Urheilun oikeusturvalautakunnan jäsenet kutsutaan noudattamatta ennakoilmoittautumismenettelyä. Kysymys on hieman samantyyppisestä tehtävästä kuin tuomarivalintalautakunnassa toimimisesta - siihenkään ei voi ilmoittautua. Jos noudatettaisiin ilmoittautumismenettelyä, osa lautakuntaan nykyisin kuuluvista ei olisi käytettävissä. Tietoon voisi tulla henkilöitä, joiden kiinnostuksesta ja käytettävissäolosta ei ole ollut selvyttä. Ainakaan sellainen ilmoittautumismenettely ei palvelisi lautakunnan etua, jossa ennakoilmoittautuminen on edellytyksenä lautakunnan valitsemiselle.

6. Todistelusta oikeusturvalautakunnassa

Urheilun oikeusturvalautakunnassa ei voida kuulla todistajia valaehtoisesti niin kuin ei yleensääkään lautakuntatyypillisissä lainkäyttöelimissä. Jos oikeusturvalautakunnalle annettaisiin oikeus kuulla todistajia, lautakunta tulisi organisoida tuomioistuimen tavoin. Siitä tulisi omalajisensa erikoistuomioistuin. Sen luonne muuttuisi olennaisesti nykyisestäään lautakunnan jäsenten asemasta lähtien. Siksi eivät pelkästään todistelun ongelmat anna riittävää aihetta siihen, että oikeusturvalautakunnan statusta ryhdyttäisiin muuttamaan radikaalisti.

Nykytilanteessakin on todistajien valaehtoinen kuuleminen mahdollinen oikeusturvalautakunnassa. Asianosaisethan voivat tehdä välityssopimuksen lautakunnan toimimisesta välimiesoikeutena. Välimiesoikeus voi tässä tapauksessa tehdä asianosaisen pyynnöstä päätöksen siitä, että henkilöä kuullaan todistajana alioikeudessa valaehtoisesti. Ulkopuolinen kuten dopingtapauksessa OPM tai ADT ei voi menettelyn riippumattomuusvaatimuksen vuoksi velvoittaa tähän asianosaista tai välimiesoikeutta.

Suomessa vallitsee vapaa todisteiden harkinta oikeudellisena periaatteena siten, että se ulottuu erityisten määräysten puuttuessaan myös urheilun oikeusturvalautakunnan toimintaan. Lautakunnan ratkaisu voi olla siten valitusasiassa todistajina ilmaan valaa kuultujen lausumien vastainen.

Oikeusturvalautakunnassa on ratkaistu yksi valitus, jossa ratkaisu syntyi todistelun arvioinnin osalta äänestyksen jälkeen. Lautakunta katsoi äänin 4-1, ettei asiassa esitetyn ristiriitaisen selvityksen perusteella ole riittävällä varmuudella näytetty, että urheilija olisi kyseisenä ajankohtana kieltäytynyt testistä. Vähemmistöön jäänyt piti urheilijan puolesta "kylläkin yhdenmukaista ja useiden todistajien kertomaan perustuvaa näyttöä osin ristiriitaisena ja luotettavuudeltaan ongelmallisena" ja piti urheilijan "puolesta esitettyä näyttöä riittämättömänä kumoamaan doping-testaajan ja testiavustajan kertomusta". Kuten äänestystilanne osoittaa, ratkaisu olisi voinut olla päinvastainenkin.⁷

Todistelumenettelystä dopingasioissa voidaan viitata siihen, että dispositiivissa riita-asioissa

todistajaa ei voida kuulla ilman asianosaisen vaatimusta onpa foorumi mikä tahansa. Jos lajiliitto ja urheilija kokevat intressinsä yhteiseksi eivätkä halua kuulustuttaa henkilöitä, joiden antamalla tiedoilla voisi olla merkitystä, todistelu jää puutteelliseksi. Tällaisia tilanteita varten olisi ADT:n mahdollisuus toimia asiassa väliintulijana palvella puhtaasti urheilun asiaa.⁸

7. Asenteellisuutta koskeva kritiikki ja vastakritiikki

Suomessa on kuultu kritiikkiä oikeusturvalautakuntaa kohtaan asenteellisista ratkaisuksista. Julkisuutta ovat saaneet urheilijoiden edutajiensa kommentit. Järjestöjen edustajien mielenpurkaukset jäävät sen sijaan tavallisesti pimentoon. Lajiliitoissa ja seuroissa on joka tapauksessa ollut syytä huomata, että lautakuntakäsittelyyn on suhtauduttava vakavasti.

Urheilija voi viedä lautakunnassa käsitellyn asian yleiseen tuomioistuimeen joutumatta syytetyksi järjestelmän väärinkäytöstä. Seura tai lajiliitto, joka ei noudata lautakunnan suositusta, voi sen sijaan joutua suuriinkin vaikeuksiin. Jälkikäteen ei voida menestyksellisesti vedota siihen, ettei häveliäisyys- tai muista syistä haluttu panostaa esimerkiksi jäsenen erottamisasiassa oikeusturvalautakunnan käsittelyyn kunnolla.

Keskusteltaessa Urheilun oikeusturvalautakunnan roolista oikeussuojan antajana urheiluelämässä tarvittaisiin lautakunnan ratkaisukäytännön oikeudellista analyysia. Sellaista ei ole toistaiseksi tehty muuten kuin yksittäisten ratkaisujen ja valitustyyppien osalta. Hedelmällinen pohja tarkastellulle voisi olla oikeusturvalautakunnan ja CAS:n ratkaisujen vertaaminen. Tällöin tulisi tietenkin ottaa huomioon se, mikä on kussakin tapauksessa sovellettava lainsäädäntö tai muu normipohja.

Olen aikaisemmin tarkastellut tässä julkaisussa kysymystä päätöksen sääntöjenvastaisuudesta edellytyksenä asian tutkimiselle oikeusturvalautakunnassa. Olen päätenyt siihen, että lautakuntaa voitaisiin pikemmin hienoisesti kritisoida toimivallan laajentamisesta urheilijalle myönteiseen suuntaan kuin valitusten aiheettomasta tutkimatta jättämisestä.⁹ Informaation antamisena urheilijalle valittajalle hänen asemastaan silloinkin, kun valitusta ei varsinaisesti voida tutkia, tämä on kuitenkin ollut hyväksyttävää. Syksyllä 2001 julkisuudessa kuultu kritiikki lautakunnan asenteellisyydestä on sen sijaan käsitykseni mukaan aiheetonta ja asenteellista. Kritiikkiä tulisi esittää niitä kohtaan, jotka prosessaavat lautakunnassa paneutumatta riittävästi huolellisesti lautakunnan sääntöihin.

Keskustelua voidaan perustellusti käydä siitä, tulisiko lautakunnan toimivaltaa laajentaa sääntömuutoksien sijaan, että oikeussuojaa voitaisiin esimerkiksi arvokilpailuihin valintaa koskevilla asioilla antaa muissakin tapauksissa kuin niissä, joissa on kysymys sääntöjenvastaisuudesta. Tämä voisi tarkoittaa sitä, että lajiliiton tai olympiakomitean julkistaman valintakriteerin sivuuttaminen voisi antaa aiheen urheilijan valituksen tutkimiseen. Eri asia kuitenkin on, mitä valituksella voitaisiin tavoitella, jos arvokisat ovat ovella.

8. Lautakunnan toimivalta kilpailusääntöasiassa

Oikeusturvalautakunta on ratkaissut vuonna 2002 valituksen, joka koski kilpailu- ja pelisääntöjen soveltamista.¹⁰ Suomen Koripalloliiton sääntö- ja kurinpitoyksikkö oli hyväksynyt valituksen, joka koski miesten mestaruussarjan ottelussa tapahtunutta toimitsijavirhettä. Valituksen mukaan peliaika oli mitattu väärin. Sääntö- ja kurinpitoyksikkö määräsi ottelun pelattavaksi uudelleen. Koripalloliiton liittohallitus puolestaan hyväksyi sääntö- ja kurinpitoyksikön päätöksestä tehdyn valituksen menettelyvirheen perusteella. Alkuperäinen ottelutulos jätettiin voimaan. Oikeusturvalautakunnalle tehtiin tästä päätöksestä valitus, joka tutkittiin ja hylättiin.

Oikeusturvalautakunta totesi, että kysymys koripallo-ottelun peliajasta ratkaistaan koripallon pelisääntöjen perusteella. Tämän mukaisesti ei lautakunta ei voinut ottaa kantaa siihen, miten kysymyksessä olevan koripallo-ottelun peliaikaan liittyvä ristiriita olisi lajin sääntöjenn mukaan ratkaistava. Oikeusturvalautakunta katsoi kuitenkin voivansa sille kuuluvan toimivallan puitteissa ratkaista, voitiinko sääntö- ja kurinpitoyksikön päätöksestä tässä tapauksessa valittaa liittohallitukseen ja oliko liittohallituksella toimivalta poistaa sääntö- ja kurinpitoyksikön päätös.

Oikeusturvalautakunta joutui ottamaan kantaa koripalloliiton kilpailusääntöjen sisältöön. Niiden mukaan kilpailusääntöjen mukaan sääntö- ja kurinpitoyksikön kilpailusääntöjen soveltamista koskevaan päätökseen voidaan hakea muutosta liittohallitukselta valittamalla; pelisääntöjen soveltamista ja vastalauseita koskeviin päätöksiin ei kuitenkaan voida hakea muutosta valittamalla. Kilpailusääntöjen sanamuodon perusteella oli saattoi tehdä sen päätelmän, ettei liittohallitus olisi voinut tutkia sille tehtyä valitusta. Kysymys siitä, onko pelisääntöjen soveltamista koskeva vastalause tehty muodollisesti oikein, ei sinänsä kuitenkaan liity pelisääntöjen soveltamiseen vaan kilpailusääntöjen ja niitä tarkentavien ohjeiden ja normien soveltamiseen.

Kilpailusääntöjä täydentävässä koripalloliiton SM-joukkuemanuaalissa edellytetään, että joukkueen on tapahtumahetkellä tehtävä ilmoitus vastalausevarauksesta voidakseen ottelun jälkeen tehdä vastalauseen. Onko näin menetelty, ei tule ratkaistavaksi pelisääntöjen perusteella. Tämän vuoksi oikeusturvalautakunta katsoi liittohallituksen voineen tutkia menettelykysymyksen oalta sille tehdyn valituksen. Samasta syystä oikeusturvalautakunta myös saattoi tutkia sille tehdyn valituksen.

Itse asiakysymyksen osalta oikeusturvalautakunta katsoi asiakirjoista ilmenevän, että ottelun erotuomarit ovat yhtäpitävästi ilmoittaneet, ettei tapahtumahetkellä ollut tehty vastalausevarausta. Muu asiassa esitetty selvitys ei lautakunnan käsityksen mukaan riittänyt kumoamaan erotuomareiden ilmoitusta. Tämän vuoksi sääntö- ja kurinpitoyksikön ei olisi lautakunnan mukaan tullut tutkia asiaa vastalauseena. Oikeusturvalautakunta piti siksi liittohallituksen päätöstä ottelun alkuperäisenn tuloksen voimaan jättämisestä oikeana.

Oikeusturvalautakunnan ratkaisu osoittaa selkeää kiinni pitämistä lautakunnan säännöistä. Kilpailusääntöjen määräykset olivat tulkinnanvaraiset, mutta menettelyä koskevia dokumentteja kokonaisuudessaan tulkitsemalla päädyttiin siihen, että liittohallituksen ratkaisu koski vastalauseen jättämistä koskevaa menettelyä ei vastalauseen sisältöä. Kilpailusääntöjen soveltaminen oli oikeusturvalautakunnan säännöissä tarkoitettua päätöksen sääntöjenmukaisuuden tutkimista.

Oikeusturvalautakunnan tulkinta vastalausevarauksen tekemisestä on huomionarvoinen. Lautakunta sovelsi ankarasti kilpailusääntöjen muotovaatimusta, minkä katsottiin palvelevan kysymyksessä olevan muotovaatimuksen tarkoitusta.¹¹ Tätä voidaan puoltaa myös sillä, että mestaruussarjatasolla joukkueenjohdon on oltava perillä vastalauseita koskevista muotovaatimuksista. Siksi ei ollut riittävää, että joukkue ja sen johto olivat muutoin näkyvästikin protestoineet erotuomarin ratkaisua vastaan. Vaadittiin näyttöä siitä, että oli noudatettu kilpailusääntöjen määräyksiä.

Ratkaisu koski kahden joukkueenn välistä relaatiota. Kysymys ei näin ollut siitä, millaista oikeussuojaa urheilijalle annetaan yksittäisessä valitusasiassa.

9. Pitkävetoa pelanneiden boikotti superpesiksessä

Pesäpallon sopupeliskandaali elokuussa 1998 johti Pesäpalloliitossa tuoreeltaan hankalaan tilanteeseen; vahvan julkisuuspaineen ja sidosryhmävaatimusten vuoksi oli tehtävä ratkaisuja, ennen kuin saattoi olla lopullista varmuutta kaikista oikeudellisestikin merkityksellisistä tapahtumien käännteistä. Oli saatava aikaan päätöksiä, jotta voitiin välttää usean joukkueen vararikko ja ylimmän sarjataso toiminnan keskeytyminen.

Pesäpalloliitossa ja Superpesiksessä ei voinut olla ilman perusteellisia selvityksiä varmutta sitä, ketkä olivat syyllistyneet otteluista sopimimiseen ja vedonlyöntiin sopimistaan otteluista tai varman vihjetiedon hyväksikäyttämiseen. Oikeudelliselta kannalta kysymys oli eri relaatioista: millä edellytyksillä henkilöitä voitiin tuomita rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, millä velvoiteoikeudellisilla edellytyksillä veikkausvoittoja tai pelipanoksia tuli palauttaa ja millä edellytyksillä liitossa voitiin ryhtyä kurinpitotoimiin

Joukkueenjohto saa käyttää pesäpallossa niin kuin muissakin joukkueurheilulajeissa pelaajaa joukkueessaan, mikäli tämän edustus oikeus on kunnossa. Tämä sisältää sen, ettei asianomainen ole kilpailukiellossa. Oma kysymyksensä on, mikä on joukkueenjohtoon oikeus ja velvollisuus käyttää kilpailutoiminnassa pelaajan palveluksia. Pelaajasopimuksissa on määriteltä pelaaajien oikeudet ja velvollisuudet. Niihin ei kuulu oikeutta saada osallistua otteluihin pelaajana. Tästä päättäminen kuuluu joukkueenjohtolle ja on työsuhteissa työnantajan direktio-oikeuden piirissä.

Pesäpallotoiminnassa päädyttiin siihen, että varmin tapa saada sarjatoiminta jatkumaan mahdollisimman vähin vaurioin oli työnantajan direktio-oikeuden käyttäminen. Seurojen kesken päädyttiin tekemään sopimus, jonka mukaan tiettyjen pelaajien palveluita ei käytetä Superpesiksessä. Superpesis Oy:n osakkaat tekivät seurakokouksessa sopimuksen eräistä sarjaan osallistumisen edellytyksistä. Yksi niistä oli nettovoittojen palauttaminen pitkävetokierrokselta 33/1998 edellytyksenä sille, että asianomaiset saavat pelata superpesiksessä ja sen karsintasarjassa. Pelaajat ymmärsivät asian niin, että he ovat kilpailukiellossa, mikäli eivät toimi vaaditulla tavalla.

Urheilun oikeusturvalautakunnassa ratkaisuihin jutuissa 2/2002 ja 3/2002 tuli arvioitavaksi tehdyn järjestelyn oikeudellinen pätevyys, Tämä tapahtui vasta usean vuoden jälkeen boikotin sopimisesta. Kun asia tuli ratkaistavaksi oikeusturvalautakunnassa eikä yleisessä tuomioistuimessa, kysymys oli siitä, saattoiko lautakunta tutkia seurojen kokouksen tekemän päätöksen eräiden pelaajien asettamisesta boikottiin, tehdä kartellisopimuksen pelaajien palveluiden käyttämättä jättämisestä tai määrätä työsulun, miten asia halutaankaan ilmaista. Toimivaltakysymys oli tässäkin tapauksessa avainasemassa lautakunnassa ratkaisua tehtäessä.

Oikeuskysymys saatettiin pelkistää niin, että oliko tehdyissä päätöksissä kysymys urheilujärjestöjen organisaatioon kuuluvan yhteisön tekemästä valittajaa koskevasta kurinpitovirasta vai superpesissarjaan osallistuvien seurojen keskinäisestä sopimuksesta, jolla on sovittu eräistä sopupelijupakan jälkiselvittelyyn liittyvistä menettelytavoista.

Lautakunta päätyi äänestyksen 4-1 perusteella siihen, ettei se voinut tutkia valitusta. Vähemmistöön jäänyt tutki valituksen ja hyväksyi sen.¹²

Miesten superpesiksessä kilpailutoiminta on siirretty sopimuksella Superpesis Oy:lle. Kilpailutoiminnassa on kuitenkin noudatettava liiton kilpailu- ja sarjamääräyksiä. Superpesisseurojen tekemä päätös rajoitti sitä oikeutta pelata superpesiksessä pesäpalloa,

josta oli määrätty näissä määräyksissä. Lautakunnassa ratkaistussa asiassa oli kyse siitä, millä tavoin rajoituksia oli mahdollista asettaa.

Lautakunnan enemmistön omaksuman käsityksen mukaan seurat voivat asettaa pelaajilleen omaehtoisesti tai keskenään sopien lisävaatimuksia kilpailutoimintan osallistumisesta. Kilpailusäännöt eivät ole tämän mukaan ainoa tapa asiasta määräämisessä. Seurojen tekemät sopimukset ovat harvinaisia, mutta sellaisia on tehty aikaisemminkin esimerkiksi ulkopaikkakuntalaisten peluuttamisesta sarjassa. Seurakokouksessa tehty päätös ei ollut pesäpalloliiton eikä liigan päätös. Siksi lautakunnan enemmistö päätteli, ettei ole olemassa sellaista yhteisön päätöstä, joka voitaisiin kumota. Päätöstä voi pitää muodollis-juridisena, mutta se koskeekin toimivaltaa. Sen takana on myös käsitys seurojen disponoimisoikeudesta. Superpesis Oy:n seurakokouksella ei esitetyn ajatuksenkulun mukaisesti ollut toimielimenä pesäpalloliiton sääntöihin ja määräyksiin tai yhtiön omaan yhtiöjärjestykseen perustuvaa toimivaltaa tehdä yhdistys- tai yhtiöoikeudellisesti merkityksellisiä päätöksiä. Lautakunta katsoi kuitenkin, että seurakokouksessa voidaan päättää seurojen yhteisestä tahdonilmaisista ja tehdä keskinäisiä sopimuksia. Näin ajateltaessa ei tehty samastusta seurakokouksen päätöksen ja kilpailutoiminnasta vastaavien yhteisöjen päätösten kanssa.

Oikeusturvalautakunnan päätöksen mukaan seurakokouksissa tehdyissä päätöksissä ei ole kysymys kurinpitorangeistuksesta tai jäsenoikeuksien rajoittamisesta vaan superpesissarjaan osallistuvien seurojen keskinäisestä sopimuksesta, jolla on sovittu eräistä sopupelijupakan jälkiselvittelyyn liittyvistä menettelytavoista. Tämä päätelmä on sopusoinnussa pohjoismaisen linjauksen kanssa, jolla kurinpitoseuraamusten ala on määrittynyt suppeaksi. Niinpä esimerkiksi arvokilpailuihin valitsematta jättämistä ei ole pidetty kurinpitotoimena, koska kellekään ei ole subjektiivista oikeutta tulla valituksi arvokisajoukkueeseen. Valinta kuuluu autonomian piiriin, joskin valitsijataho voi itse rajoittaa sitoumuksin autonomiaansa.¹³

Oma kysymyksensä toki on, mikä on urheilijan oikeussuoja, jos järjestö kuten lajiliitto määrää hänet boikottiin. Boikottihan on keino, joka on lajiliiton käytössä vaihtoehtona kurinpitotoimille erityisesti valmentajille, jos kurinpitotoimiin ei voida ryhtyä sitouttamisen puutteellisuuden vuoksi.¹⁴

Esillä olevassa tapauksessa boikotin olivat määränneet seurat työnantajana tai muuten pelaajien sopimuskumppanina, eivät lajiliitto tai -liiga. Sopimukseen liittyi sakkolauseke, mutta se saattoi tietenkin kohdistua vai sopimuksen osapuoliin eli seuroihin. Boikottiin asetetun pelaajan mahdollisuutena on nostaa kante seuraan kohtaan tuomioistuimessa ainakin palkkasaatavan osalta. Oikeusturvalautakunnan toimivaltaan ei selvästikään kuulu tällaisten vaatimusten tutkiminen.

Oikeusturvalautakunnassa vähemmistöön jäänyt yhtyi valittajien käsitykseen seurakokouksissa tehtyjen päätösten tosiasiallisista vaikutuksista. Kysymyksessä oli edustuskelvottomuus sarjapeleissä, joiden järjestämisestä vastaa ainakin viime kädessä Pesäpalloliitto. Siksi vähemmistöön jäänyt katsoi, ettei Pesäpalloliitto voinut vetäytyä kilpailutoiminnasta vastaavana lajiliittona "seurakokousten" päätösten taakse.

Siviilioikeudellisen käsitteistön mukaisesti voisi esitetyn ajatuksenkulun luonnehtia myös niin, että kyse oli vastuun samastuksesta. Vähemmistöön jäänyt katsoi yli kolmen vuoden kilpailukelvottomuuden kohtuuttomaksi seuraamukseksi, minkä vuoksi hän hyväksyi valituksen.

Pelaajien edustuskelpoisuutta koskevat järjestelyt olivat pesäpallossa poikkeuksellisia mutta eivät kuitenkaan ainutkertaisia. Oikeusturvalautakunnan enemmistö tulkitsi ratkaisussaan toimivaltaansa suppeasti, mikä johti valituksen tutkimatta jättämiseen. Oma kysymyksensä on, miten asiaa koskeva kanne voisi menestyä yleisessä tuomioistuimessa. Oikeusturvalautakuntahan ei ottanut toimivalta-asiassa tekemänsä ratkaisun vuoksi kantaa materiaaliseen kysymykseen.

10. Lopuksi

Jos tarkoituksena on vastaisuudessakin se, että urheilua koskevissa riita-asioissa voidaan mahdollisuuksien mukaan välttää käsittely yleisessä tuomioistuimessa, on syytä harkita vakavasti lautakunnan toimivallan sisältöä. Hätköityihin ratkaisuihin ei ole kuitenkaan aihetta. On arvioitava, mitä lautakunnalta odotetaan ja mitkä ovat lautakunnan edellytykset antaa suosituksia erityyppisissä asioissa.

¹ Ks. oikeusturvalautakunnan artkaisu 2/1999 ja sen johdosta Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 342.

² RIN:n jäsenet valitsee Ruotsissa Riksidrottsstämman (Idrottens Riksdag). Jäsenmäärä on suppeampi kuin Suomessa. Siksi tehtävä on työläämpi Ruotsissa kuin Suomessa. Ks. Krister Malmsten, Idrottens bestraffningsregler med kommentarer, tredje upplagan (1999) s. 78.

³ Ks. Olli Rauste, Urheilu-oikeus (1997) s. 749-755.

⁴ Ks. Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 351.

⁵ Ks. Olli Rauste, Urheilu-oikeus (1997) s. 753-755.

⁶ Ks. kysymyksenasettelusta Gustaf Möller, Välimiesmenettelyn puolueettomuudesta, LM 1986 s. 782 ja Gustaf Möller, Välimiesmenettelyn perusteet (1997) s. 44.

⁷ Ks. oikeusturvalautakunnan ratkaisu 10/2000 ja siitä Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 326.

⁸ Kyseistä menettelyä on eri yhteyksissä esittänyt Olli Rauste.

⁹ Ks. Heikki Halila, Kysymys valittajaa koskevan päätöksen sääntöjenmukaisuudesta Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta, Urheilu ja oikeus 2002 s. 39-49.

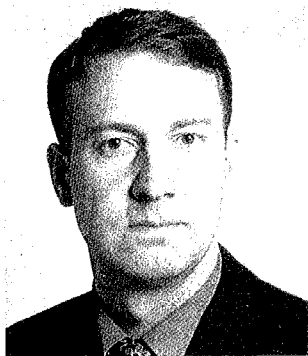
¹⁰ Oikeusturvalautakunnan ratkaisu 1/2002. Kokoonpano: Erkki-Juhani Taipale, Erkki Aurejärvi, Heikki Halila, Risto Jalanko ja Pekka Timonen.

¹¹ Ks. asiaan liittyvistä näkökohdista yhdistysoikeudessa esim. Ole Hasselbalch, Foreningsret, 2.udgave (1992) s.29.

¹² Enemmistön muodostivat kummassakin valitusasiassa Erkki-Juhani Taipale, Heikki Halila, Tom Ifström ja Urpo Kangas ja vähemmistössä oli Kari-Pekka Tiitinen.

¹³ Ks. Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 11-12.

¹⁴ Ks. kysymyksenasettelusta ja boikotin sallittavuudesta esim. KKO 1999:39 ja sen johdosta Mika Hemmo s. 313-316 sekä siellä mainittua kirjallisuutta teoksessa Pekka Timonen (toim.), KKO:n ratkaisut kommentein 1999 I. Boikotti, jossa yleisöä kehoitetaan olemaan käyttämättä tiettyjä palveluita, poikkeaa luonteeltaan siitä urheilussa käytettävästä boikotista, jossa lajiliitto kehottaa jäsenseurojaan olemaan käyttämättä tietyn valmentajan tai muun toimihenkilön palveluksia tai jossa seurat sopivat keskenään palveluksessaan olevien urheilijoiden boikotoimisesta. Kysymys on siitä, miten asiaa on arvioitava yhdistysoikeudellisen liittosuhteen ja sopimusvelvoitteiden kannalta. Ks. boikotista urheilussa Risto Riitesuo, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä (2001) s. 256-257.

**YHDISTYKSEN HALLITUKSEN JÄSENEEN VASTUU
URHEILIJOIDEN ELÄKETURVAN
LAIMINLYÖNNISTÄ
PEKKA ILMIVALTA**

Kymmenen Kalpa-Kuopio ry:n (jäljempänä Kalpa) kanssa pelikausina 1997-98 ja 1998-99 työsuhteessa ollutta jääkiekkoilijaa vaati Kuopion käräjäoikeudelle osoitetussa haastehakemuksessaan, että Kalpan hallituksessa kaudella 1998-99 toimineet jäsenet velvoitetaan henkilökohtaisesti korvaamaan pelaajille pakollisen eläketurvan laiminlyönnistä aiheutuneen yhteensä noin 17.000 euron suuruisen vahingon.

Pelaajien vaatimus perustui ensisijaisesti yhdistyslakiin ja toissijaisesti vahingonkorvauslain (jäljempänä VahL) 5 luvun 1 §:ään.

Jutun tosiseikat

Esitetyn näytön perusteella Kuopion käräjäoikeus totesi Kalpan muutoin kuin tilapäisesti laiminlyöneen urheilijoiden eläketurvan ja tapaturmaturvan järjestämisestä annetun asetuksen (537/1995 ja 1.7.1998 alkaen 275/1998, jäljempänä UrhA) mukaisen vakuuttamisvelvollisuutensa. Laiminlyönnin takia kantajille ja muillekin Kalpan pelaajille kertyvä eläke oli jäänyt olennaisesti pienemmäksi kuin asetuksessa ja pelaajien sopimuksissa on edellytetty.

Kuopion käräjäoikeus katsoi, että Kalpan hallitus oli ollut täysin tietoinen vakuutusmaksujen laiminlyönnin merkityksestä pelaajien eläkkeiden kertymättä jäämisen suhteen. Käräjäoikeuden mukaan vakuutusmaksujen maksamatta jättäminen oli ollut tietoista ja se oli jatkunut pitkään yhdistyksen ylivelkaisuuden koko ajan lisääntyessä. Yhdistyksen maksuvaikeudet eivät käräjäoikeuden mukaan olleet peruste vastuusta vapautumiselle.

Kuopion käräjäoikeus katsoi edelleen, että vakuutusmaksujen laiminlyönnistä voitiin pitää tuottamuksellisena tekona ja että laiminlyönnistä oli aiheutunut kantajille vaaditun suuruinen varallisuusvahinko.

Tosiseikkojen oikeudellinen arviointi

Vastuu yhdistyslain perusteella

Yhdistyslain 35 §:ssä yhdistyksen hallituksen jäsenille on asetettu huolellisuusvelvollisuus, jonka mukaan yhdistyksen hallituksen on lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaan huolellisesti hoidettava yhdistyksen asioita.

Yhdistyslain 39 §:n mukaan hallituksen jäsen ja yhdistyksen toimihenkilö on velvollinen

korvaamaan vahingon, jonka hän on toimessaan tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttanut yhdistykselle. Yhdistyksen jäsenelle tai ulkopuoliselle aiheutuneesta vahingosta hallituksen jäsen voi joutua vastuuseen, jos vahinko on aiheutettu yhdistyslain tai yhdistyksen sääntöjen vastaisella toiminnalla.

Yhdistyslain 39 §:n säännöstä koskevissa esitöissä (HE 64/1988, s. 61) todetaan, että

”Säännöksessä tarkoitettuna tämän lain rikkomisena voitaneen yleensä pitää myös sitä, että hallitus laiminlyö 35 §:n 1 momentin mukaisen velvollisuutensa hoitaa yhdistyksen asioita huolellisesti lain ja sääntöjen sekä yhdistyksen päätösten mukaisesti. Näin ollen korvausvastuu saattaa seurata myös muun lain pakottavan säännöksen rikkomisesta, jos hallitus samalla on laiminlyönyt edellä sanotun huolellisuusvelvollisuutensa noudattamisen.”

Esitöiden mukaan yhdistyksen hallituksen jäsenellä voidaan katsoa olevan laaja huolellisuusvelvollisuus.

Kuten edellä on esitetty, kärjäoikeus katsoi tuomiossaan, että vastaajat ovat Kalpan hallituksen jäsenenä tuottamuksellisella toiminnallaan laiminlyöneet työeläkelain ja UrhA:n mukaisen vakuuttamisvelvollisuutensa. Laiminlyönnistä on aiheutunut kantajille vahinkoa.

Kuopion kärjäoikeus tulkitsi yhdistyslakia ja sen esitöitä niin, ettei yhdistyksen hallituksen jäsenen vastuuta ole huolellisuusvelvollisuudesta huolimatta haluttu ankarammaksi kuin osakeyhtiö hallituksen jäsenen vastuu on ulkopuoliselle aiheutuneesta vahingosta. Kärjäoikeuden mukaan hallituksen jäsenten aseman ja tosiasiallisen huolellisuusvelvoitteen tulee olla sama yhteisömuodosta riippumatta.

Koska osakeyhtiön hallituksen jäsenillä ei kärjäoikeuden mukaan olisi vastaavassa tilanteessa henkilökohtaista vastuuta ja koska kantajille aiheutunutta vahinkoa ei ole aiheutettu yhdistyslakia tai yhdistyksen sääntöjä rikkomalla, kärjäoikeus katsoi, etteivät vastaajat ole yhdistyslain perusteella vastuussa kantajille aiheutuneesta vahingosta.

Vastuu VahL:n 5 luvun 1 §:n perusteella

Kärjäoikeus totesi tuomiossaan, että vastaajat ovat tuottamuksellisella toiminnallaan aiheuttaneet kantajille varallisuusvahingon.

VahL:n 5 luvun 1 §:n mukaan puhtaan varallisuusvahingon korvausvelvollisuuden toteutuminen edellyttää tuottamuksen lisäksi rangaistavaksi säädettyä tekoa, julkisen vallan käyttöä tai muita erittäin painavia syitä.

Kantajat eivät väittäneet vastaajien toimineen rangaistavalla tavalla. Sen sijaan he vetosivat vakuuttamisvelvollisuuden osalta raskauttavina tekijöinä seuraaviin seikkoihin:

- Vakuutusvelvollisuus oli laiminlyöty kahdelta vuodelta lähes kokonaan. Tänä aikana Kalpa oli solminut uusia työsopimuksia sekä vanhojen että uusien pelaajien kanssa. Aikaisemmista laiminlyönneistä huolimatta pelaajia ei oltu informoitu asiasta eikä myöskään siitä, että maksujen viivästyminen vaikuttaa haitallisesti eläkkeiden kertymiseen.

- Kantajilla ei ollut ollut tosiasiallista mahdollisuutta selvittää heille kertyvän eläkkeen määrää.

- Kalpa oli koko SM-liigaa koskeneen sopimuksen perusteella 1.5.1998 lähtien pidättänyt kantajien palkasta yhden (1) prosentin eläkevakuutusmaksujen maksamiseksi. Maksuosuuden pidätyksen taustalla oli se, että työnantaja suorittaa maksut keskitetysti työntekijöiden eli pelaajien puolesta.

Pelaajien näkemyksen mukaan tämä maksuosuus oli kuulunut lähtökohtaisesti heille, minkä takia työnantajan voitiin katsoa olevan luottamusasemaan rinnastettavassa asemassa työntekijöihin nähden. Tämän takia työnantajan olisi tullut toimia erityisen huolellisesti sen varmistamiseksi, että työntekijöiltä pidätetyt varat päätyvät sovittuun kohteeseen eli vakuutusenantajalle.

Koska kaikkien kantajien eläkettä ei oltu maksettu edes pidätettyä maksuosuutta vastaavalla määrällä, pelaajat vetosivat tältä osin erityisen painaviin syihin.

- Koska urheilijoiden eläke toteutetaan TEL:n ulkopuolisella järjestelyllä, eläketurvakeskus ei turvaa urheilijoita työnantajan laiminlyödessä eläketurvan järjestämisen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ilman yhdistyksen hallituksen jäsenten vastuuta urheilijat eivät työnantajan ajautuessa konkurssiin saa lainkaan eläkettä siltä ajalta, kun eläkevakuutusmaksut on laiminlyöty. Koska urheilijoiden eläkkeen kertyminen riippuu suoraan eläkevakuutusmaksujen maksamisesta, hallituksen huolellisuusvelvollisuuden on pelaajien mielestä oltava normaalia ankarampi.

- Vastajaat olivat laiminlyöneet tiedottaa pelaajia vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönnistä.

Kuopion kärjäoikeus päätyi ratkaisussaan kuitenkin kantajien käsityksestä poikkeavalle kannalle ja katsoi, ettei vastaajien vahingonkorvausvastuun perusteeksi ole olemassa erittäin painavia syitä. Kärjäoikeus perusteli kantaansa suhteellisen lyhyesti menetysten pienuudella sekä sillä, ettei Kalpan konkurssi ja sitä kautta vahingon aiheutuminen kantajille ollut ollut väistämätöntä.

Käsittely jatkuu Itä-Suomen hovioikeudessa

Kantajat ovat hakeneet muutosta kärjäoikeuden tuomioon saattamalla asian Itä-Suomen hovioikeuden käsiteltäväksi.

URHEILIJAN ELÄKE- JA TAPATURMALAIN SOVELTAMISALASTA

KIMMO SUOMINEN

1 Johdanto

Lailla urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta järjestettiin lain tasolla täyspäivätoimisesti urheilijalle ansiosidonnainen tapaturma- ja eläketurva. Tässä kirjoituksessa tarkastellaan, millä edellytyksillä urheilija tämän järjestelmän piiriin kuuluu. Laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta ei ole ainoa mahdollinen keino järjestää urheilijan tapaturma- ja eläketurva. Ensiksi käydäänkin lyhyesti läpi niitä tapaturma- ja eläketurvan muotoja, joita voivat käyttää urheilijat, jotka eivät lailla järjestettävän pakollisen turvan piiriin kuulu tai joilla lain piiriin kuuluvat urheilijat voivat turvaansa parantaa. Kappaleessa kolme keskityn yksityiskohtaisesti niihin edellytyksiin, joiden mukaan joukkue- tai yksilöurheilija tämän lain mukaiseen vakuuttamisvelvollisten piiriin kuuluu. Lopuksi kappaleessa neljä tarkastelen vielä eräitä erityisryhmiä urheilijoista tai urheilijoita lähellä olevia ryhmiä.

2 Urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta

2.1 Yleistä

Pakollinen, vakuutuksella järjestettävä, turva tapaturman ja vanhuuden varalta koskee vain suhteellisen hyvätuloisia ja lähinnä päätoimisia urheilijoita. Suomessa on kuitenkin myös lukuisa joukko urheilijoita, jotka eivät lukeudu vakuutusvelvollisuuden piiriin, mutta urheilevat kuitenkin huipputasolla enemmän tai vähemmän täyspäivätoimisesti. Tällaisia urheilijoita voivat olla esimerkiksi junioriurheilijat. Lailla järjestettävän pakollisen tapaturma- ja eläketurvan taso ei myöskään ole tavallisen työntekijän tasolla, jonka takia monet urheilijat haluavat turvautua vapaaehtoiseen vakuutukseen pakollisen lisäksi. Tässä jaksossa käyn lyhyesti läpi, minkälaista turvaa voivat urheilijat saada, jos he eivät kuulu pakollisen lain piiriin tai minkälaista turvaa urheilijat voivat saada lain tarjoaman turvan ohella, tai lisäksi, joko suoraan lainsäädännön nojalla tai ottamalla vapaaehtoisia vakuutuksia.

2.2 Perusturva

Suomen toimeentuloturva muodostuu perusturvasta, ansiosidonnaisesta turvasta ja erityisturvasta. Ansiosidonnainen turva urheilijoiden kohdalla muodostuu järjestelmästä, joka perustuu lakiin urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta. Erityisturva muodostuu vapaaehtoisista vakuutuksista, joilla yksityiset henkilöt voivat parantaa tulotasoaan erilaisten vahingollisten tapahtumien sattuessa.²

Kaikkien Suomessa asuvien henkilöiden perustoimeentulo on turvattu perusturvajärjestelmän avulla. Perusturva soveltuu sellaisenaan myös urheilijoihin.³ Urheilijat saavat kansaneläkelain

mukaista työkyvyttömyyseläkettä ja hoitotukea, mikäli he menettävät tapaturman vuoksi työkykynsä pysyvästi. Sairausvakuutusjärjestelmä ja perhe-eläkejärjestelmä koskevat myös urheilijoita. Myös työttömyyden perusturva taataan. Jokaiselle suomalaiselle ja Suomessa asuvalle urheilijalle on siis ainakin perustoimeentulo turvattu kaikissa tapauksissa. Ongelmia voi muodostua ulkomaalaisten urheilijoiden kohdalla. Tästä myöhemmin ulkomaalaisia urheilijoita koskevassa luvussa (4.3).

2.3 Lisenssivakuutukset

Lajiliitot yleensä edellyttävät urheilijalta kilpailulisenssiä osanotto-oikeuden myöntämiseksi järjestämiinsä kilpailuihin. Monet lajiliitot ovat liittäneet tähän lisenssiin pakollisen tai vapaaehtoisen vakuutuksen. Lisenssivakuutukset antavat ainakin jonkinasteisen taloudellisen lisäturvan loukkaantumistilanteiden varalta. Pakolliset lisenssivakuutukset ovat ongelmallisia kilpailulainsäädännön kannalta. Tämä johtuu lajiliittojen asemasta määräävässä markkina-asemassa lisenssin lunastaviin urheilijoihin nähden. Kilpailunrajoituslainsäädäntö kieltää määräävässä markkina-asemassa olevia elinkeinon harjoittajia käyttämästä sopimussuhteissaan ehtoja, jotka rajoittavat kohtuuttomasti asiakkaan toimintavapautta tai rajoittavat kilpailua muiden hyödykkeiden markkinoilla. Tämän mukaisesti lajiliittojen pakolliset, jonkin tietyn vakuutusyhtiön antamat lisenssivakuutukset rikkovat määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltoa.⁴ Lajiliitto voinee kuitenkin edellyttää tietyn tasoisen vakuutusturvan järjestämistä ennen lisenssin myöntämistä urheilijalle, mutta lajiliitto ei tällöin voi määrätä mistä vakuutusyhtiöstä urheilija vakuutuksensa ottaa.

2.4 Vapaaehtoiset vakuutukset

Kolmanneksi urheilijat voivat halutessaan parantaa tapaturma- ja eläketurvaansa myös vapaaehtoisin vakuutuksin. Urheilijat voivat ottaa vakuutuksia henkilökohtaisesti parantaakseen omaa vakuutusturvaansa. Urheilijat voivat ottaa vapaaehtoisia lisävakuutuksia myös kollektiivisesti. Seura, lajiliitto tai urheilijoiden etuja ajava yhdistys voivat ottaa omia urheilijoitaan koskevan lisävakuutuksen. Esimerkiksi jääkiekon pelaajayhdistys on parantanut jäseniensä vakuutusturvaa vapaaehtoisella tapaturmavakuutuksella.⁵

2.5 Urheilijan vanhuuseläke

Mikäli urheilija kuuluu lain urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta vakuuttamisvelvollisten piiriin, kertyy urheilijalle vanhuuseläkettä siitä asti, kun urheilija lukeutuu tämän lain soveltamisalan piiriin (alaikärajaa ei ole). Vanhuuseläkkeen kertyminen jatkuu siihen asti kunnes urheilija lopettaa urheilu-uransa tai kun hänelle ei seura tai muu yhteisö ole enää lain mukaan velvollinen ottamaan vakuutusta, tai kun yksilöurheilija ei enää ole velvollinen ottamaan itselleen vakuutusta (vakuuttamisvelvollisten piiristä jäljempänä jaksot 3 ja 4). Vakuutusta varten vakuuttamisvelvollisten on suoritettava vakuutusmaksuna 4,5 prosenttia vakuutuksen perusteena olevasta palkasta tai tulosta. Vanhuuseläkettä maksetaan siitä päivästä alkaen kun urheilija täyttää 65 vuotta.

Jos urheilija ei kuulu lain vakuuttamisvelvollisten piiriin tai jos urheilija haluaa parantaa vanhuudenturvaansa, voi urheilija ottaa vapaaehtoisen eläkevakuutuksen. Muussa tapauksessa urheilijan eläke riippuu siitä, mitä urheilija tienaa ja kerryttää eläkettään urheilu-uran jälkeen. Pahimmassa tapauksessa eläke jää siis yleisen kansaneläkkeen tasolle.

3 Vakuuttamisvelvollisten piiri

3.1 Yleistä

Vakuutusvelvollisten piiri on laissa urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta määritelty lain ensimmäisessä pykälässä. Lain 1§ kuuluu seuraavalla tavalla:

Jos urheilijan ja urheiluseuran tai muun urheilutoimintaa harjoittavan yhteisön välillä on sovittu, että urheilija saa urheilemisesta veronalaista palkkaa vuodessa tai pelikaudessa vähintään 9 526,16 euroa, urheiluseuran tai muun yhteisön on järjestettävä urheilijalle siihen saakka, kun hän täyttää 38 vuotta, vakuutuksella sellainen turva tapaturman ja vanhuuden varalta kuin tässä laissa säädetään.

Jos urheilija, jolla ei ole 1 momentissa tarkoitettua sopimusta, saa urheilemisesta vuodessa veronalaista tuloa vähintään 9 526,16 euroa, hänen on järjestettävä vakuutuksella itselleen 1 momentissa tarkoitettu turva.

Vakuuttamisvelvollisuus on sidottu urheilijan veronalaiseen palkkaan (1 mom.) tai urheilemisesta saataviin tuloihin (2 mom.). Tämä summa on 9526,16 euroa, joka vastaa edellisten asetusten 56 640 markkaa. Pykälän 1 momentin mukaan vakuuttamisen järjestämisestä vastaa urheiluseura tai muu yhteisö (osakeyhtiö, osuuskunta tms.), jonka kanssa urheilija on tehnyt urheilemisesta peli- tai muun sopimuksen. Toisen momentin mukaisissa tilanteissa (yksilöurheilijat) urheilija on, samalla tavoin kuin yksityinen yrittäjä, velvollinen ottamaan itselleen vastaavanlaisen vakuutuksen. Vakuuttamisvelvollisuus jatkuu siihen saakka kunnes urheilija täyttää 38 vuotta edellyttäen, että urheilija vielä tienaa riittävästi. Ikäraja vastaa sitä ajankohtaa, jolloin urheilijoiden aktiiviura yleensä päättyy. Täsmällisen ikärajan määrittäminen vakuuttamisvelvollisuuden lakkaamiselle onkin ongelmallista, koska urheilijoiden aktiiviuran jatkuminen riippuu urheilijan henkilökohtaisista ominaisuuksista ja halusta jatkaa uraansa (esim. jääkiekon SM- liigassa on pelannut vielä viime vuosina yli 40 -vuotiaita pelaajia) sekä urheilulajista (vrt. esim. voimistelu ja ammunta). Vakuuttamisvelvollisuuden pitäisikin jatkua urheilijan iästä riippumatta kunhan vain lain määräämä tuloraja ylittyy. Muussa tapauksessa laki ei täytä esitöissä mainittua tarkoitusta eri urheilulajien erityispiirteiden huomioonottamista.

Pykälän ensimmäinen momentti on tarkoitettu koskemaan joukkueurheilijoita ja toinen momentti yksilöurheilijoita. Lain ensimmäisen momentin sanamuodosta voisi ajatella sen koskevan myös sellaisia yksilöurheilijoita, jotka urheilevat jossain seurassa tai tallissa, joka maksaa urheilijalle lain edellyttämän summan palkkaa tai tilanteita, joissa urheilija saa esimerkiksi lajiliitolta riittävän summan rahaa vuodessa palkkana. Hallituksen esityksessä taas on nimenomaisesti rajattu ensimmäisen momentin koskemaan joukkueurheilijoita ja toisen momentin yksilöurheilijoita. Koska pykälän ensimmäisessä momentissa määritellään kuitenkin vakuuttamisvelvollisuuden syntyminen seuralle tai muulle yhteisölle, jos on sovittu, että urheilija saa urheilemisesta veronalaista palkkaa vuodessa tai pelikaudessa vähintään 9 526,16 euroa, ongelmaksi tulee missä määrin lain esitöissä voidaan lain sanamuodon "ohi" täsmentää pykälää siten, ettei se soveltuisi pykälän ensimmäisen momentin edellytykset täyttäviin yksilöurheilijoihin.

Seuraavaksi käsitellään ensin hieman urheilijan ja urheilun määritelmää. Tämä on aiheellista, koska vakuuttamisvelvollisuus on laissa sidottu urheilijan urheilemisesta saamiin tuloihin ja ensiksi tulisikin tietää mitä on pidettävä urheilemisena ja urheilijoina. Sen jälkeen omassa

kappaleissaan käsittelen tarkemmin ensin joukkueurheilijoita ja sitten yksilöurheilijoita vakuuttamisvelvollisuuden syntymisen kannalta ja mitä ongelmia voi mahdollisesti esiintyä.

3.2 Urheilijan ja urheilun määritelmä

Lakitekstissä ja esitöissä ei ole määritelty käsitettä urheilu. Myöskään oikeustieteen parissa ei ole luotu pitävää urheilun tai urheilijan määritelmää. Valtaosassa tapauksia ja niin sanottujen suurten urheilulajien kohdalla määritelmä ei varmasti tuotakaan suurempaa ongelmaa. Kuitenkin aina on käyty keskusteluja esimerkiksi siitä lasketaanko shakki tai tikanheitto urheiluksi. Ongelmia saattaa syntyä erityisesti uusien urheilulajien kohdalla. Nykyään uusia urheilulajeja kehitellään jatkuvasti. Etenkin kaikenlaiset niin sanotut extreme- lajit lisäävät koko ajan suosiotaan. Osassa näistä uusista lajeista liikkuu vieläpä varsin suuria määriä rahaa. Monet uudet urheilulajit toimivat myöskin ilman lajiliittoja tai kattojärjestöjä ja toiminta on päällisin puolin melko "epävirallisen" tuntuista. Ongelmia aiheuttaa se, missä vedetään raja, onko kysymyksessä oleva urheilulaji urheilua lain urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta tarkoittamalla tavalla.

Toisena ongelmakohtana urheilijan määrittelyssä on myös se, tuleeko urheilijan nimenomaisesti kilpailla ollakseen urheilijoita koskevien lakien piirissä. Ainakin kansankielessä monia urheilijoita kutsutaan urheilijoiksi, vaikka he eivät sinänsä osallistuisikaan kilpailuihin. Erilaiset urheilunäytökset tai –showt, kuten taitoluistelijoiden jääshowt, Amerikassa suosittu järjestetyt vapaapainottelut, koripallon pelaajien näytösottelut tai moottoripyöräilijöiden näytökset vaativat ainakin kovaa, täyspäivätoimista harjoittelua, vaikka urheilijat eivät varsinaisesti kilpailekaan. Luetaanko nämä urheilijat urheilua koskevien säädösten piiriin kuuluviksi, vai kohdellaanko heitä yrittäjinä, työntekijöinä tai esiintyvänä taiteilijoina sosiaaliturvalainsäädännössä?

Kolmantena kysymyksenä on erotuomarien ja valmentajien oikeudellinen asema. Tähän kysymykseen palaan tarkemmin myöhemmin tässä esityksessä (4.3 ja 4.4). Hallituksen esityksessä urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 356/1994) on esitetty KKO: n ratkaisu vuodelta 1987. KKO oli tapauksessa katsonut, ettei erotuomarina toiminut henkilö ollut työsuhteessa seuraan, joka maksoi hänelle palkkion ja korvauksen kuluista. Mielenkiintoista tässä on se, että hallituksen esityksessä esitetään kyseinen erotuomaria koskeva tapaus yksilöurheilua koskevana oikeustapauksena. Kyseisessä hallituksen esityksessä on siis ainakin jossain määrin rinnastettu erotuomari toiminta urheiluksi.⁶

Lain urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta 1§:n sanamuodon mukaan vakuuttamisvelvollisuus täyttyy siis, jos urheilija saa urheilemisesta veronalaista palkkaa tarvittavan määrän. Tavotteena tulisi mielestäni suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä olla, että kaikkien henkilöiden tulisi ainakin pääasiallisen toimeentulonsa lähteessä kuulua jonkin ansiosidonnaisen tapaturma- ja eläketurvan piiriin. Esimerkiksi monet edellä mainituissa urheilunäytöksissä esiintyvistä urheilijoista saattavat kuulua työntekijöiden, yrittäjien tai esiintyvien taiteilijoiden eläkelakien piiriin. Jos heitä ei kuitenkaan kohdella yhtenäkin edellä mainituista ryhmistä sosiaaliturvalainsäädännössä, tulisi heidän kuulua ainakin urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain piiriin.

3.3 Joukkueurheilijat

3.3.1 Vakuuttamisvelvollisuuden syntymiseen laskettavat tulot

Seuran tai yhteisön vakuuttamisvelvollisuutta arvioidaan ainoastaan pelaajasopimuksen mukaisen urheilemisesta sovittun palkan perusteella. Urheilijan muita urheilemisesta saamia tuloja, kuten esimerkiksi mainostajan tai muun tahon kanssa solmimistaan yhteistyösopimuksista (sponsorisopimukset) saatuja tuloja ei oteta huomioon. Perusteena tälle on se, että seura on työnantajan tavoin vastuussa turvan järjestämisestä vain siltä osin kuin se hyödyntää urheilijan suoritusta. Ei ole perusteltua, että seuran vakuuttamisvastuu kattaisi urheilijan urheilusta saamat muutkin tulot, josta seura ei välttämättä ole edes tietoinen.7

Pelaajan palkkana huomioidaan myös vain se osa sopimuksen mukaista palkkaa, joka on riippumaton joukkueen tai pelaajan menestyksestä8. Arvioitaessa vakuuttamisvelvollisuuden syntymistä ei täten huomioon oteta pisterahoja, voittobonuksia, seuran sijoituksen mukaan määräytyviä bonuksia tai palkkioita ja niin edelleen. Vakuutuksen perusteena olevana palkkana tai tulona (laskettaessa tapaturma- ja perhe- eläkkeen määräytymistä ja eläkevakuutusmaksua) taas otetaan huomioon kaikki pelaajasopimuksen perusteella pelikauden aikana toteutuneet tulot, siis myös nämä pisterahat ja bonukset, joita ei oteta huomioon laskettaessa vakuuttamisvelvollisuuden syntymistä koskevaa rajaa.9

Pelaajan kiinteää, menestyksestä riippumatonta veronalaista tuloa laskettaessa tulee myös miettiä miten tulisi arvioida pelaajan vapaaehtoisesti urheilijarahastoon rahastoimiaan tuloja. Pelaaja voi verovapaasti rahastoida pelaamisesta saamia tuloja vuosittain enintään 20 prosenttia ja samalla enintään 150 000 markkaa bruttomääräisestä urheilutulostaan urheilijarahastoon, mikäli pelaajan verovuoden urheilutulo ennen tulojen hankkimista tai vähentämistä johtuvien menojen vähentämistä ylittää 56 000 markkaa.10 Jos pelaaja tai seura pelaajan suostumuksella siirtää osan palkkiostaan urheilijarahastoon, eivät rahastoon siirretyt tulot ole pelaajan sen verovuoden tuloa, vaan tulot verotetaan myöhemmin pelaajan ottaessa näitä varoja käyttöönsä. Kun pelaaja myöhemmin ottaa varoja rahastosta käyttöönsä, tällöin taas pelaaja ei saa tuloja sopimuksen perusteella.11 Koska pelaaja yleensä ottaa varat käyttöönsä vasta urheilun päätyttyä, eikä pelaajalle silloin esimerkiksi tapaturmavakuutuksella ole suurta merkitystä, olisi johdonmukaista, että sopimukseen perustuvat palkkiot huomioitaisiin riippumatta niiden rahastoimisesta, palkkion maksuvuotena tai pelikautena niin vakuutusvelvollisuuden syntymistä kuin vakuutuksen perusteena olevaa tuloa tai palkkaa laskettaessa.

Pelaajan, samoin kuin muidenkin työntekijöiden, veronalaisia ansiotuloja ovat myös tuloverolain 64§:n mukaan pelaajalle annettavat luontoisedut, kuten auto-, puhelin-, ja asuntoetu, käypään arvoon arvioituna sen mukaan kuin verohallitus vuosittain tarkemmin määrää. Verovapaita tuloja taas ovat esimerkiksi matkakustannukset sen mukaan mitä tuloverolain 71 – 73 §:ssä säädetään.

Ongelmana tämän tapaiselle laskemistavalle, on sen seuroille ja yhteisöille suomat mahdollisuudet välttää vakuutusvelvollisuuden syntyminen. On mahdollista määrittää menestyksestä riippumaton peruspalkka pelaajalle riittävän pieneksi, mutta tarjota sen sijaan ylisuuria piste- ja bonusrahoja seuran tai urheilijan menestyksen mukaan määriteltynä sekä verovapaita matka- ja muita korvauksia. Näin seurat voivat välttää vakuuttamisvelvollisuuden syntyminen samalla kun pelaajat voivat nauttia hyvinkin suurista palkkioista. Ongelmia aiheutuu, jos pelaaja sattuu loukkaantumaan vakavasti. Lisäksi urheilija voi saada suuria sponsorituloja, jotka nostaisivat urheilijan tulotason yli vakuuttamisvelvollisuuden synnyttävän tason. Joukkueurheilijan tuloihin eivät kuitenkaan yksilöurheilijan tavoin vaikuta hänen saamansa mainos- tai muut yhteistyötulot, eivätkä joukkueurheilijat ole velvollisia myöskään vakuuttamaan itseään. Urheiluseura tai muu urheilijalle palkkaa maksava yhteisö ei myöskään

ole velvollinen huomioimaan urheilijalle tulevia muita tuloja kuin sen maksama palkka tai palkkio.

3.3.2 Ketjusopimukset

Vakuuttamisvelvollisuuden syntymistä arvioidaan aina suhteessa yhteen seuraan. Urheilijalla voi olla pelaajasopimuksia samanaikaisesti useita. Pelaajalla voi olla sopimus esimerkiksi seurajoukkueen ja maajoukkueen kanssa, jotka molemmat maksavat pelaajalle palkkaa. Näissä tapauksissa ainoastaan niitä sopimuksia, jotka on tehty saman seuran kanssa arvioidaan yhdessä vakuuttamisvelvollisuuden suhteen.¹² Jos urheilija saa esimerkiksi 8 000 euroa veronalaisista palkkaa seurajoukkueelta ja saman verran maajoukkueelta, ei seurajoukkueelle, eikä maajoukkueelle (lajiliitolle) muodostu velvollisuutta vakuuttaa urheilijaa. Jos taas pelaajan sopimuksen mukaiset tulot ylittävät molempien tahojen kanssa 9 526,16 euroa, on molempien joukkueiden järjestettävä urheilijalle vakuutuksella lain edellyttämä turva.

Seurat voisivat yrittää välttää vakuuttamisvelvollisuutensa jakamalla esimerkiksi koko kaudeksi tarkoitetun sopimuksen useiksi lyhyiksi sopimuksiksi, jotta velvollisuutta ei syntyisi. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä lain esitöissä (hallituksen esityksessä) on selvennetty oikeustilaa tältä kohdilta. Hallituksen esityksestä ilmenee, että sopimuksen koskiessa vuotta tai pelikautta lyhempiä aikoja, tarkoituksena on, että sopimuksen mukainen tulo suhteutetaan täyden vuoden tai pelikauden pituiselle ajalle.¹³

Pelaajalla voi olla myös ketjusopimustilanne usean seuran kanssa siten, että pelaaja vaihtaa pelikauden aikana seuraa joko kerran tai useammin, siten, että ehkä yksikään seura ei maksa pelaajalle palkkaa yli tarvittavan 9 526,16 euroa, mutta yhdessä kaikkien seurojen yhteenlasketut palkat ylittävät tämän summan. Kun joukkueurheilijan sopimus seuran kanssa päättyy, päättyy myös seuran vakuuttamisvelvollisuus.¹⁴ Lähtökohtaisesti vakuuttamisvelvollisuuden syntymistä arvioidaan seurakohtaisesti eli, jos seura ei maksa pelaajalle riittävästi veronalaisia tuloja, ei seura ole velvollinen vakuuttamaan pelaajaa. Seuran ei tarvitse vakuuttaa pelaajaa, vaikka pelaaja saisi saman pelikauden aikana myöhemmin, sopimuskauden päättymisen jälkeen, muilta seuroilta riittävästi palkkaa kyseisen tulorajan ylittämiseen. Seuran ei myöskään tarvitse järjestää vanhuuden ja tapaturman turvaa vaikka pelaaja olisi saman pelikauden aikana aikaisemmin saanut muilta seuroilta riittävästi tuloja, että kyseinen raja joko yksin tai yhdessä uuden sopimuksen kanssa ylittyisi.

Yksi mahdollisuus tulkita tilanne on se, että jokainen pelikautta lyhyempi sopimus suhteutetaan pelikauden mittaiseksi ja siten arvioidaan pelaajan tuloja pelikausi- tai vuositasolla. Jokainen seura, jonka maksama palkka ylittäisi (suhteutettuna pelikauden pituuteen) tarvittavan määrän olisi velvollinen vakuuttamaan pelaajan. Esimerkiksi, jos pelikauden pituus olisi 8 kuukautta ja pelaajalla on tänä aikana kolme eri sopimusta eri seurojen kanssa. Seura A:n kanssa 4 kk:n sopimus arvoltaan 3 000 euroa, seura B:n kanssa 2 kk:n sopimus arvoltaan 4 000 euroa ja seura C:n kanssa 2 kk:n sopimus arvoltaan 5 000 euroa. Tällöin seura A:n sopimus suhteutettuna pelikauteen olisi 6 000 euroa, eikä A:lla olisi velvollisuutta vakuuttaa pelaajaa. Seura B:n sopimus suhteutettuna pelikauteen olisi 8 000 euroa, eikä B:kään olisi vakuuttamisvelvollinen. C:n kanssa sopimus taas olisi yhteensä 10 000 euroa suhteutettuna pelikauteen ja C:n tulisi vakuuttaa pelaaja. Toinen vaihtoehto nähdä tällainen ketjusopimustilanne edellisen esimerkin valossa olisi, ettei yksikään kyseisistä seuroista olisi vakuuttamisvelvollinen pelaajasta. Korkeimman oikeuden ratkaisua ei kyseisestä asiasta vielä ole, joten oikeustila on tässä suhteessa vielä epäselvä.

SIVU 24

Omasta mielestäni lain tarkoitusta silmällä pitäen oikea tapa tulkita edellä kerrotun tyyppisiä ketjusopimustilanteita, on vakuutusvelvollisuuden syntyminen mikäli palkka ylittää vaadittavan määrän suhteutettuna pelikauteen, vaikka palkka muuten seurakohtaisesti ei ylittäisikään vaadittua määrää pelikautta lyhyemmän sopimuksen ollessa kysymyksessä. Näin täytyisi parhaiten pyrkimys saada kaikki ansaitut tulot työeläkevakuutusten piiriin. Urheilijoiden turva jää muutenkin alle tavallisten työntekijöiden tason, jota epäkohtaa puhtaasti seurakohtainen vakuuttamisvelvollisuus vielä lisäisi.

3.3.3 Ulkomailta kesken kauden Suomeen palaavat pelaajat

Ulkomaisessa seurassa pelatessaan suomalainen urheilija ei lähtökohtaisesti kuulu Suomen työeläkejärjestelmien, eikä myöskään urheilijoille luodun erillisen järjestelmän, piiriin. Poikkeuksen muodostavat vain tilanteet, jolloin pelaaja on vuokrattu lyhyeksi ajaksi ulkomaille ja suomalainen urheiluseura maksaa hänen palkkansa. Jos suomalainen seura tekee kesken kauden ulkomailta palaavan pelaajan kanssa sopimuksen, voidaan tilannetta arvioida vakuuttamisvelvollisuuden syntymisen kannalta samalla tavoin kuin edellä ketjusopimustilanteessa. Joko vakuuttamisvelvollisuus syntyy seuralle vain jos seura tulee maksamaan sopimuksen perusteella, menestyksestä riippumatonta, veronalaista palkkaa loppukauden tai loppuvuoden aikana pelaajalle yli vaadittavan 9 526,16 euroa tai sitten vakuuttamisvelvollisuus syntyy jos tuo summa ylittyy suhteutettuna pelikauden tai kalenterivuoden ajalle edellisessä kappaleessa olevan esimerkin mukaisesti.

3.4 Yksilöurheilijat

3.4.1 Vakuuttamisvelvollisuus

Yksilöurheilijoille on myös katsottu tarpeelliseksi järjestää ansioperusteinen sosiaaliturva. Lain säännös edistääkin yksilöurheilijoiden vakuuttamista. Säännös myös antaa yksilöurheilijoille mahdollisuuden saada joukkueurheilijoita vastaava vakuutusturva.¹⁵

Yksilöurheilijat vastaavat itse vakuutusturvansa järjestämisestä. Yksilöurheilijan vakuuttamisvelvollisuutta ei ole sidottu minkään kalenterivuoden tuloon, vaan yksilöurheilijan tulee arvioida aika- ajoin käytettävissä olevien tietojensa perusteella urheilutulonsa vuositasolla (ratkaisevaa on urheilijan vuoden aikana saama veronalainen tulo). Yksilöurheilijan vakuuttamisvelvollisuuden sitomista suoraan esimerkiksi aikaisempien vuosien urheilutuloon ei ole pidetty järkevänä, koska urheilijan tulot saattavat vaihdella paljonkin vuositasolla ja olla pitkälle riippuvaisia kilpailumenestyksestä. Arviointiperiaate jättää vakuutusvelvollisuuden jossain määrin tulkinnanvaraiseksi.¹⁶

Vakuuttamisvelvollisuuden väärinarvioinnista ei seuraakaan yksilöurheilijalle laista johtuvaa rangaistusseuraamusta. Lajiliittojen kilpailusääntöjen perusteella seuraamus saattaa kuitenkin tulla kilpailuoikeuden estymisenä.

3.4.2 Vakuuttamisvelvollisuuden syntymiseen laskettavat tulot

Yksilöurheilijalta vakuuttamisvelvollisuuden syntymiseen vaadittavan tulorajan laskeminen poikkeaa joukkueurheilijan vastaavasta. Yksilöurheilijan kohdalla mukaan lasketaan kaikki hänen urheilemisesta saamansa veronalaiset tulonsa eli mukaan lasketaan tässä tapauksessa myös eri tahojen kanssa tehdyistä, urheiluun liittyvistä, yhteistyösopimuksista saadut tulot. Yksilöurheilijan tuloja laskettaessa joudutaan miettimään paljolti vero- oikeudellisia sääntöjä,

koska tuloajan täyttymistä arvioitaessa mukaan lasketaan vain urheilijan veronalaiset tulot. Yksilöurheilijan tuloista saattaa kuitenkin iso osa muodostua verottomista ja verovapaista palkkioista. Erilaiset verovapaat urheilijatulojen rahastointimahdollisuudet vielä omalta osaltaan mutkistavat veronalaisten urheilijatulojen määrittämistä verovelvollisuuden pohjaksi.

Toisaalta oman ongelmansa muodostaa myös sen määrittäminen, mitkä yhteistyösopimuksista saadut tulot ovat urheiluun liittyviä tuloja. Kilpailupalkkiot tai palkintorahat on helppo määritellä urheiluun liittyviksi tuloiksi, mutta yhteistyösopimuksia voidaan urheilijan kanssa solmia muistakin syistä kuin vain perustuen siihen, että kyseessä on huipputason urheilija. Näistä rajatapauksista esimerkkeinä mieleen tulee joidenkin urheilijoiden kanssa tehdyt osa- aikaiset työ sopimukset, joissa urheilijalle tarjotaan hyvää osa- aikatyötä urheilemisen ohessa sillä edellytyksellä, että urheilija edustaa kilpailuissa tiettyä seuraa tms. (näitä on kuitenkin enemmän esiintynyt joukkueurheilijoiden keskuudessa) tai urheilijoiden kanssa tehdyt mainosmallisopimukset, joissa mainostettava tuote tai mainoksessa esiintymisestä saatava vastine eivät välttämättä liity urheiluun sekä erilaiset tv- esiintymiset tai juontotehtävät. Eskelisen mukaan rajanveto on hankalaa, mutta tällaiset urheilijoille maksettavat korvaukset on yleensä katsottu laajasti urheilijan palkkioksi.¹⁷

Yksilöurheilijan tulot koostuvat yleensä useista eri lähteistä saaduista tuloista (palkkioista). Urheilija voi saada tuloja kilpailun järjestäjältä, seuralta, lajiliitolta, yhteistyökumppaneilta, valtiolta, kunnalta, haastatteluista, mainoksista ja niin edelleen. Urheilijan saamat tulot katsotaan verotuksessa urheilijan ansiotuloiksi. Urheilija voi olla yleisesti tai rajoitetusti verovelvollinen. Verovuonna Suomessa asunut urheilija on verovelvollinen lähtökohtaisesti Suomesta ja ulkomailta saamastaan tulosta. Rajoitetusti verovelvollinen maksaa veroa Suomesta saamastaan tulosta. Urheilija saa verosääntöjen mukaisesti vähentää tuloistaan tulojenhankkimisesta aiheutuneet menot verotuksessaan. Urheilijan tulojen veronalaisuudesta on kuitenkin useita poikkeuksia, joita käsittelemme seuraavassa tarkemmin.

Apurahat: Valtion varoista opetusministeriön nimeämälle huippu- urheilijalle maksettava valmennus- ja harjoitteluapuraha ei ole tuloverolain 82 §:n 1 momentin 4-kohdan mukaan urheilijalle veronalaista tuloa. Myöskin siis opetusministeriön maksama niin sanottu "urheilijapalkka" on urheilijan verotonta tuloa. Vuonna 2001 urheilijapalkan sai 32 urheilijaa ja sen summa oli 67 200 markkaa.¹⁸

Ulkomaantyötulo ja ulkomaantyöskentely: Verovapaata tuloa urheilijalle on myös ulkomailla tehdystä työstä saatu palkka, jos verovelvollisen oleskelu ulkomailla kestää yhtäjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta ja johtuu tästä työstä. Yksilöurheilijalla tämä on mahdollista, jos urheilija esimerkiksi pyöräilee jossain ammattitallissa, joka maksaa pyöräilijän palkan ja pyöräilijä asuu esimerkiksi kilpailumatkojen tai harjoittelun takia jossain muussa maassa kuin Suomessa. Ulkomaantyötulona ei pidetä palkkaa, jota työskentelyvaltio Suomen ja tämän valtion välillä voimassa olevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen mukaan ei saa ensisijaisesti verottaa, eikä palkkaa, joka on saatu Suomen valtiolta tai muulta suomalaiselta julkisyhteisöltä.¹⁹

Muiden kuin palkansaajien matkakulukorvaukset: Urheiluseurat tai kilpailuja järjestävät tahot ovat usein yleishyödyllisiä yhteisöjä. Yleishyödyllinen yhteisö voi maksaa urheilijalle verovapaasti matkakustannuksia 1) päivärahaa enintään kahdeltakymmeneltä päivältä kalenterivuodessa, 2) majoittumiskorvaukset ja 3) matkustamiskustannusten korvaus, jota voidaan suorittaa myös verovelvollisen asunnolta tehdystä matkasta. Muulla kuin julkisella kulkuvälineellä tehdystä matkasta verovapaana voidaan maksaa enintään 12 000 markkaa

kalenterivuodelta.20

Rahastot: Urheilijan verovuoden tulona ei pidetä sitä osaa hänen välittömästi urheilemisesta saamistaan tuloista, jotka on säädettyin edellytyksin maksettu valtionvarainministeriön nimeämän säätiön yhteydessä olevaan valtakunnalliseen rahastoon. Yksilöurheilija voi rahastoida urheilutulojaan urheilijarahastoon ja valmennusrahastoon. Urheilurahastoon urheilijat voivat siirtää vapaaehtoisesti osan urheilusta saamistaan tuloista. Rahastoidut varat urheilija voi ottaa käyttöönsä 5-10 vuoden kuluessa urheilu- uransa päättymisestä, jolloin ne myös verotetaan. Rahastot täydentävät osaltaan puuttuvaa sosiaaliturvajärjestelmää ja auttavat urheilijaa hänen siirtyessään urheiluelämästä normaaliin työelämään tai opiskelun pariin.²¹ Valmennusrahastoon voidaan maksaa muita urheilutuloja kuin palkkaa. Valmennusrahastoon voidaan jättää verovapaasti tulevaa valmentautumista varten enintään 120 000 markkaa. Rahastomaksujen vaikutuksesta yksilöurheilijan vakuuttamisvelvollisuuteen ei ole oikeuskäytäntöä. Hallituksen esityksessä laiksi urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta ei rahastoja mainita urheilijan tuloista poisjätettäväksi (harjoittelu- ja valmennus apuraha on mainittu ja myöskin ulkomailta saatu tulo TVL 77 §:n mukaisin edellytyksin). Verosäännösten mukaan rahastot taas eivät siis ole urheilijan veronalaista tuloa ennen kuin ne on nostettu. Eskelinen ehdottaa, että ne laskettaisiin mukaan vakuuttamisvelvollisuutta määritettäessä, silloin kun rahastosta urheilu- uran aikana varoja nostetaan.²² Rahastoissa oman ongelmansa vielä aiheuttaa rahastojen urheilijoille maksamat korot. Oikeuskäytännössä ei ole vahvistettu, ovatko nämä tulot urheilijatuloa ja laskettavissa urheilijan verovelvollisuutta määrittämisen tulon määrään vai ovatko nämä urheilijan pääomatuloa.

Palkinnot: Palkinnot ovat urheilijan veronalaista tuloa ja arvostetaan verotuksessa täyteen arvoonsa Suomen hintatason mukaan. Yleisesti verovelvollisen urheilijan palkinnot verotetaan Suomessa sen vuoden tulona, jonka aikana palkinto on saatu. Verotukseen ei vaikuta se onko palkinto saatu Suomessa vai ulkomailta. Tavarapalkinto arvostetaan siihen arvoon, mikä se saajalle on eli minkä hinnan palkinnonsaaja siitä ostaessaan joutuisi maksamaan. Mitalit, pokaalit ja lusikat taas ovat muistoesineitä, joilla ei katsota olevan taloudellista arvoa ja niitä ei lasketa verotettavaan tuloon. Mikäli urheilija ei ole voinut valita palkintoa tai jos urheilijalla jo on kyseinen tuote, palkinnon raha- arvoa voidaan verotuksessa alentaa enintään puoleen määrään käyvistä arvosta. Kuitenkin, jos tuote on helposti myytävissä edelleen, arvon alentamista ei yleensä tehdä.²³

Stipendit: Urheilijalle annetut stipendit ovat eräin edellytyksin urheilijan verovapaata tuloa. Jos kunta, valtio tai muun julkisyhteisö antaa urheilijalle stipendin yleishyödyllisestä toiminnasta, on se verovapaa. Jotta urheilijan toiminta olisi yleishyödyllistä, sen tulisi olla erityisen arvokasta. Esimerkiksi maailmanmestaruuden voittamalla urheilija on toiminut esikuvana urheiluharrastuksen lisäämiseksi Suomessa, ja on näin toiminut myös yleishyödyllisesti. Myös opiskelustipendi voi olla verovapaa, jos sen myöntää järjestö, jonka sääntömääräiseen toimintaan kuuluu urheilijoiden opiskelun tukeminen.²⁴

Lahjat: Lahjojen verokohtelu riippuu lahjan laadusta ja lahjanantajasta. Yksityiseltä henkilöltä tai yhteisöltä saatu pienimuotoinen lahja merkkipäivän tai urheilumenestyksen johdosta on yleensä verovapaa. Tiettyjen tahojen antamat lahjat katsotaan kuitenkin palkaksi. Esimerkiksi urheiluseurojen tai lajiliittojen antamat vähäistä suuremmat lahjat tulkitaan veronalaiseksi palkaksi tai palkkioksi johtuen urheilijan ja lahjan antajan välisestä suhteesta.²⁵

Yhteistyökumppaneilta saadut tulot: Kuten aikaisemmin mainittu, ongelmia tässä aiheuttaa se, mitkä tulot lasketaan urheilijatuloksi ja mitkä muuksi tuloksi. Jos urheilijan tulo katsotaan

normaaliksi palkaksi, eikä urheilusta johtuvaksi tuloksi, ei tätä määrää urheilijan tulosta lasketa mukaan määritettäessä verovelvollisuuden syntymistä.

Yksilöurheilijalla tämä veronalainen urheilusta saatava tulo, paitsi ratkaisee vakuutusvelvollisuuden syntymisen, on myös vakuutuksen perusteena oleva tulo. Tarkoituksena on siis, että yksilöurheilija itse arvio urheilutulonsa määrän vuositasolla. Sanktiona siitä, että urheilija ei ole itselleen tarvittavaa vakuutusta hankkinut, vaikka laki hänet siihen velvoittaakin, voi olla kilpailuoikeuden estyminen lajiliiton sääntöjen perusteella. Kuten edellisistä kohdista huomataan, voi yksilöurheilija tienata huomattavia summia rahaa kuulumatta silti vakuutusvelvollisten piiriin. Edellisten lisäksi urheilijan veronalaiseen vuosituloon voi vielä vaikuttaa tuloverolain 128 ja 129 §: ien tulontasaus säännöt. Urheilijat varmasti pyrkivät vähentämään verorasitustaan ”kikkailemalla” mahdollisimman suuren osan tuloistaan veronalaisten tulojen ulkopuolelle. Tarkoituksena ei kuitenkaan mielestäni voida pitää, että samalla yksilöurheilijat myös jäävät lainmukaisen vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Vapaaehtoiset vakuutukset tosin ovat yksilöurheilijallekin mahdollisia, mutta ilman vakuuttamisvelvollisuutta, kuinka moni urheilija lopulta huolehtii vakuuttamisestaan.

4 Erityistapauksia

4.1 Yleistä

Eräitä erityistapauksia on vielä syytä tarkastella hieman lähemmin. Edellä olen jo maininnut valmentajien ja erotuomareiden asemaan kohdistuvia ongelmia, joita tässä kappaleessa käsittelen tarkemmin. Lisäksi käsittelen lyhyesti vammaisurheilijat ja ulkomaalaiset urheilijat omana ryhmänä, koska heidän asemansa vakuutus käytännössä tai sosiaaliturvalainsäädännössä saattaa poiketa edellä esitetystä. Lopuksi käyn vielä läpi (4.6 ja 4.7) eräitä urheilijoita lähellä olevia tai muuten urheilun kanssa tekemisissä olevia ryhmiä täydentämään laista aiheutuvan rajanvedon määrittämistä.

4.2 Vammaisurheilijat

Vammaisurheilijat eivät sinällään poikkea muista yksilö- tai joukkueurheilijoista mietittäessä tämän lain mukaista vakuuttamisvelvollisuutta. Heidänkin tulee tienata laissa säädetty rahamäärät urheilemalla, jotta heihin sovellettaisiin uuden lain säännöksiä. Toisaalta, jos he tienavat riittävästi, tulee heidät vakuuttaa. Vakuutusyhtiöillä voi olla joitain erityisehtoja vammaisurheilijoiden kohdalla riippuen urheilijan vamman laadusta, mutta ainakin lain mukainen vähimmäisturva on heillekin edellytysten täytyessä tarjottava. Suomessa lienee kuitenkin harvassa ne vammaisurheilijat, jotka saavat tämän lain edellyttämän määrän veronalaista tuloa.

4.3 Ulkomaalaiset urheilijat

Suomessa työskentelevät ulkomaalaiset kuuluvat myös ansiosidonnaisen sosiaaliturvajärjestelmän piiriin. Poikkeuksena ovat ulkomaalaiseen työnantajaan työsuhteessa olevien saman maan kansalaisten lyhytaikaiset komennukset (joista urheilijoiden tapauksessa kyseeseen voisivat tulla lyhyeksi ajaksi ulkomailta vuokratut pelaajat). Suomalaisen seuran tulee siis vakuuttaa myös ulkomaalaiset pelaajansa, mikäli edellä ilmi käyneet edellytykset vakuuttamisvelvollisuuden syntymiselle ovat olemassa. Ongelmia ei ulkomaalaisten kohdalla tuota niinkään kuuluminen urheilijan tapaturma- ja eläketurvan piiriin, vaan Suomeen tulevan urheilijan kuuluminen Suomen sairausvakuutus-

kansaneläke- ja perhe- eläkelainsäädännön soveltamispiiriin. Vakuutus ei esimerkiksi kata muun kuin tapaturman aiheuttaman sairauden johdosta aiheutunutta työkyvyttömyyttä. Muussa tapauksessa turvan antaa sairausvakuutusjärjestelmä ja myöhemmässä vaiheessa kansaneläkejärjestelmä ja perhe- eläkejärjestelmä. Ongelmallisimpia tilanteita ovat ulkomaalaisten kohdalla tilanteet, joissa ulkomaalaiset eivät kuulu lain urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta soveltamisalan piiriin vakuuttamisvelvollisuuden edellytysten jäätyä täyttymättä, eivätkä Suomen muun sosiaaliturvan piiriin. Urheilijan kuuluminen Suomen sosiaaliturvan piiriin ratkaistaan viime kädessä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain säädösten mukaan. Ulkomaalaisen kohtelu saattaa olla erilainen sen mukaan tuleeko hän EU- tai ETA- alueelta, maista joiden kanssa Suomella on sosiaaliturvasopimus tai ei-sopimus- eikä EU/ETA maista.²⁶

4.4 Erotuomarit ja kilpailuiden tuomarit

Erotuomareiden ja muiden kilpailutuomareiden asema on tällä hetkellä epäselvä. Kuitenkin varsinkin jääkiekon SM- liigan erotuomarit voivat tienata useita tuhansia markkoja kuussa ja periaatteessa erotuomarioiminta voi muodostaa tuomarin pääasiallisen toimeentulon. Erityisesti SM- liigaa tuomitsevat erotuomarit voivat olla työsuhteen perustunnusmerkistön täytyessä työsuhteessa SM- liigaan. Tällöin erotuomareihin tulisi soveltaa joko työntekijän eläkelakia, jos työsuhde on jatkunut yhtäjaksoisesti vähintään kuukauden eli erotuomarien tapauksessa, jos tuomarien katsotaan olevan esimerkiksi koko kauden kestävässä työsuhteessa. Tai jos taas katsotaan työsuhteen syntyvän vain yhden ottelun ajaksi kerrallaan, tulisi tuomareihin soveltaa taitelijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijöiden eläkelakia. Kolmantena vaihtoehtona kyseeseen saattaisi tulla tuomareiden toimeksiantosuhde SM- liigaan, jolloin erotuomarit katsottaisiin itsenäisiksi ammattiharjoittajiksi.²⁷ Työeläkelait eivät kuitenkaan koske kilpailujen tuomareita eikä erotuomareita.²⁸

Miten sitten olisi arvioitava tuomarien asemaa lain urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta mukaan? Laki sanamuotonsa mukaisesti koskee ainoastaan urheilijoita ja ainakin Tjurinin mielestä laki ei voi koskea erotuomareita.²⁹ Tässä palataan taas urheilijan määritelmään ja siihen voidaanko erotuomarit analogialla rinnastaa yksilö- tai joukkueurheilijaan. Kuten aiemmin mainittu, on hallituksen esityksessä vuoden 1995 asetukseksi erotuomari, ainakin jossain mielessä, rinnastettu yksilöurheilijaan (ks. 3.2). Toisaalta Tjurin on rinnastanut erotuomarin jääkiekkoilijaan siinä mielessä, että tuomarikin kehittyy ala- ja juniorisarjojen kautta ylemmän tason vaatimukset täyttäväksi, eikä kaikista erotuomareista tule koskaan liigatason tuomareita, koska heidän kehityksensä ja pätevyytensä eivät saavuta vaadittavaa tasoa.³⁰

Suomen ansiosidonnaisen sosiaaliturvajärjestelmän tavoitteena on, että jokaisesta ansaitusta markasta maksettaisiin työeläkevakuutusmaksu.³¹ Tämän mukaisesti olisi myös erotuomarit tavalla tai toisella otettava tähän järjestelmään mukaan. Tulee muistaa myös, että erotuomareiden työ on melko riskialtista ja jo tämänkin takia erotuomarit tulisi saattaa jonkun pakollisen, tapaturma- ja eläkevakuutusjärjestelmän piiriin. Korkein oikeus ei ole vielä antanut varmaa vastausta tähän kysymykseen. Erotuomaritkin voivat aina tietysti ottaa vapaaehtoisia vakuutuksia parantaakseen turvaansa. Mikäli erotuomari katsotaan lukeutuvan urheilijoiksi tämän lain (16.6.2000/575) mukaan, myös erotuomareita koskisi vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajana 38 vuotta.

4.5 Valmentajat

Valmentajakin voi olla työsuhteessa urheiluseuraan, lajiliittoon tai muuhun vastaavaan yhteisöön. Useimmiten valmentajasopimuksissa täyttykin työsuhteen perustunnusmerkit. Ongelmia voivat tuottaa tilanteet, erityisesti jossain pienissä seuroissa, joissa valmentajalla voi olla moninaiset roolit valmennustehtävien rinnalla, esimerkiksi seuran toimitusjohtajana, hallituksen jäsenenä tai omistajana. Tällöin ainakin direktio- oikeus työsuhteen tunnusmerkeistä jää toteutumatta. Yksilöurheilijan valmentaja taas voi olla työsuhteessa lajiliittoon, urheiluseuraan tai jopa itse urheiliijaan. Yksilöurheilijoiden valmentaja voi toisaalta olla myös ammatinharjoittajan statuksen tapaisessa tilanteessa.

Mitkä sosiaaliturvanormit sitten soveltuvat valmentajaan? Valmentajia ei ole katsottu urheilijoiksi eikä laki urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta siten sovellu valmentajiin. Toisaalta valmentajana toimimisessa on jotain urheilijoille tyypillisiä piirteitä. Valmentaja on myös osa joukkuetta kenttäpelaajien ja maalivahdin rinnalla. Liigatason valmentajaksi kehittyminen on pitkä prosessi, eikä kaikkien valmentajien kyvyt riitä läheskään sinne asti. Itse katsoisin, etteivät joukkueiden tai yksilöurheilijoiden valmentajat kuitenkaan ole urheilijoita, vaan heihin tulisi soveltaa yleisiä työeläkelakeja heidän työoikeudellisesta statuksestaan riippuen. Eri asia on tietysti pelaajavalmentajat, joita tosin harvemmin ammattitasolla enää esiintyy.

4.6 Huoltajat ja muut taustahenkilöt

Yhden tärkeän henkilöryhmän urheilijoiden taustalla muodostavat huoltajat ja muut taustahenkilöt, joita voivat olla esimerkiksi joukkueen lääkärit, hierojat sekä fysioterapeutit ja jopa joukkueen psykiatrit tai papit. Huoltajien tehtävät vaihtelevat juomapullon täyttäjistä urheiluvälineiden kunnossapitoon ja niin edelleen. Yleensä huoltajat toimivat joukkueen hyväksi talkoohengellä palkatta tai pieniä kulukorvauksia vastaan. Muut edellä mainitut taustahenkilöt tekevät urheilijoiden parissa omaa työtään esimerkiksi hierojina. Heikin saattavat tehdä tätä työtään vapaaehtoisesti harrastuksenaan, mutta ovat nykyään usein palkattuja työntekijöitä. Työsuhteen edellytysten täytyessä heihin tulee soveltaa työntekijän eläkelain mukaisia säännöksiä tai jos he toimivat ammatinharjoittajina, jolloin urheilijat tai urheiluseurat muodostavat yhden osan heidän asiakkaistaan, tulee näihin henkilöihin soveltaa yrittäjien eläkelakia.

4.7 Muut

Lisäksi urheiluseurojen (nykyään yhä useammin osakeyhtiöitä) ja maajoukkueiden, jotka toimivat suurella budjetilla ja yhä useammin myös liiketaloudellisin perustein, palveluksessa on monenlaisia täyspäiväistä tai osa- aikaista työtä tekevää työntekijää sekä vapaaehtoistyöntekijöitä. Näihin tapauksiin ei tässä yhteydessä pystytä tai ole tarpeenkaan sen enempää perehtyä kuin mainita, että edellä ilmi käyneet periaatteet ja rajanvedot soveltuvat myös näihin tilanteisiin.

LÄHDELUETTELO:

Kirjallisuus:

Eskelinen, Antti	Urheilu ja verot, Suomen Urheiluliiton julkaisut Oy, Helsinki 1995.
Leskinen, Jussi	Urheilukilpailuun osallistuminen ja sopimus, Opetusministeriön

urheilu-oikeuden projekti, Helsinki 2000.

Rauste, Olli Urheilu-oikeus, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1997.

Saarnilehto, Ari (toim.) Joukkueurheilijan tapaturma- ja eläketurvasta, Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja, Turku 1998.

Tjurin, Niklas Jääkiekon SM-liigaerotuomarin oikeudellinen asema, Opetusministeriön urheilu-oikeuden projekti, Helsinki 2001.

Virallislähteet:

HE 356/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 51/2000 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Painamattomat lähteet:

Ahonen, Mika Lakisääteiset eläkevakuutukset, vakuutus-oikeuden luennot 17.10.2001 Turun Yliopistossa.

Linnakangas, Esko Urheilu-oikeuden syventävien ja valinnaisen kurssin luennot aiheesta urheilu ja verotus Turun yliopistossa 24.10.2001.

Elektroniset lähteet: www.eduskunta.fi, ministeriöiden tiedotteet, opetusministeriö.

1 Tavallisella työntekijällä tarkoitetaan perinteisissä palkkatyön muodoissa käyviä työntekijöitä joihin soveltuu työntekijäin eläkelaki (TEL).

2 Saarnilehto (toim.) 1998 s. 67.

3 Rauste 1997 s.183.

4 Rauste 1997 s. 256-257, myös Leskinen 2000 s. 40. Rausteen mielestä ongelmana on ollut myös se, voidaanko esimerkiksi harrastelijaurheilijoilta ylipäättään edellyttää vakuutuksen ottamista. Lajiliitto voi velvoittaa tiettyjen suojuksien ja muiden turvavälineiden käyttöön osanottajien terveyden suojaamisen perusteella, mutta esimerkiksi puhtaan harrastelijaurheilijan velvoittamista ottamaan vakuutus, ei voida perustella terveyden suojaamisella, koska vakuutus voi tarjota urheilijalle ainoastaan taloudellista suojaa.

5 Saarnilehto (toim.) 1998 s. 31.

6 HE 356/1994. Huomattava on, että kysymyksessä on vanha, vuoden 1995 asetusta koskeva hallituksen esitys.

7 HE 51/2000 s. 8.

8 Tässä suhteessa laki muuttui vuoden 1995 asetuksella muodostetusta järjestelmästä. Silloin mukaan laskettiin kaikki urheilijan urheilemisesta saamat veronalaiset palkat ja palkkiot, kuten piste- ja bonusrahat.

9 HE 51/2001 s. 8.

10 HE 51/2000 s. 4.

11 Eskelinen 1995 s. 214.

12 Myös tässä kohdin on eroa vuoden 1995 asetukseen. Tällöin huomioitiin urheilijan kaikki sopimukset (siis myös eri seurojen kanssa) laskettaessa urheilijan veronalaisia tuloja vakuuttamisvelvollisuuden rajana. Kukin seura vastasi maksamiensa palkkioiden osalta.

13 HE 51/2000 s. 8-9.

14 HE 51/2000 s. 6.

15 HE 51/2000 s.9.

16 HE 51/2000 s. 9.

17 Eskelinen 1995 s. 135.

18 www.eduskunta.fi , tietopalvelut, ministeriöiden tiedotteet, opetusministeriö.

19 tuloverolaki 77 §.

20 Linnakangas, luennot.

21 HE 51/2000 s. 4.

22 Eskelinen 1995 s. 214 – 215.

23 Eskelinen 1995 s. 139 – 141.

24 Eskelinen 1995 s. 146.

25 Eskelinen 1995 s. 148.

26 Asiasta tarkemmin Saarnilehto (toim.) s. 72 – 74.

27 Näin ainakin Tjurin 2001 s. 2 , s. 38 ja s. 74 – 75.

28 Ahonen, lakisääteiset eläkevakuutukset, vakuutusoikeuden kurssin luento Turun Yliopistossa 17.10.2001.

29 Tjurin 2001 s.75: Tjurin on kuitenkin verrannut erotuomaria ainoastaan 1§:n 1 mom. mukaiseen joukkueurheilijaan eikä 2 mom. mukaiseen yksilöurheilijaan, johon erotuomarin mielestäni voisi paremmin analogialla rinnastaa.

30 Tjurin2001 s. 19.

31 Tjurin 2001 s. 75 – 76.

32 Eskelinen s. 135.

AMMATTIURHEILIJOIDEN JA MUIDEN TYÖNTEKIJÖIDEN TAPATURMATURVAN LAAJUDESTA

KARI KETVEN

1. Johdanto

Seuraavassa esityksessä verrataan tapaturmavakuutuslain mukaisen tapaturmaturvan laajuutta ammattiurheilijoiden tapaturmaturvaan. Tapaturmavakuutuslain mukaiseen työtapaturman käsitteeseen ja näistä työtapaturmista maksettaviin korvauksiin perehdytään esityksessä verraten laajasti, koska niistä pystytään saamaan johtoa myös ammattiurheilijoiden tapaturmaturvaan. Mitä tässä esityksessä todetaan työtapaturman käsitteestä ja tapaturmakorvauksista, voidaankin katsoa koskevan soveltuvin osin myös ammattiurheilijoita. Tässä kirjoituksessa ei tarkastella lainkaan ammattitauteja, koska ammattiurheilijoiden tapaturmaturva ei niitä kata.

2. Tapaturmavakuutuslain mukaisen tapaturmaturvan ja ammattiurheilijoiden tapaturmaturvan laajuudesta

2.1. Yleisesti tapaturman käsitteestä

Tapaturman käsitettä ei ole määritelty tapaturmavakuutuslaissa. Asiaa koskevasta laajasta oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin poimia tiettyjä kriteerejä, joita tapaturmalta yleensä edellytetään. Tapaturman tulee näiden edellytysten mukaan olla äkillinen, ennalta arvaamaton ja ulkoisen tekijän aiheuttama tapahtuma, joka tapahtuu kohteena olevan henkilön tahdosta riippumatta.¹ Tyypillisiä tapaturmia ovat esimerkiksi kompastumiset ja liukastumiset. Ammattiurheilijoiden osalta tapaturman käsite on vastaava kuin muissa työtapaturmissa.

Työhön kuuluu yleensä aina tietty tapaturmariski. Tästä huolimatta työtapaturman tulee silti tapahtua edellä mainitulla tavalla odottamatta. Työtapaturmasta on kyse myös silloin, kun työntekijä on omalla toiminnallaan myötävaikuttanut tapaturman syntyyn. Sisäisestä syystä syntyneet vammat eivät täyty korvattavan vamman edellytyksiä. Tällaisia korvattavuuden ulkopuolelle jääviä vammoja ovat esimerkiksi työliikkeen tai tapaturman yhteydessä ilmenneet akillesjänteen repeämät, jotka eivät ole tuon tapahtuman vaan aiemman rappeuman aiheuttamia.²

Tapaturma -käsitteen tulkinta aiheuttaa ongelmia, jos työntekijä loukkaantuu sairauskohtauksen seurauksena työssä tai työstä johtuvissa olosuhteissa. Tapaturman alkusyynä on sisäinen tekijä eli sairauskohtaus, mutta oikeuskäytännössä on tästä sairauskohtauksesta johtunutta loukkaantumista pidetty työtapaturmana ja loukkaantumisesta aiheutuvat kulut korvataan tapaturmavakuutuksesta. Tapahtuman syynä olleen sairauden hoitamisesta aiheutuneita kustannuksia ei sen sijaan korvata.

Esimerkin tässä mainitusta tilanteesta muodostaa KKO:ssa ratkaistavana ollut tapaus KKO: 1982-II-3:

Ollessaan palaamassa työpaikalta asuntoonsa työntekijä oli ilman ulkoista aihetta saamansa sairauskohtauksen johdosta menettänyt ohjaamansa auton hallinnan ja auton suistuessa tieltä saanut vammoja. Vahingoittuminen katsottiin työmatkalla sattuneeksi työtapaturmaksi ja sen johdosta määrättiin suoritettavaksi lainmukainen korvaus.

2.2. Mikä on tapaturmavakuutuslain mukainen työtapaturma ja mikä on ammattiuurheilijoiden työtapaturma?

2.2.1. Lähtökohta tapaturmavakuutuslain mukaiselle työtapaturmalle

Työtapaturma määritellään tapaturmavakuutuslaissa tapaturmaksi, joka aiheuttaen vamman tai sairauden on kohdannut työntekijää:

- 1) työssä;
- 2) työstä johtuvissa olosuhteissa:
 - a) työpaikalla tai työpaikkaan kuuluvalla alueella;
 - b) matkalla asunnosta työpaikalle tai päin vastoin; tai
 - c) hänen ollessaan työnantajan asioilla; tahi
- 3) hänen yrittäessään varjella tai pelastaa työnantajansa omaisuutta tahi, työtoimintansa yhteydessä, ihmishenkeä.

Tämän esityksen kannalta on tarpeen tarkastella lähemmin näistä kahta ensimmäistä vaihtoehtoa.

2.2.2. Milloin tapaturma on sattunut työssä?

Tapaturman sattuessa työntekijän tehdessä työtään, katsotaan yleensä kyseessä olevan selvä työtapaturma. Työn käsite on sinällään melko joustava ja se riippuu työn laadusta ts. toimistovirkailijan työ käsittää muun muassa työn työpaikalla, osallistumisen koulutustilaisuuksiin, kun taas metsurin työ koostuu muun muassa metsätöistä, koneiden korjaamisista ja palstan tarkistamisista. Työn käsitettä ei ole tässä yhteydessä sidottu ajan tai paikan suhteen. Työtapaturma voi siis yhtä hyvin sattua esimerkiksi varsinaisena työaikana kuin ylityössä ollessakin. Toisaalta taas, työtapaturmaksi ei katsota tapaturmaa, joka on kohdannut työntekijää, kun tämä on hoitanut omia asioitaan työaikana ja työnantajan luvallakin. Työtä voidaan myös suorittaa esimerkiksi kotona (ns. etätö)³ ja myös ulkomailla suoritettu työ kuuluu pääsääntöisesti suomalaisen tapaturmavakuutuslain piiriin.⁴

Tapaturmavakuutuksen kannalta työn käsitettä tarkasteltaessa ei ole tarpeenkaan vetää kovin tarkkaa rajaa työn ja muun toiminnan välille. Tämä johtuu siitä, että tapaturmavakuutuslaissa mainitut työstä johtuvat olosuhteet kuuluvat myös tapaturmavakuutuksen piiriin.

2.2.3. Milloin tapaturma on sattunut työstä johtuvissa olosuhteissa?

Työstä johtuvat olosuhteet on yleisnimitys niille monenkirjaville tapahtumille, joissa sattuneet tapaturmat tulevat korvattavaksi työtapaturmina. Tällaiset korvattavaksi tulevat vahinkotapahtumat voivat lain mukaan sattua työpaikalla, työpaikkaan kuuluvalla alueella,

työmatkalla tai työntekijän ollessa työnantajan asialla.

Työpaikalla sattuviksi tapaturmiksi katsotaan kaikki tapaturmat, jotka tapahtuvat liikuttaessa tai tehtäessä asioita työpaikalla työstä johtuvasta syystä. Esimerkin tähän liittyvästä rajanvedosta tarjoaa Korkeimman oikeuden ratkaisut KKO:1978-II-121 ja KKO:1985-II-95.

Työntekijän, joka oli loukkaantunut työpaikalla leikitellessään, ei katsottu saaneen vammaansa työssä eikä työstä johtuvissa olosuhteissa.

Työntekijä oli ollessaan työnantajansa määräyksestä eräillä kursseilla vammautunut juodessaan virvoitusjuomaa pullosta, joka oli kolahtanut hänen hampaaseensa, niin että se oli katkennut. Tapaturman ei katsottu aiheutuneen tehtävien suorittamisesta johtuvista olosuhteista ja sen vuoksi korvausta ei määrätty suoritettavaksi tapaturmavakuutuksesta.

Myös ruokailu ja siihen liittyvät matkat katsotaan työstä johtuviksi olosuhteiksi vaikka työntekijä ruokailisi kotonaan tai työpaikan ulkopuolella.

Työmatkan katsotaan alkavan työntekijän sulkiessa kotinsa ulko-oven ja vastaavasti se myös päättyy kodin ulko-oven sulkemisella. Pääsääntöisesti työmatka kuljetaan lyhyintä reittiä kotiin, mutta myös säännöllisten "reitiltä poikkeamisten", kuten lasten hoidosta hakemisten ja kaupassa käyntien, aikana sattuneet tapaturmat katsotaan työtapaturmiksi. Sen sijaan, jos työntekijä työntekijän poikkeaa satunnaisesti omalle asialleen työmatkan yhteydessä, työmatkan katsotaan päättyvän tämän normaalilta työmatkareitiltä poikkeamisen alkaessa. Pysähdyksen ollessa lyhytkestoinen, työmatka jatkuu uudestaan palattaessa normaalille reitille. Pysähdyksen ollessa pidempikestoinen, ei työmatkan katsota jatkuvan poikkeamisen päättyessä.⁵

Työntekijän katsotaan olevan työnantajan asioilla tämän hoitaessa esimerkiksi työnantajan postiasioita työpaikan ulkopuolella. Tähän ryhmään kuuluvat myös erilaiset edustus- ja koulutustilaisuudet, ellei niitä katsota kuuluvan varsinaiseen työhön. Näiden osalta esiintyy käytännössä kuitenkin rajanveto-ongelmia vapaa-aikaan.⁶

Työstä johtuvat olosuhteet on käsitteenä tulkinnanvarainen ja antaa ratkaisijalle verraten laajan tulkintamahdollisuuden. Työelämän olosuhteiden muuttuessa, muuttuu myös työtapaturman käsite korvaus- ja oikeuskäytännössä. Työtapaturman suuntaan viittaavista seikoista voidaan yleisesti mainita seuraavia: tilaisuus, jossa tapaturma on virallisen ohjelman aikana sattunut, on työnantajan järjestämä, se pidetään työaikaan ja se on vaihtoehto työhön osallistumiselle.⁷

2.2.4. Lähtökohta ammattiuurheilijoiden työtapaturmalle

Lähtökohdan ammattiuurheilijoiden tapaturmaturvan laajuuden tarkastelulle muodostaa urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain 2.1 §:

Tapaturmaturva sisältää korvauksen urheilijan vammasta, sairaudesta ja kuolemasta, joka on aiheutunut urheillessa tai siihen välittömästi liittyvissä olosuhteissa sattuneesta tapaturmasta.

Säännöksessä määritellään lain edellyttämän tapaturmaturvan sisältö. Tapaturmaturva siis

kattaa urheilijan vamman, sairauden tai kuoleman, jotka ovat aiheutuneet urheillessa tai siihen välittömästi liittyvissä olosuhteissa sattuneesta tapaturmasta. Urheilemisella tarkoitetaan kilpailu- tai pelisuoritusten lisäksi myös ohjattua ja valvottua taikka harjoitusohjelman mukaista harjoittelua. Urheiluun välittömästi liittyvillä olosuhteilla puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi siirtymisiä kilpailu-, peli- ja harjoituspaikoille. Urheiluun välittömästi liittyviksi olosuhteiksi ei kuitenkaan lueta esimerkiksi urheilijan vapaa-ajaksi katsottavaa aikaa kilpailu-, peli- tai harjoitusmatkoilla. Turva kattaa ainoastaan tapaturman aiheuttamat vammat, joten ammattitaudit eivät kuulu turvan piiriin.⁸

2.3. Työntekijän ja ammattuurheilijan pahoinpitely

Tapaturmavakuutuslaissa mainituissa olosuhteissa vamma tai sairaus, joka on aiheutunut työntekijälle pahoinpitelystä tai muusta toisen henkilön tahallisesta teosta, korvataan myös työtapaturman tavoin. Pahoinpitelyn ei varsinaisesti katsota olevan tapaturma, koska se johtuu toisen henkilön tahallisesta teosta. Ennen nykyisen tapaturmavakuutuslain 4 a §:ää pahoinpitelyt kuitenkin korvattiin työtapaturmana, jos se johtui työstä. Nykyään siis korvattavia ovat työssä ja työstä johtuvissa olosuhteissa sattuneet pahoinpitelyt ja toisten henkilöiden muiden tahallisten tekojen aiheuttamat vammat tai sairaudet. Usein tällaiset pahoinpitelyt katsotaan työtapaturmiksi johtuen työntekijän työn luonteesta, jonka perusteella he saattavat joutua pahoinpitelyn kohteeksi. Tällaisiin tilanteisiin saattavat esimerkiksi joutua vahtimestarit, tarjoilijat, talonmiehet ja taksikuskit. Tärkeää on huomata, että työstä johtuva ja siis työtapaturmana korvattava pahoinpitely voi tapahtua myös työntekijän vapaa-ajalla.⁹ Tällaisiin pahoinpitelyihin voidaan rinnastaa myös Korkeimman oikeuden tapauksen KKO:1980-II-133 mukainen tilanne:

Postitoimihenkilö A, joka oli työpaikallaan joutunut ryöstöyrityksen kohteeksi, oli kohta sen jälkeen alkanut saada ahdistus- ja pelkotiloja, joiden vuoksi hän oli ollut sairaalomalla. Koska nuo ahdistus- ja pelkotilat olivat syntyneet hänen toimestaan johtuvissa olosuhteissa, niitä pidettiin työtapaturman aiheuttamina, vaikkei A ollut ryöstöyrityksen yhteydessä saanut ulkonaisesti havaittavaa ruumiinvammaa.

Eräiden urheilumuotojen ominaispiirteisiin kuuluu kuitenkin toiseen urheilijaan kohdistuva fyysisen voiman käyttö ja erilaiset kamppailutilanteet. Tästä johtuen tapaturmaturva kattaakin myös asianomaiselle urheilumuodolle ominaisen voimankäytön seurauksena syntyneet vammat. Jos kyseessä on kuitenkin selkeästi toisen urheilijan vahingoittamiseen tähtäävä tahallinen teko, joka ao. urheilumuodon luonteenkin huomioon ottaen, mitä ilmeisimmin aiheuttaisi tekijälleen rikosoikeudellisen vastuun ja vahingonkorvausvelvollisuuden, ei tällainen vammautuminen kuulu turvan piiriin.¹⁰ Seuraavat Korkeimman oikeuden tapaukset linjaavat osaltaan rajanvetoa vakuutuksesta korvattavien ja muiden pahoinpitelyjen välillä.¹¹

B oli 2-3 sekuntia sen jälkeen, kun erotuomari oli viheltänyt jääkiekkopelin poikki, huitaissut jäällä maannutta vastapuolen pelaajaa A:ta mailalla päähän, jolloin A:n kolme hammasta oli irronnut. B:n katsottiin aiheuttaneen A:n vammat tahallaan, koska hänellä vihellyksen jälkeen oli ollut riittävä aika pelaamisen lopettamiseen ja hänen oli täytynyt käsittää, että vammojen aiheutuminen oli lyönnin varsin todennäköinen seuraus.

A oli jääkiekkopelissä lyönyt vastustajan pelaajaa B:tä poikittaisella mailalla niskaan niin, että B oli saanut aivotärähdyksen ja muita vammoja. Koska A:n teko ylitti pelitilanteessa tavanomaisen rajuuden ja voimankäytön rajat, hänen katsottiin syyllistyneen pahoinpitelyyn.

2.4. Vamman tai sairauden paheneminen ja asetuksen mukaan työtapaturmina korvattavat, työssä syntyneet vammat

Työtapaturman seurauksena korvataan myös aikaisemmin saadun vamman tai sairauden olennainen paheneminen, kun paheneminen on todennäköisesti aiheutunut työtapaturmasta.

Lisäksi työtapaturmina korvataan työntekijän edellä mainituissa olosuhteissa saama vamma, joka on syntynyt lyhyehkönä, enintään yhden vuorokauden pituisena aikana ja jota ei korvata ammattitautina. Mainittuja tilanteita koskevalla asetuksella työtapaturman käsitettä onkin laajennettu koskemaan myös sellaisia vammoja, jotka eivät ole syntyneet tapaturman aiheuttamina. Tällaisia vammoja ovat:

- hiertymä tai hankauma
- syövyttävän aineen aiheuttama vamma
- terveydelle vaarallisten kaasujen hengittämisestä aiheutunut vamma
- polvilumpion ja kyynärpään tulehdus, jos sen on aiheuttanut mainittujen kohtien jatkuva tai tavan takaa toistuva tai työntekijälle poikkeuksellinen puristus
- ritisevä jännetupen tulehdus, jos se on aiheutunut tavan takaa toistuvan ja yksipuolisen tai työntekijälle oudon liikkeen suorittamisesta
- työliikkeen / (ammattuurheilijoiden osalta urheilu suoritukseen liittyvän liikkeen) yhteydessä tapahtunut lihaksen tai jänteen kipeytyminen siltä osin kuin se ei johdu muusta sellaisesta viasta, vammasta tai sairaudesta, josta tapaturmavakuutuslain mukaan ei suoriteta korvausta.
- tavallisuudesta poikkeavan lämpötilan aiheuttama vamma, kuten palettuminen ja auringonpistos
- ilmanpaineen huomattavasta vaihtelusta syntynyt vamma

Myös ammattuurheilijoiden osalta tapaturman käsite kattaa edellä tarkastellut, lyhyehkönä aikana syntyneet vammat.

3. Työtapaturmien korvaukset¹² ja ammattuurheilijoiden työtapaturmien korvaukset

Työtapaturmakorvausten tarkoituksena on pyrkiä takaamaan vahingoittuneen toimeentulon säilyminen vastaavantasoisena kuin se olisi ilman tapaturmaa. Tapaturmakorvausta suoritetaan aina kuitenkin vähintään tapaturmavakuutuslain mukaisen vähimmäisvuosityöansion mukaan, jolloin vahingoittuneelle turvataan tietty vähimmäistoimeentulo, vaikka hänen ansiotasoa olisi ollut tätä alempi. Työtapaturmakorvauksista on säädetty lain tasolla ja korvaukset on rajoitettu vain tietyn tyyppisiin korvauksiin. Työtapaturmien korvaukset voidaan jakaa pääpiirteissään viiteen lajiin: ansionmenetykskorvauksiin, kustannusten korvauksiin, haittakorvauksiin, kuntoutuskorvauksiin ja kuolemantapauskorvauksiin. Näitä korvauksia maksetaan vahingoittuneelle tiettyjen edellytysten täytyessä.

Urheilijoiden sosiaaliturva on yleisiä ansioperusteisia sosiaalivakuutusjärjestelmiä rajoitetumpi ja se on myös ajallisessa suhteessa rajoitetumpi kuin pakollinen työsuhteeseen perustuva turva. Ammattuurheilijoiden sosiaaliturvan toteutetaan pakollisella vakuutuksella, jonka vähimmäistaso määritellään laissa. Vakuutusturva käsittää korvauksen urheilutapaturman aiheuttaman vamman, sairauden ja tapaturmaisesta kuoleman varalta sekä vanhuuseläkkeen. Ammattuurheilijoiden vakuutusturvaan kuuluvat seuraavaksi lueteltavat, tapaturmavakuutuslain toisessa luvussa säädetty etuudet pois lukien luvussa 3.1 mainittu päiväraha ja luvussa 3.4 mainittu ansionmenetykskorvaus, joka maksetaan sairaanhoidon taikka lääkinnälliseen

kuntoutukseen sisältyvän fysikaalisen hoidon ajalta.

Ammattiurheilijoiden tapaturmista maksettavien korvauksien edellytykset ja etuuksien suuruudet määräytyvät tapaturman sattumisvuoden perusteella soveltuvin osin tapaturmavakuutuslain 2 luvun ja 8 luvun 60 §:n 1 momentin mukaan. Ammattiurheilijan oikeus tapaturmakorvaukseen kuitenkin päättyy, kun urheilija täyttää 38 vuotta. Jos tapaturman sattumisesta on kulunut tuolloin alle kymmenen vuotta, oikeus korvaukseen jatkuu kuitenkin tapaturmaa seuraavan kymmenen vuoden ajan mainitun iän täyttämisestä huolimatta. Tavoitteena on, että ennen korvauksen päättymistä urheilija on kuntoutettu toiseen ammattiin, josta hän saa toimeentulonsa ja sosiaaliturvan.¹³

Seuraavassa eri korvauslajeja käsitellään lyhyesti keskittyen eri korvauslajien ominaisuuksiin. Tässä esityksessä ei tarkastella eri korvausten saamisten edellytyksiä.

3.1. Ansionmenetyskorvaukset

3.1.1 Yleisesti ansionmenetyskorvauksista

Ansionmenetyskorvaukset jaetaan kahteen osaan: päivärahaan ja tapaturmaeläkkeeseen. Päivärahan on tarkoitus korvata vahingoittuneen ansionmenetys työkyvyttömyysajalta. Päivärahaa maksetaan vähintään kolmelta peräkkäiseltä päivältä tapaturmapäivää lukuun ottamatta. Päivärahaa maksetaan enintään yksi vuosi, jonka jälkeen jatkuvalta työkyvyttömyysajalta maksetaan tapaturmaeläkettä. Tapaturmaeläkkeen suuruus on 85 prosenttia vuosityöansioista lisättynä TEL -indeksikorotuksilla. Myös osaeläke on mahdollinen työkyvyn alentuman ollessa vähintään 10 prosenttia. Ansionmenetyskorvaukset ovat saajalleen veronalaisia.

Ammattiurheilijoiden osalta tapaturmasta johtuva ansionmenetys tulee korvattavaksi vasta, kun tapaturmasta on kulunut vuosi ja tapaturmasta johtuvasta työkyvyttömyydestä maksetaan tällöin korvauksena tapaturmaeläkettä ja mahdollisia niihin liittyviä lisiä, kuten haittalisää. Joukkuelajien kohdalla tästä harvoin aiheutuu urheilijoille ansionmenetyksiä, koska usein seura maksaa urheilijan palkan myös loukkaantumisten ajalta. Jos ansionmenetystä kuitenkin tältä ajalta syntyy, tulee se korvattavaksi sairauspäivärahalla, joka määräytyy urheilijan veronalaisten ansioiden perusteella.¹⁴ Sairauspäivärahaa voi hakea Kelalta, jos hakija on sairastunut niin, että hän tulee työkyvyttömäksi ja menettää ansiotulonsa. Sairauspäivärahalla on tarkoitus korvata hakijan ansionmenetystä alle vuoden kestävänsä sairauden aikana.

Ammattiurheilijoiden täysi tapaturmaeläke on 85 % urheilemisesta saadun vuoden palkan tai tulon määrästä. Tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena olevasta palkasta ja tulosta säädetään urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain 2 §:ssä ja 4 §:ssä. Näiden säännösten mukaan perusteena käytetään joukkueurheilijan kohdalla sitä veronalaista palkkaa, jonka hän on pelaajasopimuksen perusteella vuodessa tai pelikaudessa saanut. Hallituksen esityksen mukaan tämä kattaa myös pelaajasopimuksen mukaiset kilpailumenestykseen sidotut palkkiot, kuten pisterahat ja sijoituksen perusteella määräytyvät palkan osat. Yksilöurheilijan kohdalla tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen perusteena käytetään puolestaan hänen urheilusta saamiensa veronalaisia tuloja.

3.1.2 Erityisesti sivutoimisen urheilijan ansionmenetykskorvauksesta

Tarkastellaan vielä esimerkin avulla tilannetta sivutoimisen urheilijan osalta. Oletetaan hänen saavan urheilemisesta veronalaista palkkaa vuodessa tai pelikaudessa vähintään 9 526,16 euroa, jolloin urheiluseuran on vakuutettava hänet.

Ala-asteen opettaja, joka pelaa jääkiekkoa SM-liigassa, loukkaantuu liigaottelussa. Loukkaantumisen vuoksi hän tulee työkyvyttömäksi myös päätyöhönsä opettajana. Miten hänen ansionmenetykskorvauksensa määräytyy tässä tapauksessa? Ammattiuurheilijan vakuutuksen perusteella ei korvata lainkaan tapaturman aiheuttamaa ohimenevää työkyvyttömyyttä (päivärahaa). Kela maksaa urheilijalle sairauspäivärahaa sairausvakuutuslain perusteella. Kun oikeus Kelan sairauspäivärahaan on päättynyt ja työkyvyttömyys edelleen jatkuu (noin vuosi tapaturmasta), aletaan urheilijoiden tapaturmavakuutuksesta maksaa tapaturmaeläkettä, jonka suuruus on vuodessa 85 % urheilutuloista.

Opettajan työnantajan ottamasta lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta ei korvauksia luonnollisestikaan makseta, koska tapaturma ei ole sattunut opettajan työssä. Työnantaja on voinut ottaa työntekijöilleen myös ns. vapaa-ajan ryhmätapaturmavakuutuksen, josta korvataan vapaa-aikana sattuneet tapaturmat (tapaturmat, joita ei katsota työtapaturmiksi). Vakuutuksesta ei kuitenkaan korvata tapaturmaa, jos vakuutetulla on saman vahinkotapahtuman johdosta oikeus jonkin muun lain kuin tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen, joka määräytyy tapaturmavakuutuslain työtapaturmien korvaamista koskevien säännösten mukaisesti. Näin voitaneen katsoa asian olevan ammattiuurheilijoiden osalta. Mainittakoon lisäksi, että yksilöllisestä vapaa-ajan ryhmätapaturmavakuutuksesta ei pääsääntöisesti myöskään korvata tapaturmaa tai vammaa, joka aiheutuu urheiluliiton tai -seuran järjestämässä kilpailussa tai urheiluliiton tai -seuran erityisesti tällaista kilpailua varten järjestämässä harjoittelussa, ellei niistä ole tehty erikseen lisäsopimusta työnantajan ja vakuutusyhtiön välillä.

Ammattiuurheilijan vakuutuksesta myönnettävä tapaturmaeläke on ensisijainen korvauksen lähde. Tämän lisäksi urheilijalla saattaa olla oikeus kansaneläkelain mukaiseen ns. työkyvyttömyyseläkkeeseen. Henkilö voi saada työkyvyttömyyseläkettä, jos työkyky on alentunut sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään vuoden ajaksi. Työkyvyttömyyseläke määräytyy kuten muukin kansaneläke ja eläkepäätöstä tehtäessä otetaan huomioon henkilön ikä, aikaisempi työkokemus, koulutus, asuinpaikka, perhesuhteet ja se, voiko hän saada työtä, jota hän sairaudesta huolimatta pystyy tekemään. Henkilön saamien muiden eläkkeiden ja korvausten on myös jäätävä määrätyn tulorajan alle.

Oman ongelmakenttänsä muodostaa näiden eläkkeiden yhteensovittaminen yleisesti ja erityisesti sen vuoksi, että ammattiuurheilijan oikeus tapaturmaeläkkeen jatkuu vain 38-vuotiaaksi asti, kuitenkin aina vähintään 10 vuotta. Laissa urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta ei ole asiaa koskevaa säännöstä, mutta johtoa tilanteen ratkaisemiseen voitaneen hakea tapaturmavakuutuslaista ja sen soveltamisesta, jota sovelletaan siis soveltuvin osin myös ammattiuurheilijoihin. Asiaan ei kuitenkaan tämän kirjoitelman puitteissa voida tämän tarkemmin perehtyä.

3.1.3 Kustannusten korvaukset

Kustannusten korvaukset jaetaan todellisten kustannusten korvauksiin, normitettuihin

kustannusten korvauksiin ja fysikaalisen hoidon aiheuttamaan ansionmenetykseen. Näistä kahden ensin mainitun korvauslajin mukaiset korvaukset ovat verottomia, jälkimmäisen korvauksen ollessa veronalaista.

Todellisten kustannusten korvauksia ovat ensinnäkin sairaanhoitokulut, joina korvataan kaikki tarpeelliset ja kohtuulliset sairaanhoidon kulut. Sairaanhoitokuluja ovat muun muassa lääkärin antama tai määräämä tarpeellinen hoito ja lääkkeet sekä sairaalahoido. Henkilölle annettava sairaanhoito, kuten fysikaalinen hoito sekä diagnostiset ja vamman hoidon vuoksi tehtävät tutkimukset korvataan lähtökohtaisesti julkisen terveydenhuollon käytöstä potilaalle aiheutuvan kustannustason mukaan. Myös yksityislääkärin käyttö voidaan kuitenkin korvata, jos vakuutusyhtiö antaa tätä koskevan etukäteisen maksusitoumuksen. Sairaanhoitona korvattavaksi katsotaan myös välttämättömät matkakustannukset, jolloin korvaus suoritetaan julkisen liikenteen käytöstä aiheutuvan kustannustason mukaan. Ammattiurheilijoiden osalta korvaus sairaanhoidon kuluista määräytyy vastaavien periaatteiden nojalla kuin muidenkin työtaturmien kohdalla. Mainitun turvan tason ylittävistä etuuksista, kuten esimerkiksi yksityislääkärin tai –sairaalan hoidosta, voidaan luonnollisesti sopia vapaasti ottamalla tarpeellisia lisävakuutuksia.

Toisena todellisten kustannusten korvauksena ryhmänä ovat eräät esinevahingot. Tällöin korvattavaksi tulee silmälasien, piilolinssien ja muiden vastaavien särkyminen työtaturman yhteydessä. Tapaturmavakuutuslain luettelo korvattavista esineistä on tyhjentävä. Korvauskäytännössä on kuitenkin korvattu sairaanhoidon antamiseksi rikotaan vaatteet ja sormuksen korjaus. Kolmantena ryhmänä ovat kodinhoidon lisäkustannukset, joina tulevat korvattavaksi kohtuulliset ja välttämättömät kodinhoidon lisäkustannukset enintään vuoden ajalta. Vahingoittuneen itse tarvitessa apua, ei kyse kuitenkaan ole kodinhoidosta, vaan tätä tarvetta korvataan haittalisällä. Neljäntenä ryhmänä korvattavaksi tulevat tapaturman aiheuttamaksi epäillyn vamman perustellut tutkimuskulut, vaikka vamma ei osoittautuisikaan tapaturman aiheuttamaksi.

Normitettuihin kustannusten korvauksiin kuuluvat haittalisä, vaatelisä ja opaskoiralisä. Haittalisää maksetaan, kun henkilö ei voi tulla toimeen ilman toisen henkilön apua. Haittalisää maksetaan vamman vaikeuden perusteella jaoteltujen neljän luokan mukaan tietyinä markkamäärinä päivää kohti. Vaatelisää maksetaan pitovaatteiden erityisestä kulumisesta proteesin tai vastaavan käyttäjälle ja opaskoiralisää maksetaan opaskoiran perusteella.

Fysikaalisen hoidon aiheuttama ansionmenetykset korvataan erityissäännöksen perusteella. Ansionmenetykset korvaus on tässä tapauksessa yhtä suuri kuin on ansionmenetykset hoidon ja matkan ajalta ja korvausta maksetaan enintään 30 päivältä vuodessa. Tätä korvauslajia ei sovelleta ammattiurheilijoihin.

3.1.4 Haittakorvaus

Haittaraha on veroton korvaus, joka suoritetaan yleisestä pysyvästä haitasta 20 haittaluokan mukaan. Pysyvällä yleisellä haitalla tarkoitetaan muuta haittaa kuin työkyvylle aiheutuvaa taloudellista ja ammatillista rajoitusta. Haittarahan suuruuden määrää vamman haittaluokka, vahingoittuneen ikä ja sattumisvuoden vähimmäisvuosityöansio (vuonna 2001 vähimmäisvuosityöansio oli 8.476,67 euroa).

Ammattiurheilijoiden osalta korvauksena tapaturman aiheuttamasta pysyvästä yleisestä haitasta maksetaan haittarahaa edellä mainittujen luokitusten mukaan. Pääomitettaessa

haittaraaha on otettava kuitenkin huomioon, että korvausta maksetaan 38 vuoden ikään saakka, kuitenkin aina vähintään 10 vuotta tapaturmasta.

3.1.5 Kuntoutuskorvaukset

Kuntoutuskorvauksista ansionmenetykskorvauksena maksetaan täysi päiväraha tai tapaturmaeläke kuntoutuksen ajalta. Tämä on veronalaista tuloa saajalleen. Lisäksi kuntoutuskorvauksena korvataan kuntoutuskustannukset, joita ovat apuvälineiden, laitoshoidon ja vastaavan työ- ja toimintakykyyn liittyvän lääkinnällisen kuntoutuksen kulut. Korvattavaksi tulee myös työ- ja ansiokykyyn liittyvän ammatillisen kuntoutuksen kulut. Nämä kaksi kuntoutuskustannusten ryhmää ovat saajalleen verottomia.

Ammattiuurheilijoiden kuntoutuskorvaus sisältää samat kuntoutusmuodot: lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen. Korvattavaksi tulevat esimerkiksi vamman vuoksi tarpeelliset apuvälineet, kuntoutusjaksot avo- ja laitoshoidossa, asunnon muutostyöt, kuntoutustarvetta ja mahdollisuuksia koskevat tutkimukset, työ- ja koulutuskokeilut, työhön valmistuksen sekä koulutuksen vamman kannalta sopivaan ammattiin sekä tapaturmaeläkkeen kuntoutuksen ajalta.¹⁵

3.1.6 Kuolemantapauskorvaukset

Perhe-eläkettä maksetaan kuolleen aviopuolisolle, tämän alle 18-vuotiaille lapsille ja 18-24-vuotiaille opiskeleville lapsille. Perhe-eläkettä maksetaan eräissä tapauksissa myös ns. avopuolisolle. Perhe-eläkkeen enimmäismäärä on 70 % vuosityöansiosta, joka maksetaan leskelle ja vähintään kahdelle lapselle. Yksin leskelle perhe-eläkettä maksetaan 40 % ja yksin lapselle 25 %. Lesken eläkkeeseen tehdään tulosoitus lesken omien tulojen mukaan, kuitenkin aikaisintaan 12 kalenterikuukauden kuluttua kuolemasta. Perhe-eläke on saajalleen veronalaista. Ammattiuurheilijan omaisten osalta perhe-eläkkeen saaminen jatkuu siihen saakka, jolloin vahingoittuneen oikeus tapaturmaeläkkeeseen olisi päättynyt.

Hautausapuna maksetaan kiinteä summa, joka maksetaan yleensä kuolinpesälle. Hautausavun suuruus vuonna 2001 oli 3.548,77 euroa.

3.1.7. Tiivistelmä työtapaturmien korvauksista¹⁶

I. Ansionmenetykskorvaukset VERONALAISIA

Päiväraha

- ansionmenetyksen korvaus työkyvyttömyysajalta
- vähintään kolme peräkkäistä päivää tapaturmapäivää lukuunottamatta
- enintään yksi vuosi
- ei ammattiuurheilijoille

Tapaturmaeläke

- työkyvyttömyysajalta, kun tapaturmasta on kulunut vuosi
 - 85 % vuosityöansiosta/ *urheilemisesta saadun vuoden palkan tai tulon määrästä* + TEL
 - indeksikorotukset (65 vuoden iässä 70 %)
 - myös osaeläke mahdollinen, työkyvyn alentuma vähintään 10 %
- Urheilijoilla oikeus korvaukseen jatkuu siihen saakka, kun urheilija täyttää 38 vuotta, kuitenkin aina vähintään 10 vuoden ajan tapaturmasta.*

II. Kustannusten korvaukset

A. Todellisten kustannusten korvaukset VEROTTOMIA

Sairaanhoidokulut

- Æ kaikki tarpeelliset ja kohtuulliset sairaanhoidon kulut
- Æ I k rinpalkkiot, I kkeet, matkakulut

Er t esinevahingot

- Æ silm lasien, piilolinssien tms. s rkyminen ty tapaturman yhteydess korvataan
- Æ my s sairaanhoidon antamiseksi rikotut vaatteet ja sormuksen korjaus korvataan

Kodin hoidon lis kustannukset

- Æ lis kustannukset esim. ruoanlaitosta, siivouksesta ja lastenhoidosta
- Æ enint n vuoden ajalta tapaturmasta lukien

Tutkimuskulut

- Æ tapaturman aiheuttamaksi ep illyn vamman perustellut tutkimuskulut, vaikka vamma ei osoittautuisi tapaturman aiheuttamaksi

B. Normitetut kustannusten korvaukset VEROTTOMIA

Haittalis

- Æ maksetaan siksi, ettei voi tulla toimeen ilman toisen henkil n apua
- Æ nelj luokkaa vamman vaikeuden mukaan, markkam r /p iv

Vaatelis , opaskoiralis

C. Fysikaalisen hoidon aiheuttama ansionmenetyks VERONALAISTA

- Æ hoidon ajalta ansionmenetykskorvaus
- Æ enint n 30 p iv lt vuodessa
- Æ ei ammatturheilijoille

III. Haittakorvaus VEROTONTA

Haittaraha

- Æ yleisest pysyv st haitasta maksettava korvaus (20 haittaluokkaa)
- Æ suuruuden m r vamman haittaluokka, vahingoittuneen ik ja sattumisvuoden v himm isvuosity ansio
- Æ P omitettaessa ammatturheilijan haittarahaa on otettava huomioon, ett korvausta maksetaan 38 vuoden ik n saakka, kuitenkin aina v hint n 10 vuotta tapaturmasta.

III. Haittakorvaus VEROTONTA

Haittaraha

- Æ yleisest pysyv st haitasta maksettava korvaus (20 haittaluokkaa)
- Æ suuruuden m r vamman haittaluokka, vahingoittuneen ik ja sattumisvuoden v himm isvuosity ansio
- Æ P omitettaessa ammatturheilijan haittarahaa on otettava huomioon, ett korvausta maksetaan 38 vuoden ik n saakka, kuitenkin aina v hint n 10 vuotta tapaturmasta.

V. Kuolemantapauskorvaukset

Perhe-eläke VERONALAISTA

- aviopuoliso, myös ns. avopuoliso eräissä tapauksissa
- alle 18 –vuotiaat lapset ja 18-24 –vuotiaat opiskelevat lapset
- perhe-eläkkeen enimmäismäärä 70 % vuosityöansiosta, leski yksin 40 %, lapsi yksin 25 %, max. leskelle ja vähintään kahdelle lapselle
- leskeneläkkeessä tulonsovitus
- Ammattiurheilijan omaisten osalta perhe-eläkkeen saaminen jatkuu siihen saakka, jolloin vahingoittuneen oikeus tapaturmaeläkkeeseen olisi päättynyt.

Hautausapu VEROTONTA

- kiinteä summa, yleensä kuolinpesälle

3.2 Erityisesti ammattiurheilijoiden työkyvyttömyysturvasta

Ammattiurheilijoiden työkyvyttömyysturva kattaa vain tapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden johdosta maksettavan tapaturmaeläkkeen, jota aletaan maksaa vuoden kuluttua tapaturmasta, jos urheilijan työkyvyttömyys jatkuu. Vakuutusturva ei kata muun kuin tapaturman aiheuttaman sairauden johdosta aiheutunutta työkyvyttömyyttä. Järjestelmä ei siis anna ammattiurheilijoille ansioperusteista turvaa muusta kuin tapaturmasta johtuvan sairauden aiheuttaman työkyvyttömyyden varalta, vaan tältä osin turvan ammattiurheilijalle antaa yleinen sairausvakuutusjärjestelmä sekä myöhemmin kansaneläkejärjestelmä ja perhe-eläkejärjestelmä. Muista valtioista Suomeen tulevien urheilijoiden kuulumisen sairausvakuutus-, kansaneläke- ja perhe-eläkelainsäädännön soveltamispiiriin määrää puolestaan laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (1573/1993).¹⁷

3.2.1 Ammattiurheilijoille vakuutuksia tarjoavien vakuutuksenantajien vakuutusehdoissa olevia rajoituksia

Tarkastelu rajoittuu tässä kappaleessa Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjolan ja Vakuutusyhtiö Sampo Oy:n vakuutusehtoihin.

Tapaturmaeläkkeen saamisen edellytyksenä on vakuutusehdoissa mainittu, että vakuutetun täytyy korvattavan tapaturman vuoksi tulla kykenemättömäksi jatkamaan/osallistumaan urheilukilpailuun vakuutuskirjassa mainitussa urheilulajissa.¹⁸ Lisäksi vakuutusehdoissa on määrällisesti rajoitettu korvattavan fysikaalisen hoidon kertoja.¹⁹

Toisinaan on vakuutusehdoissa rajoitettu korvattavuuden ulkopuolelle muun muassa kilpailupaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä annettu ensiapuluonteinen hoito, itsemurhasta tai sen yrittämisestä aiheutuneet vammat tai kuolemat sekä vamman aiheuttamat psyykkiset seuraamukset.

4. Lopuksi

Rajanveto urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain mukaan korvattavien tapaturmien ja korvattavuuden ulkopuolelle jäävien tapahtumien välillä on paikoin epäselvää, eikä siitä ole muodostunut vakiintunutta oikeuskäytäntöä. Tämä johtuu usein siitä, että vakuutuskorvauksen tultua evätyksi tästä lainmukaisesta vakuutuksesta, saa urheilija usein

kuitenkin korvauksen sairauskuluvakuutuksesta eikä hänen intressissään ole tämän jälkeen riitauttaa vakuutuksenantajan kielteistä tapaturmakorvauspäätöstä.

Yhteiskunnassa vallitsevien periaatteiden mukainen lähtökohta on, että urheilujärjestelmän tulee itse kustantaa oma ansioperusteinen sosiaaliturvansa niin pitkälle kuin mahdollista. Urheiluun liittyvien tahojen taloudellisten resurssien rajallisuuden vuoksi on ammattiuurheilijoiden tapaturmaturva kuitenkin jäänyt yleistä ansioperusteisen sosiaalivakuutusjärjestelmän turvatasoa rajoitetummaksi ja vallitsevaa järjestelmää ei voidakaan kaikin paikoin pitää urheilijoiden etujen mukaisena.

Lähdeluettelo

Kukkonen, Sirpa – Valtanen, Tiina, Työtapaturmakirja. Jyväskylä 1999.

Tapaturmavakuutuslaki 20.8.1948/608.

Laki urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta 16.6.2000/575.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta ja siihen liittyviksi oikeustapaukset laeiksi, HE 51/2000.

Viitteet

KKO:1978-II-121.

KKO:1980-II-133.

KKO:1982-II-3.

KKO:1985-II-95.

KKO 1996:74

KKO 1997:129

VakO 20.3.1984/1740:83.

Vakuutusehdot:

Pohjolan urheilijaturva ja Sammon tapaturma- ja matkavakuutuksen turvaehto 275.

¹ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 34 ss.

² Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 35.

³ Ks. VakO 20.3.1984/1740:83

⁴ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 35.

⁵ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 38.

⁶ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 38.

⁷ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 39.

⁸ Ks. HE 51/2000.

⁹ Ks. *Kukkonen – Valtanen* 1999, s. 40.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Ks. *KKO 1996:74 ja KKO 1997:129.*

¹² Ks. *Kukkonen – Valtanen, Työtapaturmakirja 1999, s. 47 ss.*

¹³ Ks. *HE 51/2000.*

¹⁴ Ks. *HE 51/2000.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Ks. *Kukkonen – Valtanen, Työtapaturmakirja 1999, s. 49-50.*

¹⁷ Ks. *HE 51/2000.*

¹⁸ Ks. *Pohjolan urheilijaturva, erityisehtokohta 2.3 ja Sammon tapaturma- ja matkavakuutuksen turvaehtokohta 275.1.*

¹⁹ Ks. *Pohjolan urheilijaturva, erityisehtokohta 2.7 ja Sammon tapaturma- ja matkavakuutuksen turvaehtokohta 275.1.*

JOUKKUEURHEILIJOIDEN VAPAASTA LIKKUVUUDESTA ESA SCHÖN

EY-tuomioistuin on todennut urheilua koskeneissa ratkaisuisaan, että myös urheileminen voi kuulua Rooman sopimuksen soveltamisalaan siitä huolimatta, ettei unionilla ole perustamissopimukseen perustuvaa yleistä toimivaltaa urheilun saralla. Joukkueurheilun osalta merkitystä on ollut erityisesti RS 39 artiklan soveltamisella, jolla jäsenvaltioiden työntekijöille on turvattu oikeus yhdenvertaiseen kohteluun työhönotossa ja työsuhteessa sekä liikkumisvapaus yhteisön alueella. Käsittelen seuraavassa lyhyesti niitä edellytyksiä, joiden täyttyessä pelaajalla voi olla työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteesta johtuvia oikeuksia sekä niitä vaikutuksia, joita RS 39 artiklan soveltamisella on ollut ja on joukkueurheilun lajiliittojen edustus-oikeuden myöntämistä, ulkomaalaiskiintiöitä, siirtokorvauksia ja –määräaikoja koskeviin sääntöihin.

1 VAPAAN LIKKUVUUDEN PERIAATTEEN SOVELTAMINEN JOUKKUEURHEILUUN

Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytännössä urheilemisen on katsottu kuuluvan unionin toimivallan piiriin silloin, kun se on luonteeltaan RS 2 artiklan tarkoittamaa taloudellista toimintaa. Koska toiminnan luonne määräytyy sen perusteella, suoritetaanko siitä taloudellista arvoa omaavaa vastiketta, eikä työnantajan toiminnan päämäärien perusteella, vastiketta vastaan harjoitetun ammattimaisen ja puoliammattimaisen urheilemisen on katsottu kuuluvan perustamissopimuksen soveltamisalaan silloinkin, kun se tehdään yhdistymuotoisen urheiluseuran hyväksi, kun harrasteurheilu puolestaan jää sen ulkopuolelle. Poikkeuksen sääntöön muodostavat kuitenkin tapaukset, joissa urheilemista ei vastikkeellisuudesta huolimatta voida pitää taloudellisena toimintana. Tuomioistuimen asioissa *Walrave & Koch v. AUCI* ja *Donà v. Mantero* antamien tuomioiden perusteella urheilujoukkueiden kokoonpanojen muodostamisen on katsottu muodostavan tällaisen poikkeuksen tiettyjen erityislaatuisten otteluiden osalta, joissa on katsottu olevan kyse puhtaasti urheilusta. Tämä koskee erityisesti maajoukkueita, joiden toiminta ei siis kuulu perustamissopimuksen soveltamisalaan silloinkaan, kun urheilijoille suoritetaan vastiketta.

Koska RS 39 artiklaa sovelletaan ainoastaan työntekijöihin, vapaan liikkuvuuden periaatteen soveltamisalaan kuuluvat vain ne urheilijat, jotka harjoittavat taloudelliseksi toiminnaksi luokiteltavaa urheilemista yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytännössä määritellyllä tavalla työsuhteessa. Tapauksissa *Levin v. Staatssecretaris van Justitie* ja *Lawrie Blum v. Land Baden-Württemberg* annettujen ratkaisujen perusteella henkilö on työsuhteessa, kun hän tekee vastiketta vastaan todellista ja aitoa työtä toiselle henkilölle tämän johdon ja valvonnan alaisena.

Edellä mainitun todellisen ja aidon työn kriteeri määrittää työsuhteen alarajan ja rajaa työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteen soveltamisalan ulkopuolelle toisarvoisen ja

epäolennaisen työn eli ne tapaukset, joissa työsuhdetta voidaan tehdyn työn määrän ja siitä suoritettun vastikkeen sekä näiden keskinäisen suhteen perusteella arvioituna pitää näennäisenä.

Pääsarjatason joukkueurheilijoiden keskimääräinen viikoittainen urheilemiseen käyttämä aika on Suomessa vaihdellut 24 ja 32 tunnin välillä. Koska pelaajien työtehtäviin kuuluu pelaamisen ja harjoittelun ohella usein myös urheiluseuran tai sen sponsorien markkinointiin ja edustamiseen liittyviä velvoitteita, heidän kokonaistyöaikansa muodostuu jonkin verran edellä mainittua suuremmaksi. Kun yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että myös osa-aikatyö voi kuulua RS 39 artiklan soveltamisalaan ja pitänyt todellisena ja aitona työnä mm. opettajaharjoittelijan tekemää 11 viikkotuntia, on selvää että urheileminen huipputasolla täyttää pääsääntöisesti todellisen ja aidon työn kriteerin työn määrän osalta.

Myöskään vastikkeen osalta todellisen ja aidon työn rajaa ei ole asetettu korkealle. Tuomioistuin on pitänyt työtä todellisena ja aitona silloinkin, kun suoritettu vastike on ollut alempi kuin mitä jäsenvaltiossa on pidetty itsensä elättämiseen tarvittavien tulojen vähimmäismääränä. Koska vastikkeen tulee kuitenkin muodostaa todellinen korvaus tehdystä työstä, pelkästään se, että urheilijalle ylipäättään suoritetaan tai todennäköisesti tullaan säännöllisesti suorittamaan urheilemisesta aiheutuvat kulut ylittävää korvausta, ei vielä voine tarkoittaa, että urheilemista on pidettävä todellisena ja aitona työnä. Näin ollen pelaajalle aiheutuneet kustannukset minimaalisesti – esimerkiksi yhdellä rahayksiköllä – ylittävä korvaus ei vielä johtaisi tämän katsomiseen todellista ja aitoa työtä tekeväksi ammattilaisurheilijaksi, koska tällaista vastiketta ei voida pitää todellisena korvauksena tapauksessa, jossa urheileminen sen määrän perusteella arvioituna on todellista ja aitoa toimintaa. Pääsarjatason joukkueurheilijoiden osalta ei yleensä ole epäilystä, muodostaako heille suoritettu vastike todellisen korvauksen tehdystä työstä, kun vastike ylittää usein selvästikin keskimääräisen palkansaajan ansiotason.

Edellä sanotun perusteella ainakin kansallisen pääsarjatason joukkueurheilijoita voidaan usein pitää todellista ja aitoa taloudellista toimintaa harjoittavina työsuhteen alarajan täyttävinä työntekijöinä. Koska urheilijoiden asema kuitenkin saattaa vaihdella suurestikin esimerkiksi lajista, sarjatasosta ja maasta riippuen, mitään poikkeuksetonta sääntöä ei ole mahdollista esittää.

Työsuhteen alarajan määrittämisen lisäksi RS 39 artiklan soveltamisalaa ratkaistaessa joudutaan ottamaan kantaa työsuhteen ylärajaan eli siihen, onko joukkueurheilija 39 artiklan soveltamisalaan kuuluva työntekijä vai perustamissopimuksen 43 tai 49 artiklan tarkoittama itsenäinen ammatinharjoittaja tai palvelujen tarjoaja.

Työntekijät erottuvat muista edellä mainituista ryhmistä erityisesti siinä, etteivät he saa itselleen työnsä välitöntä tulosta eivätkä toisaalta myöskään kannan toiminnan taloudellista riskiä. Tämän lisäksi ja tähän liittyen työntekijät erottuvat itsenäisistä ammatinharjoittajista työn epäitsenäisen luonteen perusteella, mitä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota mm. henkilön vapautteen valita työtehtävänsä ja työaikansa, velvollisuuteen noudattaa työn tarjoajan antamia työn suorittamista koskevia ohjeita ja työpaikalla noudatettavia sääntöjä sekä työntekijän mahdollisuuden ottaa itselleen apulaisia.

Yhteisön tuomioistuimen mukaan henkilö voidaan katsoa sitä todennäköisemmin itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi mitä suuremmassa määrin hän ottaa osaa toiminnan taloudelliseen riskiin, minkä lisäksi työntekijän palkanmääräytymisperustetta on pidetty merkityksellisenä

seikkana työsuhteen ylärajaa määritettäessä. Palkan laskemista kollektiivisella perusteella, esimerkiksi työn tuloksen mukaan, on pidetty indisiona henkilön itsenäisestä asemasta, kun taas palkan määräytymisen individuaalisella perusteella, esimerkiksi työhön käytetyn ajan mukaisesti, on katsottu osoittavan epäitsenäistä asemaa. Joukkueurheilijat eivät yleensä ole ainakaan pääomistajina edustamisissaan seuroissa ja heille suoritettava vastike muodostuu useimmissa tapauksissa individuaali- ja kollektiiviperusteisten palkkaustapojen yhdistelmästä siten, että osa vastikkeesta määräytyy työhön käytetyn ajan perusteella ja osa joukkueen suorituksiin perustuvana bonuksena. Koska vähäinen omistus urheiluseurasta ei voi vielä johtaa pelaajan katsomiseen itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ja koska pelkkä vastikkeen suorittaminen voitto-osuutena tai sen laskeminen kollektiivisesti ei sulje pois työntekijäasemaa, joukkueurheilijoiden voidaan näiltä osin katsoa pääsääntöisesti harjoittavan urheilemista työsuhteessa.

Joukkueurheilijoilla ei yleensä ole mahdollisuutta valita vapaasti työtehtäviään ja työaikojaan ja heidän edellytetään noudattavan seuran valmennusjohdon määräämää pelitaktiikkaa ja yksityiskohtaisiakin pelaamista koskevia määräyksiä myös itse urheilusuorituksen osalta. Tästä on pelaajasopimuksessa yleensä nimenomainen määräys, jonka mukaan urheilija sitoutuu harjoittelemaan ja pelaamaan valmennusjohdon antamien määräysten mukaisesti hänelle osoitetussa joukkueessa. Koska pelaajasopimukseen perustuvat velvoitteet pelata ja harjoitella sekä osallistua urheiluseuran ja sen sponsorien markkinointiin ovat luonteeltaan henkilökohtaisia eikä pelaajan korvaaminen toisella seuran ulkopuolisella henkilöllä ole virallisissa otteluissa edes mahdollista, pelaaja ei voi ainakaan ilman seurajohdon nimenomaista suostumusta panna toista sijaansa tai käyttää työsuorituksessaan valitsemiaan apulaisia ja pelaaja on tässäkin suhteessa alisteisessa asemassa urheiluseuraan nähden.

Edellä sanotun perusteella joukkueurheilijoiden tekemän työn voidaan lähes poikkeuksetta katsoa olevan työsuhteelle tunnusomaisella tavalla epäitsenäistä ja heitä voidaan näin ollen pitää perustellusti RS 39 artiklan tarkoittamina työntekijöinä. Toisinaan on kuitenkin esitetty väitteitä, joiden mukaisesti huipputason joukkueurheilijat olisivat ennemminkin itsenäisiä ammatinharjoittajia kuin työntekijöitä johtuen heille suoritettavan vastikkeen suuresta määrästä, pelisuoritusta koskevasta itsenäisestä asemasta sekä siitä, että pelaajat työllistävät muita henkilöitä kuten managereja ja tarjoavat urheiluseuralle palveluksia vastiketta vastaan. Koska työsuoritukselta maksettavalle vastikkeelle ei ole yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytännössä asetettu ylärajaa ja koska pelaajat ovat edellä todetulla tavalla myös varsinaisen urheilusuorituksen osalta seurajohdon määräysvallan alaisia, heidän voidaan kuitenkin perustellusti sanoa harjoittavan ammattiaan työsuhteessa. Siitä, että pelaajat palkkaavat ”agentteja, neuvottelijoita ja työvoimaa kotiinsa”, ei tietenkään voi seurata heidän katsomisensa itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi, koska pelaajat ovat tästä huolimatta selvästi alisteisessa asemassa urheiluseuroihin nähden. Pelaaja-agenttien ja vastaavien palkkaamista ei voida edes pitää indisiona pelaajan itsenäisestä asemasta, koska nämä eivät ole pelaajan varsinaisessa työsuorituksessa käytettäviä avustajia.

2 EDUSTUSOIKEUDEN MYÖNTÄMINEN

Edustus-oikeudella tarkoitetaan pelaajan oikeutta edustaa tiettyä urheiluseuraa lajin virallisissa otteluissa. Tätä koskevien sääntöjen perusteella kenellä tahansa ei ole oikeutta osallistua urheilujärjestöjen järjestämiin kilpailutapahtumiin, vaan osallistumisoikeus on varattu ainoastaan asianomaisten urheilujärjestöjen säännöissä määritellyt edellytykset täyttävälle (edustuskelteisille) henkilöille.

Lajiliitoilla on kilpailutapahtumien järjestäjinä lähtökohtaisesti oikeus päättää siitä, kenellä ja millä ehdoilla on oikeus osallistua kilpailuihin. Liittojen säännöissä edustuskelpoisuuden edellytykseksi on saatettu asettaa esimerkiksi urheiluseuran tai järjestävän liiton jäsenyys, tietyn valtion kansalaisuus, ikä, sukupuoli tai erityisen kilpailijalisenssin lunastaminen. Pelaaja, joka ei täytä edustuskelpoisuudelle asetettuja edellytyksiä, ei voi osallistua liiton järjestämiin virallisiin kilpailutapahtumiin. Tällaisen edustuskelvottoman urheilijan peluuttaminen virallisessa ottelussa tai jopa pelkkä kokoonpanoon nimeäminen aiheuttaa seuralle yleensä haitallisia seuraamuksia, joista tavallisin lienee joukkueen tuomitseminen hävinneeksi. Koska urheiluseurat eivät edellä mainittujen seuraamusten takia voi käyttää edustusoikeutta vailla olevia pelaajia virallisissa otteluissa, ne eivät myöskään palkkaa tällaisia pelaajia. Tästä syystä edustusoikeusjärjestelmällä on ratkaiseva merkitys ammattilaispelaajien ammatinharjoittamisen edellytysten kannalta silloinkin, kun he eivät ole henkilökohtaisesti sidottuja lajiliittojen kilpailusääntöihin.

Silloin, kun urheileminen on työsuhteessa harjoitettua taloudellista toimintaa, lajiliitot eivät voi määrätä täysin vapaasti, kenellä on oikeus osallistua niiden järjestämiin kilpailutapahtumiin. Tällaisessa tapauksessa tulee ottaa huomioon RS 39 artiklan asettamat vaatimukset ja erityisesti 39(2) artiklan kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kielto, joka kieltää toisten jäsenvaltioiden kansalaisten asettamisen kansalaisuuden perusteella jäsenvaltion omia kansalaisia huonompaan asemaan työhönoton ja työsuhteen ehtojen suhteen. Koska RS 39 artiklan on katsottu velvoittavan myös yksityisiä ja koska yhteisön oikeudella on etusija sen kanssa ristiriitaisiin urheilujärjestöjen sääntöihin nähden, syrjiviä urheilujärjestöjen sääntömääräyksiä ei voida soveltaa, jos niillä on vaikutusta työhönoton tai työsuhteen ehtojen kannalta.

Tapauksessa *Donà v. Mantero* yhteisöjen tuomioistuimelta pyydettiin ennakkoratkaisua urheilijoiden edustusoikeuden rajoittamisesta kansalaisuuden perusteella. Tapauksessa oli kysymys siitä, oliko Italian jalkapalloliiton sääntö, jonka mukaan ainoastaan liittoon kuuluvat pelaajat saivat osallistua sen järjestämiin otteluihin ammattilaisina tai puoliammattilaisina, kun liiton jäseniksi puolestaan hyväksyttiin yleensä vain italialaisia pelaajia, ristiriidassa RS 7 (nyk. 12) ja 48 (nyk. 39) tai 59 (nyk. 49) artiklan kanssa. Antamassaan ratkaisussa tuomioistuin katsoi, että mainittu sääntömääräys oli RS 48(2) artiklan vastainen siitä huolimatta, ettei se sinänsä estänyt seuroja palkkaamasta pelaajia muista jäsenvaltioista, vaan ainoastaan esti seuroja peluuttamasta näitä pelaajia Italian jalkapalloliiton järjestämissä virallisissa otteluissa. Koska ammattilaisjalkapalloilijoiden pääasiallinen tehtävä on osallistua urheiluseuran edustajina lajin virallisiin otteluihin, käsiteltävänä olleen kaltainen kansalaisuusmääräys asettaa muiden jäsenvaltioiden kansalaiset välittömästi kansalaisuuden perusteella jäsenvaltion omia kansalaisia huonompaan asemaan työn tekemisen suhteen ja johtaa tosiasiallisesti siihen, etteivät seurat palkkaa itselleen ulkomaisia pelaajia. Kyse oli näin ollen kansalaisuuteen perustuvasta syrjinnästä työhönotossa. Koska syrjintäkielto ei kuitenkaan koske pelkästään yhdenmukaista kohtelua työhönotossa, vaan myös yhdenvertaisuutta palkkatyössä toimimisessa ja työsopimusten toimeenpanossa, mainitun kaltainen kansalaisuusmääräys olisi RS 39 artiklan vastainen vaikka se ei tosiasiallisesti rajoittaisikaan muiden jäsenvaltioiden kansalaisten mahdollisuutta tulla palkatuksi, vaan ainoastaan näiden oikeutta osallistua otteluihin.

Edustuskelpoisuuden saamisen edellytyksenä voi olla myös kilpailijalisenssin myöntäminen. Kilpailijalisenssi on oikeudelliselta luonteeltaan lajiliiton ja urheilijan välinen vakiomuotoinen sopimus, jossa urheilija sitoutuu noudattamaan liiton sääntöjä ja liitto puolestaan myöntää urheilijalle osallistumisoikeuden sen järjestämiin virallisiin kilpailuihin. Koska pelaaja ei voi

osallistua otteluihin ilman kilpailijalisenssiä, lisenssin myöntävän liiton sääntöihin tai lisenssiehtoihin sisältyvä määräys, jonka mukaisesti lisenssi voidaan myöntää vain asianomaisen valtion kansalaisille, on suoraan rinnastettavissa edellä käsiteltyyn kansalaisuusmääräykseen. Koska tällainen määräys asettaa muiden jäsenvaltioiden kansalaiset työhönoton ja työn tekemisen suhteen jäsenvaltion omia kansalaisia huonompaan asemaan ja koska syrjivät kollektiivisen tai yksilöä koskevan sopimuksen ehdot ja muut työehtojen sääntelyä koskevat määräykset ovat neuvoston asetuksen N:o 1612/68 7(4) artiklan perusteella mitättömiä, sellaista ei voida soveltaa muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin nähden.

Edellä sanotun perusteella tietyn valtion kansalaisuuden asettaminen edustuskelpoisuuden saamisen edellytykseksi joko välittömästi tai välillisesti siten, ettei muiden jäsenvaltioiden kansalaisilla ole lainkaan oikeutta osallistua otteluihin tai siten, että näiden osallistumisoikeus riippuu joidenkin edellytysten täyttämisestä, jotka kohdistuvat yksinomaan tai pääasiassa näihin, on selkeästi määriteltävissä RS 39(2) ja asetuksen 1612/68 1—3 artiklojen vastaiseksi, koska se rajoittaa urheilijoiden mahdollisuuksia ottaa vastaan työtä sekä tehdä ja toimeenpanna työsopimuksia toisessa jäsenvaltiossa. Poikkeuksen tähän muodostaa maajoukkueiden kokoonpanojen muodostaminen. Tämän yhteisön oikeuden soveltamisalaa koskevan poikkeuksen johdosta urheilujärjestöjen sääntömääräykset, joilla oikeus päästä maajoukkueeseen on varattu vain kunkin valtion omille kansalaisille, eivät ole RS 39 artiklan vastaisia vaikka urheilijan ja lajiliiton välinen oikeussuhde täyttäisikin edellä määritellyn työsuhteen tunnusmerkistön.

Koska RS 39(2) artiklan yhdenvertaisuuden periaatetta sovelletaan lähtökohtaisesti vain EU:n jäsenvaltioiden ja ETA-valtioiden kansalaisiin, kolmansien valtioiden kansalaisia koskevat edustuskelpoisuuden rajoitukset eivät ole RS 39 artiklan vastaisia ja urheilujärjestöjen säännöissä on edelleen sallittua rajoittaa tällaisten henkilöiden oikeutta osallistua kilpailutapahtumiin. Poikkeuksen muodostavat sellaisten kolmansien valtioiden kansalaiset, joilla on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun työhönotossa tai työsuhteessa jonkin EU:n ulkosopimuksen perusteella.

3 ULKOMAALAIKIINTIÖT

Joukkueurheilijoiden oikeutta osallistua sarjaotteluihin on joissakin lajeissa rajoitettu kilpailuja järjestävien kansallisten tai kansainvälisten lajiliittojen säännöillä tai lajiliiton alaisen kilpailutoiminnan järjestämisestä vastaavan liigan sarjamääräyksillä asettamalla ns. ulkomaalaiskiintiö eli rajaamalla urheiluseurojen oikeus käyttää ulkomaisia pelaajia tiettyyn säännöissä määrättyyn enimmäismäärään. Kiintiöiden tavoitteena on useimmiten kansallisen pelin tason suojeleminen ja ne voivat koskea ulkomaalaisia pelaajia yleensä, tiettyjen maiden kansalaisia sekä tämän sijasta tai ohella pelaajia, jotka eivät ole asuneet kyseisessä valtiossa vähintään tiettyä aikaa. Koska urheiluseurat ovat lajiliittojen jäseninä velvollisia noudattamaan liiton kilpailusääntöjä, säännöissä määrätty kansallisuuskiintiöt johtavat käytännössä siihen, etteivät seurat juurikaan palkkaa enempää ulkomaalaisia kuin mitä ne voivat käyttää otteluissa. Yhteisöjen tuomioistuin otti kansalaisuuskiintiöihin kantaa tapauksessa *Bosman*. Antamassaan tuomiossa se totesi, että mainitun kaltaiset kansalaisuusmääräykset siitä huolimatta, etteivät ne suoranaisesti koske pelaajien työhön ottamista, rajoittavat tosiasiallisesti pelaajien mahdollisuutta työnsaantiin, koska ammattipelaajan toiminnan olennainen tarkoitus on osallistua virallisiin otteluihin. Koska perustamissopimuksen 48(2) (nyk. 39(2)) artikla kieltää kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän työhönotossa ja työsuhteen ehdoissa ja koska asetuksen N:o 1612/68 4 artiklassa säädetyn kiellon soveltaa muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin näiden työhönottoa lukumääräisesti tai suhteellisesti rajoittavia lakeja, asetuksia

ja hallinnollisia määräyksiä katsottiin velvoittavan myös yksityisiä oikeussubjekteja, tuomioistuin totesi, että urheiluliittojen määräykset joilla jalkapalloseurojen oikeus käyttää muiden jäsenvaltioiden kansalaisuuden omaavia pelaajia rajataan tiettyyn enimmäismäärään, on ristiriidassa perustamissopimuksen 48 (nyk. 39) artiklan kanssa.

Bosman –tuomion antamisen jälkeen urheilujärjestöt eivät ole enää voineet pitää yllä unionin jäsenvaltioiden kansalaisia koskevia ulkomaalaiskiintiöitä ja urheiluseuroilla onkin nykyisin oikeus käyttää otteluissa rajoittamatonta määrää toisen jäsenvaltion kansalaisuuden omaavia pelaajia. Koska kolmansien valtioiden kansalaiset eivät ETA-valtioiden kansalaisia lukuun ottamatta lähtökohtaisesti kuulu RS 39 artiklan soveltamisalaan, tuomioistuimen antaman ratkaisun vaikutukset eivät koske näitä, eivätkä ulkomaalaiskiintiöt ole heidän osaltaan perustamissopimuksen 39 artiklan vastaisia. Kolmansien valtioiden kansalaisia koskevien ulkomaalaiskiintiöiden säilyttäminen on johtanut siihen, että urheiluseurat ovat tietyissä tapauksissa pyrkineet salaamaan palkkaamansa pelaajan kansalaisuuden, jotta ne voisivat käyttää otteluissa sääntöjen sallimaa enimmäismäärää useampia ulkomaalaisvahvistuksia. Siitä huolimatta, etteivät kolmansien valtioiden kansalaisia koskevat kansalaisuuskiintiöt ole RS 39 artiklan vastaisia, on huomattava, että ETA-maiden lisäksi myös tiettyjen muiden kolmansien valtioiden kansalaisia koskevat kansalaisuuskiintiöt voivat olla EU:n ulkosopimusten perusteella kiellettyjä. Näin on niiden kolmansien valtioiden kansalainen osalta, jotka työskentelevät laillisesti jonkin EU:n jäsenvaltioon sijoittautuneen urheiluseuran palveluksessa ja joilla on jonkin unionin tekemän erillissopimuksen perusteella oikeus yhdenvertaiseen kohteluun työhönotossa tai työsuhteessa.

4 SIIRTOKORVAUKSET

Pelaajan edustuskelpoisuus alkaa siinä seurassa, jossa hän pelaa ensimmäisen virallisen ottelunsa. Tämän jälkeen hän voi edustaa ainoastaan sitä seuraa, jossa hänellä on edustus-oikeus. Koska pelaajien siirtyminen seurasta toiseen ei ole vapaata, vaan sen tulee tapahtua liittojen säännöissä määrättyllä tavalla, kansallisten ja kansainvälisten lajiliittojen edustus-oikeuden siirtymisen edellytyksistä ja siirtomenettelystä määräävät säännöt ovat seuraa vaihtavan urheilijan kannalta hyvin merkityksellisiä. Keskeisessä asemassa ovat etenkin seurasiirron yhteydessä perittäviä siirtomaksuja ja siirtomääräaikoja koskevat sääntömääräykset, koska ne vaikuttavat välittömästi pelaajan mahdollisuuksiin siirtyä pelaamaan toiseen seuraan.

Bosman –tapauksessa yhteisöjen tuomioistuimelta pyydettiin ennakkoratkaisua kansalaisuuskiintiöiden lisäksi jalkapallossa voimassa olleesta siirtokorvausjärjestelmästä. Antamassaan ratkaisussa tuomioistuin totesi siirtokorvausjärjestelmän estävän pelaajia lähtemästä työsopimuksen päätyttyä entisestä seurastaan sekä tekevän seuran vaihtamisen vähemmän houkuttelevaksi siitä huolimatta, ettei korvauksen maksaminen ollut edellytys pelaajan oikeudelle pelata uudessa seurassa. Kyse ei kuitenkaan ollut RS 48(2) (nyk. 39(2)) artiklan kieltämästä kansalaisuuteen perustuvasta syrjinnästä, koska määräyksiä olisi voitu soveltaa myös saman valtion eri liittojen välisiin seurasiirtoihin ja koska ne olivat samanlaisia kuin samaan kansalliseen liittoon kuuluvien seurojen välisiä pelaajasiirtoja koskevat määräykset, eivätkä ne näin ollen asettaneet muiden jäsenvaltioiden kansalaisia työhönoton tai työsuhteen ehtojen suhteen jäsenvaltion omia kansalaisia huonompaan asemaan. Koska työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteen vastaisena on varsinaisen syrjinnän lisäksi pidetty myös kaikkia muita toimenpiteitä, joilla voi olla epäsuotuisa vaikutus jäsenvaltioiden kansalaisiin, kun nämä haluavat harjoittaa toisen jäsenvaltion alueella taloudellista toimintaa, tuomioistuin piti siirtokorvauksia lähtökohtaisesti RS 48 (nyk. 39) artiklan vastaisena vapaan

liikkuvuuden rajoituksena.

Edellä mainitun kaltaiset syrjimättömät vapaan liikkuvuuden rajoitukset eivät ole poikkeuksetta kiellettyjä. Tapauksessa, jossa rajoittavilla toimenpiteillä pyritään perustamissopimuksen mukaiseen sallittuun tavoitteeseen ja jossa niitä voidaan pitää perusteltuina yleistä etua koskevista pakottavista syistä, työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittamista on pidetty sallittuna. Tällöinkin toimenpiteiden tulee lisäksi olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia eli tavoitteen saavuttamisen kannalta välttämättömiä ja tehokkaita eivätkä ne saa rajoittaa työntekijöiden oikeuksia enempää kuin tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä.

Tuomioistuimien piti siirtokorvausjärjestelmän tavoitteita; urheiluseurojen välisen kilpailullisen ja taloudellisen tasapainon sekä uusien kykyjen etsimisen ja kouluttamisen tukemista perustamissopimuksen mukaisina hyväksyttävänä päämäärinä. Koska siirtokorvaukset tuomioistuimen mukaan tasoittavat ainoastaan seurojen välisiä taloudellisia eroja, koska niiden suuruus ei määräytynyt pelaajan koulutuskustannusten mukaisesti ja koska edellä mainitut tavoitteet voitiin saavuttaa yhtä tehokkaasti keinoilla, joilla ei rajoiteta vapaata liikkuvuutta, se ei kuitenkaan pitänyt siirtokorvauksia suhteellisuusperiaatteen sallimana keinona edellä mainittujen päämäärien saavuttamiseksi.

Yhteisöjen tuomioistuimen tapauksessa Bosman antaman tuomion johdosta urheilujärjestöt ovat joutuneet muuttamaan siirtokorvauksia koskevia sääntöjään eivätkä seurat enää voi vaatia siirtokorvauksia sellaisista vailla voimassa olevaa pelaajasopimusta olevista jäsenvaltioiden ja tiettyjen kolmansien valtioiden kansalaisista, jotka siirtyvät tuomion antamisen jälkeen urheiluseurasta toiseen jäsenvaltioiden välillä. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut siirtokorvausjärjestelmän poistumiseen kokonaisuudessaan. Tuomio koskee ensinnäkin ainoastaan sellaisia pelaajia, joilla ei ole voimassa olevaa pelaajasopimusta minkään seuran kanssa. Koska urheiluseurat ja asianomainen pelaaja voivat edelleen vapaasti sopia keskenään pelaajan siirtymisestä kesken sopimuskauden toiseen seuraan uuden seuran (tai pelaajan) maksamaa sopimusrikkomukseen perustuvaa vahingonkorvausta tai pelaajasopimuksesta maksettavaa kauppahintaa vastaan, sopimuksenalaisista pelaajista voidaan käytännössä edelleen saada siirtokorvausta. Tämä on johtanut siihen, että seurat pyrkivät tekemään pitkiä pelaajasopimuksia kunkin hetkisten huippupelaajien ja tulevaisuuden lupauksen kanssa, koska niillä on mahdollisuus saada taloudellista voittoa pelaajan sopimuskauden aikana mahdollisesti tapahtuvan arvonnousun myötä. Pelaajien kannalta sopimuskausien pidentyminen merkitsee palkkatason alentumista, koska pelaajan pelikykyyn ja –tasoon liittyvistä riskeistä johtuen seurat eivät tarjoa pelaajalle palkkana hänen koko tulojenhankkimiskykynsä mukaista määrää.

Tapauksessa Bosman annettu tuomio perustuu RS 48 (nyk. 39) artiklaan, josta johtuu oikeuksia lähtökohtaisesti ainoastaan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille. Tuomion vaikutukset eivät näin ollen ulotu myöskään sellaisiin pelaajiin, jotka ovat EU:n tai ETA:n ulkopuolisen valtion kansalaisia ellei jostakin EU:n ulkosopimuksesta muuta johdu. *Pollet* on todennut, etteivät EU:n ulkosopimukset pääsääntöisesti estä siirtokorvausten perimistä näiden sopimusten osapuolina olevien kolmansien valtioiden kansalaisten osalta. Hän perustelee kantaansa sillä, että kyseisillä ulkosopimuksilla on EU:n ja Turkin välistä assosiaatiosopimusta lukuun ottamatta turvattu kolmansien valtioiden kansalaisille ainoastaan oikeus yhdenvertaiseen kohteluun työstä suoritettavan palkan ja muiden työsuhteen ehtojen suhteen ilman, että työhön otosta on mainittu mitään, jolloin siirtomaksujen perimistä ei voida pitää näiden sopimusten kieltämänä syrjintänä. Siinä tapauksessa, että siirtomaksuja peritään vain kolmansien valtioiden kansalaisista ja että siirtomaksut todella vaikuttavat pelaajien

palkkoja alentavasti, tätä päätelmää on kuitenkin pidettävä virheellisenä, koska kyseiset kolmansien valtioiden kansalaisuuden omaavat pelaajat joutuvat työsuhteen ehtojen, erityisesti palkan osalta unionin jäsenvaltioiden kansalaisia huonompaan asemaan. Siirtomaksujen säilyttäminen kolmansien valtioiden kansalaisten osalta voi näin ollen olla unionin ulkosopimusten vastaista kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää vaikka sopimuksella ei olisi turvattu työntekijöiden oikeutta työn saamiseen. Koska siirtokorvausten periminen kolmansien valtioiden kansalaisten pelaajasiirtojen yhteydessä muodostaa kielletyn kartellin, ne ovat joka tapauksessa kiellettyjä yhteisön kilpailulainsäädännön perusteella.

Koska EU:n oikeusjärjestyksen tavoitteena on poistaa tuotannon tekijöiden vapaan liikkuvuuden esteet jäsenvaltioiden väliltä, perustamissopimuksen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevia säännöksiä ei sovelleta puhtaasti jäsenvaltioiden sisäisiin asioihin, joilla ei ole vaikutusta yhteismarkkinoihin. Tästä syystä Bosman –tuomion välittömät vaikutukset eivät koske jäsenvaltioiden sisäisiä pelaajasiirtoja eivätkä kansalliset siirtokorvausjärjestelmät ole perustamissopimuksen 39 artiklan vastaisia edes silloin, kun ne koskevat jäsenvaltion omien kansalaisten ohella muiden jäsenvaltioiden kansalaisia. Kansallisten siirtomaksujen säilyttäminen yhdessä kansalaisuuskiintiöiden ja jäsenvaltioiden välisten siirtokorvausten poistamisen kanssa johtaa jäsenvaltioiden välisten pelaajasiirtojen määrän lisääntymiseen, koska pelaajan palkkaaminen toisesta jäsenvaltiosta tulee urheiluseuran kannalta vastaavantasoisien pelaajan omasta jäsenvaltiosta hankkimista edullisemmaksi ja koska kansallisia siirtokorvauksia saatetaan pyrkiä kiertämään kierrättämällä pelaajia seurasta toiseen toisten jäsenvaltioiden kautta. Koska tällainen jäsenvaltioiden välisen pelaajaliikenteen lisääntyminen vääristää urheiluseurojen kilpailua pelaajista, myös kansalliset siirtokorvausjärjestelmät ovat yhteisön oikeuden vastaisia kiellettyjä vaikkakaan eivät RS 39 artiklan perusteella.

RS 39 artiklan soveltamisalaan kuuluu ainoastaan työsuhteessa harjoitettu ammattimainen tai puoliammattimainen urheilu, mistä johtuen yhteisöjen tuomioistuimen tapauksessa Bosman antama ratkaisu koski ainoastaan ammattilais- ja puoliammattilaispelaajien seurasiiirtojen yhteydessä perittäviä siirtokorvauksia. Tuomiolla ei ole välitöntä vaikutusta harrasteurheiluun eivätkä amatööripelaajista perittävät siirtokorvaukset muodosta RS 39 artiklan vastaista vapaan liikkuvuuden rajoitusta silloin, kun pelaajat siirrosta huolimatta säilyttävät amatööristatuksensa. Tuomiossa ei sen sijaan otettu lainkaan kantaa siihen, onko siirtokorvauksen periminen RS 39 artiklan vastainen toimenpide myös sellaisessa rajatapauksessa, jossa amatööripelaaja, joka ei vielä ole aloittanut todellista ja aitoa työtä, siirtyy toiseen jäsenvaltioon ammattilaiseksi tarkoituksenaan ryhtyä tekemään 39 artiklan soveltamisalaan kuuluvaa työtä. Yhteisöjen tuomioistuimen muissa tapauksissa antamien ratkaisujen perusteella voidaan päätellä, että siirtokorvauksen periminen olisi tällaisissakin tapauksissa lähtökohtaisesti RS 39 artiklan vastaista, koska työntekijän käsitettä on tulkittava laajasti ja koska myös sellaisilla henkilöillä, jotka eivät ole vielä aloittaneet työtä, on katsottu olleen periaatteessa rajoittamaton oikeus siirtyä työskentelemään toiseen jäsenvaltioon.

Vaikka amatööriurheilu ei kuulu unionin toimivallan piiriin ja vaikka Bosman –tuomio tästä johtuen koski muodollisesti vain ammattilaisurheilua, sen tosiasialliset vaikutukset kohdistuvat huipputaso ammattilaisseurojen sijasta ennen kaikkea kasvatustyötä tekeviin ammattilais- ja amatööriseuroihin, joiden osalta siirtokorvausjärjestelmän poistaminen on merkinnyt yhden tulonlähteen menettämistä. Tällä on ollut erittäin suuri merkitys näiden seurojen taloudellisten toimintaedellytysten kannalta, koska siirtokorvaukset ovat saattaneet muodostaa merkittävän osan niiden tuloista mahdollistaen tietyissä tapauksissa jopa muutoin tappiollisen toiminnan kokonaistuloksen muodostumisen positiiviseksi. Siirtokorvausjärjestelmän purkaminen saattaa

näin ollen lisätä rikkaiden ja köyhien seurojen varallisuuseroja ja näkyä lisäksi urheilullisten tasoerojen sekä pelaajien palkkaerojen kasvuna ellei tilalle kehitetä korvaavaa tulontasausjärjestelmää.

Julkisasiamies Lenz totesi tapauksessa Bosman antamassaan ratkaisuehdotuksessa, ettei siirtokorvausten periminen ole välttämättä kaikissa tapauksissa RS 39 artiklan vastaista. Esimerkkinä tapauksesta, jossa se voisi olla sallittua, Lenz mainitsee siirtokorvauksen perimisen amatööripelaajan ammattilaiseksi siirtymisen yhteydessä. Siirtokorvauksen periminen voisi Lenzin mukaan olla hyväksyttävissä tällaisessakin tapauksessa vain sillä edellytyksellä, ettei vaadittava korvaus ole entiselle seuralle pelaajan kouluttamisesta aiheutuneita kustannuksia suurempi ja että siirtokorvaus on mahdollista saada vain pelaajan siirtyessä ensimmäistä kertaa ammattilaiseksi.

Bosman –tuomion jälkeen FIFA ja UEFA ryhtyivät yhteistyössä komission kanssa valmistelemaan kasvattajakorvaussäännöstöä, jonka perusteella urheiluseurat voisivat saada pelaajan seurasiirron yhteydessä korvausta kasvatustyön aiheuttamista kustannuksista. Neuvottelujen tuloksena syntyneen säännösten nimenomaisena tavoitteena on turvata seuroille riittävät taloudelliset ja urheilulliset resurssit käytettäväksi uusien kykyjen etsimiseen sekä näiden kouluttamiseen. Sen mukaisesti pelaajat ovat pelaajasopimuksen päätyttyä lähtökohtaisesti vapaita siirtymään maailmanlaajuisesti seurasta toiseen kuitenkin siten, että pelaajan kasvatustyöhön osallistuneilla seuroilla on oikeus korvaukseen pelaajan 12 ja 21 ikävuosien välisenä aikana tapahtuneesta kouluttamisesta. Korvausta on pääsääntöisesti maksettava alle 23-vuotiaan urheilijan tehdessä ensimmäisen ammattilaissopimuksensa sekä tämän jälkeen jokaisen pelaajasopimuksen päätyttyä tai kesken sopimuskauden tapahtuvan seurasiirron yhteydessä siihen saakka kunnes kyseisen pelaajan kasvatustyö on päättynyt tai hän on täyttänyt 23 vuotta.

Niiltä osin kuin kasvattajakorvaukset rajoittavat vailla voimassa olevaa pelaajasopimusta olevien alle 23-vuotiaiden ammattipelaajien oikeutta siirtyä Euroopan unionin jäsenvaltiosta toiseen, ne muodostavat lähtökohtaisesti siirtokorvausjärjestelmään rinnastettavan rajoittamiskiellon vastaisen esteen vapaalle liikkuvuudelle. Vaikka tätä koskevat säännöt onkin valmisteltu yhteistyössä komission kanssa, se ei vielä tarkoita, että ne olisivat hyväksyttäviä, koska komissiolla ei ole yhteisöjen tuomioistuimen tapaan oikeutta tulkita perustamissopimusta sitovalla tavalla, antaa takeita toiminnan perustamissopimuksen mukaisuudesta ilman sitä koskevaa toimivaltaa tai hyväksyä perustamissopimuksen vastaista toimintaa.

Tapauksessa Bosman antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin piti urheilujärjestöjen kasvatustyön tukemista perustamissopimuksen mukaisena hyväksyttävänä päämääränä. Koska kasvattajakorvausten tavoitteena on tämän yhteisöjen tuomioistuimen nimenomaisesti tunnustaman tavoitteen saavuttaminen, niitä koskevien sääntömääräysten RS 39 artiklan mukaisuus ratkeaa sen perusteella, ovatko kyseiset määräykset suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Pelaajan edelliselle tai edellisille seuroille maksettavien kasvattajakorvausten on näin ollen oltava tehokas ja välttämätön keino tavoitteen toteuttamiseksi eivätkä ne saa rajoittaa pelaajien oikeuksia enempää kuin tavoitteen saavuttamisen kannalta on välttämätöntä.

FIFA:n säännöissä kasvattajakorvauksen määrä on sidottu kasvatustyöstä seuroille aiheutuneisiin kustannuksiin. Korvauksen tulee pääsääntöisesti vastata kasvattajaseuralle kunkin pelaajan kouluttamisesta aiheutuneita tarpeellisia kustannuksia ja sitä laskettaessa otetaan huomioon se seikka, ettei kaikista pelaajista koskaan tule ammattilaisia. Näin määritelty kasvattajakorvaus jaetaan kaikkien pelaajan kasvatustyöhön tämän 12 ja 23 ikävuosien välisenä aikana osallistuneiden seurojen kesken pelaajan koulutukseen kussakin

seurassa käytetyn ajan mukaisessa suhteessa. Koska kasvattajakorvauksen määrittäminen perustuu välittömästi pelaajan kasvatustyön kustannuksiin ja se kohdennetaan tähän työhön osallistuneille seuroille, ei liene epäilystä siitä, etteikö kasvattajakorvaus olisi tehokas keino sille asetetun päämäärään saavuttamiseksi.

Koska kasvattajakorvaus voidaan FIFA:n sääntöjen mukaisesti saada ensimmäisen ammattilaissopimuksen tekemisen jälkeenkin pelaajan jokaisen seurasiirron yhteydessä siihen saakka kunnes tämä on täyttänyt 23 vuotta tai kun koulutus on hänen osaltaan sitä ennen päättynyt, säännöstö ei vastaa Lenzin käsitystä hyväksyttävästä siirtokorvausjärjestelmästä. Rajatessaan mahdollisuuden korvauksen saamiseen koskemaan ainoastaan ensimmäisen ammattilaissopimuksen tekemistä Lenz ei luultavasti kuitenkaan tullut huomioineeksi sitä, että pelaajat siirtyvät ammattilaissarjoihin yhä nuorempina ja että heidän koulutuksensa tästä syystä monesti jatkuu vielä tämän jälkeenkin, jolloin myös ammattilaissarjaan osallistuvat seurat voivat toimia kasvattajaseuroina. Koska FIFA:n sääntöihin perustuva mahdollisuus saada kasvattajakorvausta ei koske pelaajan koko aktiiviuraa, vaan se on rajattu koskemaan urheilu-uran ensimmäisiä ammattilaisvuosia ja koska korvaukset määritetään todellisten kustannusten mukaisesti ottaen huomioon, ettei kaikista pelaajista kehity ammattilaisia, kasvattajakorvauksilla ei todennäköisesti rajoiteta pelaajien oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen enempää kuin tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä siitä huolimatta, että niitä voidaan periä myös ensimmäisen seurasiirron jälkeen.

Yhteisöjen tuomioistuin katsoi Bosmanin tapauksessa antamassaan tuomiossa, että kasvattajaseurojen intressit on mahdollista turvata esimerkiksi seurojen välisellä tulojen jaolla, minkä lisäksi kasvatustyön kustannusten korvaamista pidettiin mahdollisena erillisestä kasvattajarahastosta maksettavilla korvauksilla. Koska näillä toimilla rajoitetaan pelaajien oikeuksia erillisiä siirtokorvauksia vähemmän, on mahdollista, että kasvattajakorvaukset tullaan siirtomaksujen tapaan katsomaan RS 39 artiklan vastaiseksi työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoitukseksi.

5 SIIRTOMÄÄRÄAJAT

Joukkueurheilijoiden vapaata liikkuvuutta on rajoitettu myös lajiliittojen säännöissä määritellyillä siirtomääräajoilla, joita koskevien sääntömääräysten perusteella pelaajasiirrot on tullut kunkin pelikauden osalta tehdä tiettyjen säännöissä määrättyjen ajanjaksojen kuluessa. Liittojen säännöissä pelaajasiirrot on usein määrätty tehtäväksi jonakin ajanjaksona ennen uuden pelikauden alkua, minkä lisäksi pelaajasiirrot ovat olleet sallittuja rajoitetussa määrin myös pelikauden aikana. Asetetun takarajan jälkeen tapahtuneita pelaajasiirtoja ei yleensä rekisteröidä lajiliitossa eivätkä tuon ajankohdan jälkeen pelaajasopimuksen tehneet pelaajat voi saada pelilupaa joukkueessaan sillä pelikaudella, jota aikaraja koskee. Koska edustuskelvottoman pelaajan käyttämisestä virallisissa otteluissa voidaan määrätä seuralle lajiliiton säännöissä määritellyllä tavalla taloudellisia ja urheilullisia sanktioita, seurojen voidaan olettaa pidättäytyvän uusien pelaajien palkkaamisesta siirtomääräajan umpeuduttua.

Pelaajasiirrot on sidottu määräaikoihin pääasiallisesti siksi, että sarjan uskottavuus edellyttää, etteivät joukkueiden väliset urheilulliset voimasuhteet muutu sarjan kuluessa kokoonpanomuutoksista johtuen. Tapauksessa, jossa pelaajasiirtoja ei olisi sidottu mihinkään määräaikoihin, seurat voisivat hankkia uusia pelaajia jopa pudotuspeli- tai karsintasarjan viimeiseen otteluun, jolloin joukkueiden todellinen keskinäinen urheilullinen paremmuus ei välttämättä ratkaisisi sarjan mestaruutta tai sarjasta putoamista. Täysin vapaat tai väliin määräaikoihin sidotut pelaajasiirrot antaisivat lisäksi menestymismahdollisuutensa jo

menettäneille seuroille mahdollisuuden sarjan niiden osalta vielä jatkuessa myydä tai vuokrata parhaat pelaajansa muille seuroille, mikä osaltaan myös heikentäisi sarjan urheilullista arvoa. Siirtomääräajoilla voidaan toisaalta pyrkiä rajoittamaan pelaajien vapaata liikkuvuutta myös taloudellisista syistä sillä siirtomääräajat on mahdollista asettaa niin lyhyiksi, ettei pelaaja ehdi neuvotella kaikkien hänen palveluksistaan kiinnostuneiden seurojen kanssa. Tällöin pelaajan palkka ei määräydy vapailla markkinoilla ja se saattaa jäädä alemmaksi kuin siinä tapauksessa, että pelaaja voi neuvotella useiden seurojen kanssa.

Tapauksessa *Lehtonen* yhteisöjen tuomioistuimelta pyydettiin ennakkoratkaisua siihen, olivatko kansainvälisen koripalloliiton (FIBA) ja Belgian koripalloliiton (FRBSB) säännöt, joiden mukaisesti seurat eivät voi ottaa FIBA:n säännöissä määritellyn takarajan 28.2. jälkeen joukkueeseen uusia EU:n jäsenvaltion kansalaisuuden omaavia pelaajia, jotka ovat pelanneet samalla kaudella jossakin saman Euroopan alueen toisessa joukkueessa, perustamissopimuksen 12 ja 39 artiklan vastaisia. Tapaus koski suomalaista koripalloilijaa Jyri Lehtosta, joka osallistuttuaan kaudella 1995/1996 Suomen kansalliseen mestaruussarjaan, värvättiin Castors Braine –seuran toimesta pelaamaan Belgian kauden 1995/1996 koripallon mestaruussarjan viimeiseen vaiheeseen 3.4.1996 tehdyllä työ sopimuksella. Sopimuksen rekisteröimisen jälkeen FRBSB ilmoitti Castors Brainelle, että seuralle saatettaisiin määrätä Lehtosen käyttämisestä seuraamuksia mikäli FIBA ei myöntäisi tälle pelaajalisenssiä ja että Lehtosen käyttäminen otteluissa ennen lisenssin myöntämistä tapahtuisi seuran omalla vastuulla. Tästä huolimatta seura peluutti Lehtosta 6.4.1996 pelatussa ottelussa Belgacom Quaregnonia vastaan. Castors Braine voitti ottelun, mutta se tuomittiin myöhemmin hävinneeksi siirtomääräaikoja koskevien sääntöjen rikkomisen perusteella tehdyn valituksen johdosta. Seuraavassa ottelussa Lehtonen ei pelannut, mutta hänet oli merkitty kokoonpanoluetteloon, mistä syystä seura tuomittiin jälleen hävinneeksi. Koska oli mahdollista, että seura tuomittaisiin hävinneeksi aina, kun Lehtonen pelaisi tai olisi merkittynä kokoonpanoluetteloon ja koska seura oli tästä syystä vaarassa tippua alemmalle sarjatasolle, se luopui Lehtosen käyttämisestä karsintaotteluiden osalta.

Ratkaisussaan yhteisöjen tuomioistuin totesi, ettei siirtomääräaikaa koskeva määräys ollut RS 39 artiklan vastainen muiden jäsenvaltioiden kansalaisia syrjivä sääntö, koska toisesta belgialaisesta koripalloseurasta lähtöisin oleviin pelaajiin sovellettiin tiukempia siirtomääräaikoja. Tuomioistuimen mukaan kyseiset siirtomääräaikoja koskevat säännöt kuitenkin muodostivat RS 39 artiklan rajoittamiskiellon vastaisen vapaan liikkuvuuden rajoituksen, koska ne rajoittivat toisessa jäsenvaltiossa työskentelemään halukkaiden pelaajien vapaata liikkuvuutta estämällä seuroja käyttämästä sääntöjen määräämän päivämäärän jälkeen värvättyjä pelaajia sarjaotteluissa ja vähensivät tosiasiallisesti pelaajan mahdollisuuksia työn saamiseen.

Tuomioistuimen mukaan pelaajien vapaata liikkuvuutta rajoittavat siirtomääräaikoja koskevat säännöt voivat olla sallittuja, jos niitä voidaan perustella objektiivisilla kansalaisuudesta riippumattomilla ja muilla kuin taloudellisilla seikoilla. Tuomioistuin piti sarjakauden normaalin etenemisen turvaamista tällaisena hyväksyttävänä tavoitteena. Koska Euroopan alueen ulkopuolelta tuleviin pelaajiin sovellettava siirtomääräaika umpeutui myöhemmin kuin Euroopan alueella joukkueesta toiseen siirtyviä pelaajia koskeva määräaika, eikä asiassa ollut näytetty, että Euroopan alueeseen kuuluvasta liitosta lähtöisin olevan pelaajan seurasiirto 28.2.—31.3. välisenä aikana vaarantaisi sarjan normaalia etenemistä enemmän kuin Euroopan alueen ulkopuolelta siirtyvän pelaajan seurasiirto, pelaajien oikeuksia rajoitettiin enemmän kuin mikä oli välttämätöntä eivätkä siirtomääräajat tästä syystä täyttäneet suhteellisuusperiaatteen vaatimuksia.

Edellä sanotun perusteella pelaajien vapaata liikkuvuutta rajoittavat siirtomääräajat voivat olla perusteltuja vain urheilullisista syistä. Pelaajien ansiotason tai liikkumisvapauden rajoittaminen ei riitä siirtomääräaikojen perusteluksi. Silloinkin, kun määräaikoja voidaan perustella urheilullisilla syillä, ne ovat hyväksyttäviä ainoastaan siinä tapauksessa, etteivät ne ole syrjiviä, eli kun jäsenvaltioiden välisiä pelaajasiirtoja koskevat määräajat ovat vähintään yhtä pitkiä kuin kansallisia seurasiirtoja koskevat määräajat, eivätkä toisista jäsenvaltioista siirtyvien pelaajien siirtomääräajat ole kohtuuttoman lyhyitä tai lyhyempiä kuin kolmansista valtioista siirtyviin pelaajiin sovellettavat siirtomääräajat.

**VÄLIMIEHENÄ SALT LAKE CITYN
TALVIOLYMPIALAISISSA
OLLI RAUSTE
VT, LL.M.**

Urheilun kansainvälinen välitystuomioistuin (Court of Arbitration for Sport, jäljempänä "CAS") on saavuttanut vakiintuneen aseman kansainvälisten arvokilpailujen riidanratkaisijana. Salt Lake Cityn talviolympialaisissa helmikuussa CAS käsitteli seitsemän riitatapausta, joukossa myös kaukalopikaluistelun kultamitali.

CAS:n syntyhistoria juontaa vuoteen 1981 ja Baden Badenissa pidettyyn KOK:n yleiskokoukseen. KOK:n uusi puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch halusi perustaa urheilulle oman tuomioistuimen, jotta välttyttäisiin urheiluriitojen käsittelyltä kansallisissa tuomioistuimissa ja negatiiviselta julkisuudelta.

Vuosien saatossa huomattiin, että riitatapauksia syntyy poikkeuksellisen paljon suurten arvokilpailujen kuten olympiakisojen yhteydessä. Arvokisojen yhteydessä joudutaan monesti hyvin nopeasti ratkaisemaan, onko jollakin urheilijalla tai joukkueella oikeus osallistua kilpailuun vai ei. Oli selvästi olemassa tilaus puolueettomalle pikatuomioistuimelle, joka ratkaisisi tämäntyyppiset kiistat paikan päällä kisakaupungissa nopeasti ja tehokkaasti ilman, että urheilijoiden pitäisi turvautua paikallisen siviilituomioistuimen apuun.

Niin syntyi CAS:n Ad Hoc -divisioona. Vuodesta 1996 lähtien CAS on lähettänyt arvokilpailujen kisakaupunkiin omat välimiehensä, joilla on velvollisuus olla käytettävissä 24 tuntia vuorokaudessa koko kisojen ajan.

Ensimmäinen CAS:n Ad Hoc -divisioona koottiin Atlantan olympialaisiin 1996. Siellä CAS ratkaisi kuusi tapausta. Naganon talvikisoissa 1998 tapauksia oli viisi. Sydneyn kesäkisoissa 2000 tapausten määrä kasvoi 15:een. Salt Lake Cityssä välimiesten käsiteltäväksi tuli seitsemän riitaa.

Olympiakisojen lisäksi CAS on perustanut Ad Hoc -divisioonan myös brittiläisen kansainyhteisön kisoihin 1998 Kuala Lumpurissa ja 2002 Manchesterissa, sekä jalkapallon EM-kisoihin 2000 Belgiassa ja Hollannissa.

Ad Hoc -divisioonien jäsenet valitaan CAS:n noin 180 lakimiestä käsittävältä välimiesten listalta. Valinnan suorittaa CAS:n toiminnan hallinnoimisesta vastaava International Council of Arbitration for Sport (ICAS).

Salt Lake Cityyn valituiksi tulivat Massimo Coccia Italiasta, Robert J. Ellicott Australiasta, Yves Fortier Kanadasta, Peter Leaver Englannista, Dirk-Reiner Martens Saksasta, Hans Nater Sveitsistä, Maidie Oliveau Yhdysvalloista, Olli Rauste Suomesta ja David Rivkin Yhdysvalloista. Presidenttinä toimi eläkkeellä oleva Intian korkeimman oikeuden presidentti

Raghuandan S. Pathak. Suurimmalla osalla välimiehistä oli asianajajatausta, mutta mahtuipa joukkoon myös Australian entinen oikeusministeri, italialainen professori sekä Englannin jalkapalloliigan entinen toimitusjohtaja.

Tuomioistuimella mittava organisaatio

Kokonaisen tuomioistuimen perustaminen olympiakisojen isäntäkaupunkiin vaatii CAS:n toimistolta melkoisesti järjestelyjä. CAS:n käyttöön oli vuokrattu tilava toimistohuoneisto aivan Salt Lake Cityn keskustasta mormonitemppeliä vastapäätä. Yksi huoneista oli varusteltu oikeuden istuntosaliksi huippumoderneine mikrofoneineen ja simultaanitulkkauslaitteineen.

CAS:n toimistoa pyörittämään oli valjastettu seitsemän hengen organisaatio. Pääsihteeri Matthieu Reebillä oli apunaan avustava lakimies Ousmane Kane, toimistos sihteeri Lise Narbel, kaksi yhdysvaltalaisesta asianajotoimistosta "lainattua" sihteeriä sekä yksi saksalainen ja yksi kanadalainen oikeustieteen opiskelija.

Tuomioistuimen käyttöön oli etukäteen varattu tulkkeja siltä varalta, että asianosaiset tai todistajat eivät osaisi puhua tuomioistuimen käsittelykieliä englantia tai ranskaa. Korean kielen tulkille tulikin käyttöä kisojen viimeisessä oikeustapauksessa.

Utahin osavaltion asianajajayhdistykseltä oli etukäteen tiedusteltu vapaaehtoisia asianajajia, jotka olisivat valmiita edustamaan asianosaisia CAS:n istunnoissa pro bono -periaatteella ilman palkkiota. Vapaaehtoisia ilmoittautui yli kolmekymmentä, joista haastattelujen jälkeen alle 20 hyväksyttiin juttujen asianosaisille jaetulle listalle.

Yksittäisen asian käsittely CAS:n Ad Hoc -divisioonassa on tehty mahdollisimman joustavaksi. Asianosaisen pitää toimittaa CAS:n toimistoon ainoastaan lyhyt valituskirjelmä perusteluineen saadakseen juttunsa vireille. CAS:n toimistohenkilökunta määrittelee sen jälkeen jutun asianosaiset, pyytää heiltä vastineet ja määrää suullisen käsittelyn ajankohdan.

Päätös annettava 24 tunnissa

Leimaa-antavaa kaikelle Ad Hoc -divisioonan toiminnalle on 24 tunnin sääntö. CAS:n on pääsääntöisesti annettava ratkaisunsa 24 tunnin kuluessa siitä, kun valittaja on toimittanut valituskirjelmänsä CAS:n toimistoon¹.

Käytännössä tämä aikarajoitus johti siihen, että suulliset käsittelyt järjestettiin poikkeuksetta öisin. Valituskirjelmät jätettiin CAS:n toimistoon yleensä virka-aikana. Vastine oli toimitettava iltaan mennessä, ja suullinen käsittely alkoi yleensä illalla kello 20 tai 21. Istuntoa jatkettiin niin kauan kunnes kaikki osapuolet olivat saaneet sanoa sanottavansa. Pisimmillään istunnot jatkuivat aamuyöllä saakka.

Päätöksen sisältö saatettiin julistaa yöllä suullisen käsittelyn ja välimiesten neuvottelun jälkeen. Vaikeammassa tapauksissa välimiehet kävivät välillä hotellillaan nukkumassa lyhyet yönä ja palasivat sitten aamiaispöydästä CAS:n toimistolle muotoilemaan päätöstä.

Kuhunkin juttuun nimettiin kolme välimiestä Ad Hoc -divisioonan yhdeksän välimiehen listalta. Valinnan suoritti presidentti Pathak, joka ei muutoin itse osallistunut asioiden ratkaisemiseen. Välimiesten esteettömyyttä arvioitaessa otettiin huomioon muun muassa maa- ja urheilulajisidonnaisuudet. CAS:n yhdysvaltalaiset välimiehet jäivätkin lähes työttömiksi, koska

melkein jokaisessa ratkaistavassa asiassa joku amerikkalaisurheilija olisi ollut ainakin välillisenä hyötyjänä tai häviäjänä.

Välimiehet saivat liikkua kisakaupungissa ja kisojen suorituspaikoilla vapaasti, mutta matkapuhelinta oli kannettava mukana koko ajan. Hälytyksen tullessa CAS:n toimistossa oli oltava kahden tunnin varoitusajalla.

Suullisia käsittelyjä leimasi tietty amerikkalaisuus. Välillä tulivat mieleen television lakisarjat, kun kuunteli paikallisten asianajajien värikkäitä puheenvuoroja.

Asianosaiset olivat edustettuina suullisissa käsittelyissä poikkeuksetta monilukuisilla delegaatioilla. Huippuna oli kaukalopikaluistelun kultamitalia koskenut juttu, jossa CAS:n istuntosaliin ahtautui iltayöllä kaikkiaan 46 henkeä asianosaiset, todistajat, asiamiehet, välimiehet ja tulkit mukaan lukien. Kun käsittely kello 01.30 päättyi, oli Korean television kuvausryhmä vielä kadulla CAS:n toimiston edessä tekemässä haastattelua korealaisista.

Prusisin tapauksesta lentävä lähtö

CAS:n toiminta Salt Lake Cityssä sai lentävän lähdön, kun jo ennen kisojen alkamista CAS sai ratkaistavakseen "korkean profiilin" tapauksen². KOK:n hallitus päätti juuri ennen kisoja, ettei se hyväksy latvialaisen kelkkailijan Sandis Prusisin ilmoittautumista kisoihin, vaikka Prusisin dopingista saama kilpailukiello oli juuri päättynyt kisojen alla.

KOK:n päätös oli vastareaktio kansainväliselle kelkkailuliitolle. Liitto oli antanut Prusisille nandrolonin käytöstä vain kolmen kuukauden kilpailukiellon, vaikka liiton omien sääntöjen mukaan minimirangaistus olisi ollut kaksi vuotta. KOK halusi päätöksellään osoittaa tiukkaa linjaa suhteessa dopingin käyttäjiin.

Vain juridiikkaan päätöksensä perustava CAS joutui kuitenkin heti ensimmäisessä päätöksessään jyräämään KOK:n hallituksen yli. Urheilun kansainväliset säännöt eivät nykymuodossaan tunne mekanismia, jolla KOK tai jokin muu valvova elin voisi muuttaa kansainvälisen lajiliiton antamaa kilpailukiellon päätöstä. Kilpailukiellon päätökset kuuluvat lajiliittojen itsemääräämisoikeuden piiriin. Urheilijalla on CAS:n mukaan perusteltu syy odottaa saavansa jälleen osallistua kilpailuihin, kun hän on kärsinyt hänelle määrätyn rangaistuksen. KOK:n hallituksen päätös evätä Prusisin osanotto olympialaisiin vielä kilpailukiellon kärsimisen jälkeenkin olisi käytännössä merkinnyt kaksoisrangaistusta samasta teosta. Niinpä CAS kumosi KOK:n hallituksen päätöksen ja päätti, että Prusis saa osallistua kisoihin.

Kaksi CAS:n käsittelemää tapausta koski lajikohtaisten urheilijakiintiöiden täyttämistä³. Sekä freestyle-hiihdossa että kelkkailussa lajikohtaisiin osanottajakiintiöihin oli jäänyt muutama vapaa paikka, kun osanottoon oikeutettuja urheilijoita oli jäänyt pois kisoista. Listalla "seuraavina" olevat urheilijat pyrkivät pääsemään näille vapaaksi jääneille paikoille CAS:n kautta. Kummassakaan tapauksessa urheilija ei onnistunut pyrkimyksessään. CAS katsoi, ettei lajiliitolla ole mitään velvollisuutta valita kisoihin uusia urheilijoita, jos joku alun perin osanottoon oikeutettu on jäänyt pois.

CAS:n toimivallasta tulkintaongelmia

Kolmas samantyyppinen tapaus tyssäsi CAS:n toimivallan puuttumiseen⁴. Alkujaan italialainen alppihiihtäjä oli siirtynyt edustamaan piskuista Grenadaa ja yritti päästä mukaan kisoihin

uuden kotimaansa edustajana. Grenadan olympiakomitea ei kuitenkaan ollut lähettänyt kisoihin lainkaan joukkuetta. Urheilija haki osanotto-oikeutta CAS:lta.

CAS:n sääntöjen mukaan edellytyksenä asian käsittelemiselle on se, että urheilija on ilmoitettu kisoihin virallisella ilmoittautumislomakkeella, johon sisältyy välityslauseke CAS:n hyväksi⁵. Grenadan olympiakomitea ei ollut ilmoittanut kyseistä urheilijaa kisoihin, joten häneltä puuttui kansallisen olympiakomitean allekirjoittama ilmoittautumislomake. Näin CAS jätti jutun tutkimatta.

Kisojen loppukokouksessa CAS:n välimiesten kesken käytiin keskustelua siitä, että CAS:n toimivaltaa koskeva sääntöpykälä ei ole nykymuodossaan täysin yksiselitteinen. Ad Hoc -divisioonien toimivaltapykälä onkin parhaillaan uudelleen harkittavana CAS:n säännöt vahvistavassa ICAS:ssa. Ongelmana on se, ettei toimivaltaa haluta toisaalta muotoilla myöskään niin laajaksi, että kuka tahansa olympialaisiin haluava urheilija voisi vaatia osanotto-oikeutta CAS:ssa. Niin avoin toimivallan määrittelytapa voisi tuoda CAS:iin juttujen tulvan.

Taitoluistelujupakassa turvaamistoimi

Kisojen loppuvaiheissa CAS pääsi ratkaisemaan vielä kahta paljon julkisuutta osakseen saanutta tapausta. Taitoluistelun pariluistelujupakan käydessä kuumimmillaan Kanadan olympiakomitea jätti CAS:lle turvaamistoimihakemuksen, jolla haluttiin estää pariluistelun arvostelutuomareita poistumasta Salt Lake Cityn alueelta, ennen kuin heitä on kuultu todistajina mahdollisessa oikeudenkäynnissä⁶. Kisakaupungissa kiersi huhu, että osa tuomareista oli jo poistunut tai kiireen vilkkaa poistumassa maasta kesken kisojen.

CAS:n amerikkalaisjäsenen selvitettyä paikallista prosessilainsäädäntöä lopputulemana oli, että tämäntyyppiseen hakemukseen tulisi soveltaa Yhdysvaltain lakia. Yhdysvaltain laki salli myös välimiesoikeuden antaa kerrotunlaisia turvaamistoimimääräyksiä vastaisen todistelun turvaamiseksi tulevassa oikeudenkäynnissä. Niinpä CAS päätti, että pariluistelun arvostelutuomarien on pysyttävä Salt Lake Cityssä CAS:n käytettävissä siihen saakka, kunnes arvostelun oikeellisuus on ratkaistu.

Jupakka laukesi kuitenkin KOK:n päätökseen antaa kultamitali myös kilpailussa toiseksi jääneelle kanadalaisparille. Näin ollen mitään varsinaista "pääkäsittelyä" ei asiassa koskaan järjestetty.

Kisojen loppuhuipentumana CAS pääsi päättämään myös yhden kultamitalin kohtalosta⁷. Kaukalopikaluiistelussa ensimmäisenä maaliin tullut korealaisluistelija oli heti maaliintulon jälkeen hylätty amerikkalaisluistelijan estämisen vuoksi. Korean olympiakomitea valitti hylkäämisestä CAS:iin ja vaati kultamitalia korealaiselle.

CAS totesi, ettei erotuomarien kentällä tekemien ratkaisujen uudelleenarviointi kuulu CAS:n toimivaltaan, ellei voida osoittaa, että erotuomareiden toimintaan olisi vaikutettu esimerkiksi lahjonnalla tai jollakin muulla epäasiallisella tavalla. Koska mitään viitteitä tällaisesta ei ollut, CAS hylkäsi valituksen.

Seitsemännessä CAS:n käsittelemässä tapauksessa oli kysymys siitä, ovatko FIS:n jakamat alppilajien FIS-pisteet lajikohtaisia vai oikeuttavatko jossakin yksittäisessä lajissa saadut pisteet

osallistumaan myös toiseen lajiin⁸.

Rodeotapaus hauska välipala

Aina CAS:n työskentely ei ollut haudanvakavaa. Paikallinen eläinsuojeluyhdistys jätti kisojen aikana CAS:lle vaatimuksen siitä, että kisojen järjestelytoimikunnan kisojen kutsuvieraille järjestämät rodeoesitykset pitäisi kieltää eläinrääkkäyksenä. Koomiseksi vaatimuksen teki se, että CAS:n välimiehet oli itse kutsuttu seuraamaan samaista rodeota vain kaksi päivää myöhemmin.

Ad Hoc -divisioonan presidentti säästi välimiehet ilmeiseltä esteellisyysongelmalta antamalla prosessipäätöksen, jonka mukaan CAS ei ollut toimivaltainen käsittelemään asiaa. Perusteluna oli se, ettei rodeo kuulu olympiakisojen ohjelmaan.

Sydneyn kesäolympialaisissa CAS:n Ad Hoc -divisioonan antamien päätösten lopullisuus kyseenalaistettiin kahdessakin eri tapauksessa, kun jutun hävinnyt asianosainen yritti saattaa asian uudelleen siviilituomioistuimen käsiteltäväksi. Sekä australialainen hovioikeus⁹ että Sveitsin korkein oikeus kuitenkin vahvistivat, että CAS:n Ad Hoc -divisioona on pätevä välitystuomioistuin, jonka päätösten oikeellisuutta ei enää voi uudelleen riitauttaa yleisessä tuomioistuimessa¹⁰. Jälkimmäinen tapaus päättyi Sveitsin korkeimpaan oikeuteen sen vuoksi, että Ad Hoc -divisioonan toimintasäännöissä CAS:n sijaintipaikaksi on aina määritelty Sveitsi, vaikka yksittäisten juttujen käsittely tapahtuisikin välillä maapallon toisella puolella.

CAS:n päätökset hyväksyttiin

CAS:n toiminta nautti Salt Lake Cityssa kaiken kaikkiaan suurta arvostusta. Vaikka jotkin päätöksistä, erityisesti latvialaisen kelkkailijan tapaus, herättivätkin kisakaupungissa runsaasti keskustelua ja julkista huomiota, CAS:n antamat päätökset hyväksyttiin ja CAS:n päättämää lopputulosta kunnioitettiin kaikissa tapauksissa.

CAS:n toiminnan arvostus näkyi myös siinä, että CAS:n välimiehillä oli kisoissa lähestulkoon samat edut kuin KOK:n jäsenillä. CAS:n akkreditointikortilla avautuivat kisapaikoilla kaikki ovet aina urheilijoiden pukukoppeja myöten. Pääsivät pä CAS:n välimiehet jopa antoisalle tutustumiskäynnille kisojen viralliseen doping-laboratorioon.

Välimiehillä oli myös oikeus tilata käyttöönsä oma auto kuljettajineen. Majoituspaikkana toimi samainen Little America-hotelli, jossa KOK:n jäsenet olivat majoittuneina.

Kisapaikoilla CAS:n välimiehet kuuluivat ns. Olympic Familyyn, jonka jäsenet pääsivät nauttimaan VIP-tilojen antimista muun muassa kuninkaallisten, takavuosien urheilusankareiden ja Suomen presidentin seassa.

Pääseminen välimieheksi olympialaisten kaltaiseen suur tapahtumaan oli kaiken kaikkiaan upea kokemus. Kyseessä oli "once in a lifetime" -elämys, jonka veroista pohjoiskarjalaisesta pikkukaupungista alkujaan lähteneen suunnistajan elämään tuskin kovin montaa osuu.

SIVU 62

- ¹ Ks. Arbitration Rules for the XIX Olympic Winter Games in Salt Lake City, Article 18, joka kuuluu seuraavasti: "The Panel shall give a decision within 24 hours of the lodging of the application. In exceptional cases, this time limit may be extended by the President of the ad hoc Division if circumstances so require."
- ² CAS OG 02/001 Sandis Prusis ja Latvian OC vs. IOC. Osa CAS:n Ad Hoc -divisioonan päätöksistä on julkaistu CAS:n internetsivulla www.tas-cas.org.
- ³ CAS OG 02/002 Canadian OA vs. FIS ja CAS OG 02/005 Troy Billington vs. FIBT.
- ⁴ CAS OG 02/003 Gaia Bassani-Antivari vs. IOC.
- ⁵ Ks. Arbitration Rules for the XIX Olympic Winter Games in Salt Lake City, Article 1, joka kuuluu seuraavasti: "The purpose of the present Rules is to provide, in the interests of the athletes and of sport, for the resolution by arbitration of *any disputes covered by Rule 74 of the Olympic Charter and by the arbitration clause inserted in the entry form for the Olympic Games* (the "OG"), insofar as they arise in the host country of the OG between 1 February 2002, and 24 February 2002."
- ⁶ CAS OG 02/004 Canadian OA vs. ISU.
- ⁷ CAS OG 02/007 Korean OC vs. ISU.
- ⁸ CAS OG 02/006 New Zealand OC vs. SLOC.
-
- ⁹ New South Wales Court of Appeal:in tuomio on julkaistu teoksessa Matthieu Reeb (ed.): *Digest og CAS Awards II 1998-2000* s. 783-807.
- ¹⁰ CAS:n omien sääntöjen mukaan päätökset ovat lopullisia. Ks. Arbitration Rules for the XIX Olympic Winter Games in Salt Lake City, Article 21, jonka mukaan "The decision is enforceable immediately and may not be appealed against or otherwise challenged."

JOUKKUEURHEILIJAT PERUSTIVAT YHTEISEN KATTOJÄRJESTÖN PEKKA ILMIVALTA

Suomen Jääkiekkoilijat ry (SJRY), Jalkapallon Pelaajayhdistys ry (JPY) ja Salibandyn Pelaajayhdistys ry (SPY) perustivat 28.8.2002 yhteisen kattojärjestön, Suomen Urheilijoiden Unionin (SUU). SUU:n toimintaan toivotaan lähivuosina mukaan myös muita lajeja ja ennen muuta yksilöurheilijoita.

Perustajat ainoita urheilijajärjestöjä Suomessa

SUU:n perustajajäsenet eli jääkiekon, jalkapallon ja salibandyn pelaajayhdistykset ovat käytännössä ainoat Suomessa toimivat urheilijajärjestöt. Pisimmälle toiminta on edennyt jääkiekossa, jonka pelaajayhdistyksessä on yli 600 jäsentä ja jolla on omat toimitilat sekä kaksi päätoimista työntekijää.

Myös JPY:n toiminta on viime vuosien aikana kehittynyt voimakkaasti. Yhdistyksen jäsenmäärä on kasvanut yli 300:n. Tämän lisäksi JPY:llä on 70 ulkomailla pelaavaa ammattilaista, jotka eivät tässä vaiheessa ole jäsenmaksuvelvollisia. Jäsenyys kansainvälisessä pelaajayhdistyksessä FIFProssa on entisestään järkevä toimintaa.

SPY:n toiminta on vielä nuorta, aivan kuten salibandy lajinakin. Yhdistykseen kuuluu tällä hetkellä noin 80 Salibandyliigassa pelaavaa jäsentä.

Yksilöurheilijat yhä järjestäytymättömiä

Ajatus SUU:n perustamista sai alkunsa jääkiekkoilijoiden ja jalkapalloilijoiden pelaajayhdistysten sekä muutamien yksilölajeja edustavien tahojen keskusteluista. Yksilölajien tavoitteena oli saada omalle järjestäytymiselleen mallia ja tukea jo olemassa olevilta yhdistyksiltä.

Yksilölajit olivat myös aktiivisesta mukana SUU:n perustamista valmistelemissa neuvotteluissa. Ajatuksena oli, että samanaikaisesti SUU:n perustamisen kanssa olisi perustettu yksilöurheilijoiden oma, Suomen Ammattiurheilijat –nimellä kulkeva etujärjestö. Ennen SUU:n perustamista yksilöurheilijat eivät kuitenkaan saaneet rivejään koottua niin, että suunnitelmat Suomen Ammattiurheilijoista ja sen liittymisestä SUU:hun olisivat toteutuneet.

Ajatusta yksilöurheilijoiden järjestäytymisestä ei ole haudattu, vaan SUU:n tavoitteena on omalla toiminnallaan näyttää tietä muiden lajien urheilijoiden järjestäytymiselle. Osittain tämän takia SUU:n hallitukseen valittiin purjehduksen olympiavoittaja Jyrki Järvi.

Kaikilla jäsenjärjestöillä yhtäläinen vaikutusvalta

SUU:n sääntöjen mukaan kaikilla jäsenjärjestöillä on yhtäläinen valta yhdistyksen korkeinta päätösvaltaa käyttävässä yhdistyksen kokouksessa. Kaikilla jäsenjärjestöillä on myös oikeus nimetä oma jäsenensä yhdistyksen 4-7 jäsentä käsittävään hallitukseen.

Perustamiskokouksessa SUU:n ensimmäiseen hallitukseen valittiin SJRY:n edustajana Jani Nikko, JPY:n edustajana Mika Lehtosuo ja SPY:n edustajana Antti Laaksonen. Lisäksi hallitukseen valittiin yksilölajien edustajana Jyrki Järvi. SUU:n ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin SJRY:n puheenjohtaja Pekka Ilmivalta.

Tavoitteena on saada urheilijoiden ääni kuuluville

Suomalaisessa urheilussa päätökset on perinteisesti tehty ilman, että pääosan esittäjät eli urheilijat olisivat mukana päätöksiä tekemässä. Viime vuosina tilanne on kehittynyt parempaan suuntaan, ja esimerkiksi SJRY ja JPY ovat olleet edustettuina muutamissa toimikunnissa, joissa urheilijoita koskevia päätöksiä on valmisteltu. Totuus on kuitenkin edelleen se, että valtaosa urheilun päätöksistä tehdään urheilijoita virallisesti kuulematta.

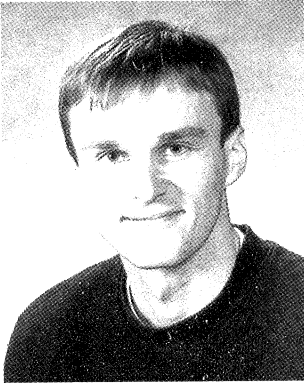
SUU:n tavoitteena on päästä jatkossa vaikuttamaan päätöksiin, jotka koskevat muun muassa urheilijoiden vakuutus- ja sosiaaliturvaa, verotusta, dopingvalvontaa sekä urheilijoiden ja lajiliittojen välisiä sopimuksia. Koska myös apurahoihin ja arvokisavalintoihin liittyy suuria taloudellisia intressejä, olisi luonnollista, että myös niitä koskevien päätösten taustalla olevista periaatteista keskusteltaisiin urheilijoiden kanssa.

Yksi SUU:n tärkeimmistä tehtävistä on tasoittaa siirtymistä aktiiviurheilijan uralta siviilielämään. Vakuutus- ja sosiaaliturvaan sekä verotukseen vaikuttamisen lisäksi SUU pyrkii edesauttamaan siirtymistä siviilielämään parantamalla urheilijoiden edellytyksiä koulutuksen hankkimiseen. Yksittäisissä lajeissa samoin kuin Olympiakomitean puolelta on jo tehty arvokasta työtä näiden edellytysten parantamiseksi. Eri tahojen voimavaroja yhdistämällä SUU uskoo omalta osaltaan vielä tehostavan urheilijoiden kouluttautumista.

Liikkeelle maltillisesti

Selkeistä tavoitteistaan huolimatta SUU aikoo lähteä liikkeelle maltillisesti. Käytävissä olevista voimavaroista johtuen on realistista ajatella, että ainakin alkuvaiheessa SUU:n toiminta keskittyy jäsenyhdistysten välisen tiedonvaihdon ja yhteydenpidon lisäämiseen. SUU tulee myös ottamaan kantaa merkittävimmissä jäsenjärjestöjen urheilijoita koskevissa yhteisissä asioissa.

Myöhemmin jäsenjärjestöjen oman toiminnan kehittyttyä, taloudellisten edellytysten parannuttua ja yksilöurheilijoiden järjestäytyttyä on odotettavaa, että SUU:n toiminta aktivoituu. Vaikka SUU:n tavoitteena on viime kädessä urheilijoiden edun ajaminen, ei tavoitteisiin ole aikomus pyrkiä riitelemällä tai henkseleitä paukuttamalla. Urheilun hyvinvointi heijastaa myös urheilijoiden hyvinvointia, ja molempia kehitetään SUU:n näkemyksen mukaan rakentavalla yhteistyöllä urheilijoiden, seurojen, lajiliittojen, SLU:n, Olympiakomitean ja muiden sidosryhmien välillä.

JALKAPALLOILIJAN ELÄMÄNURAN TUKIJANA

MARKUS JUHOLA

JALKAPALLON PELAAJAYHDISTYS RY, HALL. PJ.

Jalkapallon Pelaajayhdistys ry on saavuttanut 10 vuoden iän. Toimintaa on kehitetty kärsivällisesti, ja nykyään pelaajayhdistys toimii tavoitteellisesti ja määrätietoisesti jalkapalloilijan elämänuran tukijana. Lause kuulostaa mahtipontiselta, mutta sen toteutuminen vapaaehtoistoiminnalla on mahdollista verkostoitumalla ja laajalla yhteistyöllä. Tavoitteen toteutumisen ehtoihin on lisättävä vielä yksi osa-alue: aktiiviset jäset. Aktiiviset jäsenet toimivat yhdistyksen toiminnan liikkeellepanevana voimana.

Ajatus jalkapalloilijoiden pelaajayhdistyksen perustamisesta nousi pintaan jo 1970-luvulla. Silloin myös tehtiin ensimmäiset yritykset toiminnan käynnistämiseksi. Aika vain ei ollut kypsä pelaajayhdistyksen toiminnalle. Yritykset hiipuivatkin nopeasti.

Ajatus heräsi uudelleen 1980-luvulla. Tuolloin Suomesta alkoi siirtyä jalkapalloilijoita ulkomaille pelaamaan. Siellä he tutustuivat ulkomaisten pelaajayhdistysten toimintaan, ja ajatus vastaavien yhdistysten perustamiseksi Suomeen syntyi.

Pelaajien keskuudessa vallitsevan mielipiteen mukaan jalkapalloilijoille tarkoitettu pelaajayhdistys olisi tarpeen pelaajien etujen suojelemiseksi ja asioiden ajamiseksi eteenpäin. Yhdistyksen perustamissuunnitelmat syntyivätkin pian. Kehittämistyö suunniteltiin toteutettavaksi yhteistyössä muiden lajiliittojen kanssa.

Yhdistys potkaistaan liikkeelle

Ajatuksista siirryttiin tekoihin 7.5.1990, kun yhdistyksen perustamiskirja laadittiin. Allekirjoittaneina olivat Jari Europaeus, Olavi Huttunen ja Esa Pekonen. Heidän aktiivisuutensa ansiosta yhdistys sai alkunsa.

18.5.1992 pidettiin perustamiskokous, jossa valittiin puheenjohtajaksi Jari Europaeus, varapuheenjohtajaksi Olavi Huttunen, rahastonhoitajaksi Ari Heikkinen ja sihteeriksi Ari Hjelm.

Yhdistys rekisteröitiin 9.7.1992 nimellä Suomen Liigafutaajat ry. Puheenjohtajana toimi Jari Europaeus. Toiminnan muita puuhamiehiä olivat Esa Pekonen ja Olavi Huttunen. Yhdistys löysi myös mestaruussarjatasen vaikutusmuotonsa, kun jokaisesta joukkueesta valittiin yksi pelaaja edustamaan seuraansa. Yhteyshenkilötoiminta on yhä tärkeä osa yhdistyksen toimintaa.

Jalkapallon Pelaajayhdistys lähti verkkaiseen alkuun. Aktiivitoimijat pelasivat omissa seurajoukkueissaan, jolloin aikaa ja tarmoa keskittyä yhdistysasiin oli niukasti. Vuosien varrella uusien nuorempien pelaajien saapuminen kokeneiden yhdistystoimijoiden tueksi on

auttanut pelaajayhdistystä eteenpäin.

Uusia pelaajia ja yhdistystoimijoita avainpaikoille

Vuonna 1994 Jalkapallon pelaajayhdistys sai uudeksi puheenjohtajakseen Petri Jakosen. Hän hoiti tehtävää vuoteen 1996. Vuonna 1994 yhdistyksen ensimmäiseksi toiminnanjohtajaksi nimettiin Joni Kallioinen. Muita yhdistyksen aktiivijäseniä olivat Tommi Koivistoinen ja Mika Palmgren. Vuonna 1996 puheenjohtajaksi valittiin Mika Palmgren, joka hoiti tehtävää vuoteen 1997 asti. Hän toimi myös toiminnanjohtajana vuodesta 1996 eteenpäin. 1998 puheenjohtajaksi valittiin Tommi Koivistoinen. Toiminnanjohtajan tehtäviä hoiti Jyrki Rovio. Vuonna 2000 puheenjohtajaksi valittiin Jyrki Rovio. Samalla yhdistettiin toiminnanjohtajan ja puheenjohtajan tehtävät. Vuoden 2000 lopulla puheenjohtajaksi valittiin allekirjoittanut Markus Juhola.

Aluksi yhdistyksen tärkeimpänä tavoitteenamme oli koota pelaajat yhteen ja vaihtaa ajatuksia jäsenten kesken. Yhdistys alkoi rakentamaan tulevaisuutta yhdessä pelaajayhdistyksen sidosryhmien kanssa. Peruslähtökohtana oli, että pelaajien edut tulevat parhaiten ajetuiksi, kun niistä huolehditaan yhdessä kaikkien jalkapallotahojen kesken.

Vuosien kuluessa niin yhdistyksen kuin pelaajien juridinen asema on vahvistunut, joka on suurelta osin yhdistyksen lainopillisen neuvonantajan Mika Palmgrenin ansiota. 90 -luvun puolivälin jälkeen juridiset kysymykset ovat olleet vahvasti sidoksissa urheilutoimintaan ja suhde vain tiivistyy. Yhdistyksen kehityksen kannalta on ollut merkittävää, että se hyväksyttiin juridisesti lajiliittojen rinnalle vaikuttamaan asioihin, jotka koskivat yhdistyksen jäseniä. Pelaajat ovat kokeneet lainopillisen neuvonnan hyvin tärkeäksi.

Yhdistyksen tunnettavuuden lisääntyessä yhteistyömahdollisuudet eri alojen yritysten ja eri urheilulajien toimijoiden kanssa on lisääntynyt tasaisen varmasti. Eri alojen asiantuntijoiden apu yhdistyksen kehittämisessä on ollut ja on jatkossakin korvaamaton. Yhdistys on toiminut koko historian aikana vapaaehtoistyöperiaatteella, joka on pakottanut luomaan verkoston, joka kykenee vastaamaan jäsenien moninasiin tarpeisiin. Yhdistys on pyrkinyt tyydyttämään, ainakin osittain, seuraavia tarpeita: tiedon, koulutuksen, juridiikan, varainhoidon, vakuutusturvan ja vapaa-ajan osa-alueet.

Yhdistyksen yhteistyö laajenee edelleen. Vuonna 2001 yhdistys liittyi kansainväliseen pelaajayhdistykseen FIFPro:hon. FIFPro on lyhenne sanoista Federation Internationale des Footballeurs Professionnels (International Federation of Professional Footballs' Associations). FIFPro on kaikkien viiden maanosan pelaajayhdistysten kattojärjestö. Liitto on perustettu 1965 ja siinä on tällä hetkellä 42 jäsenmaata. Kansallisella tasolla yhdistys oli perustamassa yhdessä Suomen Jääkiekkoliigan ry:n ja Salibandyn Pelaajayhdistys ry:n kanssa Suomen Urheilijoiden Unioni ry:n, jonka tavoitteena on laaja-alainen yhteistyö pyrkimyksenä turvata ammattuurheilijan nykyasema ja tulevaisuus.

Aktiivinen jäsen yhdistyksen dynamo

Yhdistyksen jäseneksi voivat kuulua kaikkia jalkapalloa ammatikseen tai harrastukseksi pelaavat miehet ja naiset. Yhdistyksen kunniajäseneksi voidaan hyväksyä jalkapalloilun saralla ansioitunut henkilö tai yhdistyksen hyväksymä henkilö. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi hakevan on laadittava kirjallinen jäsenhakemus.

SIVU 67

Jäsenellä on jalkapalloilijana haaveita. Haaveet ulottuvat kehittymisen, voittamisen ja menestymisen jatkumoon. Unelmat toteutuvat kokonaan tai osittain. Jäsen tekee uhrauksia ja sitoumuksia. Kesät on ohjelmoitu tarkkaan, talvellaakaan ei enää ole vapaa-ajan ongelmia. Sitoutuminen on antaumuksellista. Sosiaalinen elämä on vilkasta. Joukkuelajin suosio näkyy otsikoissa, kentällä ja kentän ulkopuolella. Jäsen huolehtii kunnostaan. Epäonnistumisen ja onnistumisen paineet on siedettävä.

Kun yhteiskunnan raskaat rakenteet, urheilun erityiskohtelun lainalaisuudet tai urheilijan arkipäivän raadollisuus pyörähtävät jalkapalloilijan kohdalle, on joukkueurheilija useimmiten yksin. Pelaajayhdistykselle tilanne on voimavara. Perustan luo yhdistystoimijat, jotka ovat nähneet tehtäväkseen edistää ja kehittää yksittäisen jalkapalloilijan mahdollisuuksia. Jalkapallon Pelaajayhdistyksen toiminnan ehtona on, että vapaaehtoistyöhön ryhtyvät ovat liikkeellä yhteisen hyvän -periaatteella. Henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu pitää olla toissijaista.

Aktiivinen jäsen saa aikaan toimintaa yhdistyksessä hyvin pienillä toimenpiteillä: soittamalla, lähettämällä postia, vastaamalla yhdistyksen esittämiin kysymyksiin ja keskustelemalla. Jäsen on aktiivinen yhdistystoimija tiedottamalla omakohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä, jotka suuntaavat yhdistyksen päämääriä ja ohjaavat yhdistystä toimimaan.

Jäsen on toimijan roolin lisäksi aktiivinen vaikuttaja, mikäli pohdinnassa on omien tärkeiden asioiden lisäksi ripaus solidaarisuutta ja toisten ihmisten huomioonottamista. Aktiivisten vaikuttajien ansiosta Jalkapallon Pelaajayhdistys ry voi jatkaa määrätietoista jalkapalloilijan elämänuran tukemista.

**URHEILUOIKEUDEN YHDISTYKSEN
TOIMINTAKERTOMUS 2001**
OLLI RAUSTE
VT, LL.M.

Urheilu oikeuden yhdistyksen toiminta jatkui edelleen vilkkaana myös yhdistyksen kahdeksantena toimintavuotena.

Yhdistyksen hallitus kokoontui vuoden 2001 aikana kolme kertaa. Hallituksen muodostivat

Heikki Halila	puheenjohtaja
Kari-Pekka Tiitinen	varapuheenjohtaja
Pekka Ilmivalta	jäsen
Mika Palmgren	jäsen
Hannu Rautiainen	jäsen
Hilkka Salmenkylä	jäsen
Pekka Timonen	jäsen
Olli Rauste	sihteeri

Yhdistyksen toiminnan kansainvälistyminen jatkui myös vuonna 2001. Yhdistys järjesti 17-20.5.2001 opintomatkan Lausanneen Sveitsiin. Matkalle osallistui 15 yhdistyksen jäsentä. Matkan ohjelmaan kuului tutustuminen World Antidoping Agency WADA:an, Kansainvälisen Olympiakomitean KOK:n oikeudelliseen osastoon, Court of Arbitration for Sport:iin sekä olympiamuseoon. Matkan yhteydessä järjestetyissä opetustilaisuuksissa alustajina toimivat WADA:n pääsihteeri Harri Syväsalmi, WADA:n lakimies Olivier Niggli, KOK:n lakimies Pilar Riviere sekä CAS:n pääsihteeri Matthieu Reeb.

Yhdistyksen kotimaisen toiminnan päätapahtuma oli 8.3.2001 järjestetty urheilujuridiikan päivä yhdessä opetusministeriön, Helsingin yliopiston ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa. Tilaisuuden avasi kulttuuriministeri Suvi Lindén.

Avauspuheenvuorossaan kulttuuriministeri julkisti määräaikaisen urheilu oikeuden professorin viran perustamisen Helsingin yliopiston oikeustieteelliseen tiedekuntaan. Maamme oikeushistorian ensimmäiseksi urheilu oikeuden professoriksi valittiin syksyllä urheilu oikeuden yhdistyksen puheenjohtaja Heikki Halila.

Yhdistyksen toiminnan rungon muodostivat vanhaan tapaan jäsenkunnalle järjestetyt keskustelutilaisuudet. Näitä tilaisuuksia järjestettiin vuoden 2001 aikana neljä kertaa.

Yhdistyksen vuosikokouksen yhteydessä 12.3.2001 järjestettiin keskustelutilaisuus aiheesta "urheiluväkivalta rikosoikeudelliselta kannalta". Tilaisuudessa alustivat jääkiekkoilija Christian Ruutu sekä tutkija Essi Kinnunen.

Kevään toinen jäsentilaisuus järjestettiin 29.5.2001 aiheesta "Lahden MM-hiihtojen doping-tapausten oikeudelliset vaikutukset". Tilaisuuden alustajina toimivat opetusministeriön asettaman selvitystyöryhmän puheenjohtaja Lauri Tarasti sekä Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Pekka Koskinen.

Syksyn toiminta käynnistyi 25.10.2001 television urheilukanavan vieraana järjestetyllä jäsentilaisuudella, jonka aiheena olivat "television urheilukanavan sopimukset urheilun eri toimijoiden kanssa". Tilaisuuden isäntänä ja pääalustajana toimi urheilukanavan toimitusjohtaja Olli Sarekoski.

Toimintavuoden neljäs jäsentilaisuus järjestettiin yhdistyksen perinteisen pikkujoulun yhteydessä 13.12.2001 Suomen Salibandyliiton vieraana. Tilaisuuden aiheena oli "valmentajan oikeusasema". Tilaisuuden alustajina toimivat Salibandyliiton asettaman selvitysryhmän jäsen Tom Hedkrok sekä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n asettaman valmentajan oikeusasemaa pohtivan työryhmän puheenjohtaja Heikki Halila.

Yhdistyksen jäsenlehden "Urheilu ja oikeus" neljäs numero ilmestyi marraskuussa ulkoasultaan uudistuneena. Lehden päätoimittajana toimi edelleen Mika Palmgren. Lehti jaettiin yhdistyksen jäsenkunnan ohella myös Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n avainseurarenkaan jäsenille, oikeustieteellistä koulutusta antaville yliopistoille, ylimmille tuomioistuimille sekä keskeisimmille tiedotusvälineille.

Yhdistyksen jäsenmäärä jatkoi vuonna 2001 kasvuaan. Vuoden 2001 alkaessa yhdistykseen kuului 102 jäsentä ja vuoden päättyessä 108 jäsentä. Yhdistykseen liittyi vuoden aikana yhdeksän uutta jäsentä. Kolme jäsentä ilmoitti eroavansa yhdistyksestä.

Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi vuoden 2001 aikana vakaana. Merkittävä tekijä suotuisassa taloudellisessa kehityksessä oli opetusministeriön yhdistykselle myöntämä 80.000 markan valtionavustus. Yhdistyksen toiminnallinen kulujäämä vuonna 2001 oli 60.618 markkaa, joten ilman valtionavustusta yhdistys ei olisi voinut toimia nyt toteutuneessa laajuudessa.

Yhdistyksen oman varainhankinnan rungon muodostivat entiseen tapaan jäsenmaksutulot sekä ilmoitus- ja myyntitulot yhdistyksen julkaisuista. Toimintavuoden aikana toteutettiin jälleen jäsenmaksurästien perintäkampanja, jonka tuloksena yhdistykselle tuloutui 3.800 markkaa aiempien toimintavuosien jäsenmaksuja. Vuoden 2001 jäsenmaksunsa maksoi 86 % yhdistyksen jäsenistä, kun vastaava osuus vuonna 2000 oli 75 %. Hallitus ryhtyi toimintavuoden lopulla toimenpiteisiin jäsenmaksunsa laiminlyöneiden jäsenten jäsenyyden päättämiseksi.

Tilikauden päättyessä yhdistyksellä oli rahavaroja 150.090 markkaa. Poikkeuksellisen suuri varallisuusmäärä selittyi sillä, että opetusministeriö tuloutti yhdistyksen tilille vuodelle 2002 myöntämänsä 75.000 markan valtionavustuksen jo vuoden 2001 aikana.

Helsingissä 24.1.2002

Urheiluoikeuden yhdistys ry:n hallitus

Heikki Halila	Kari-Pekka Tiitinen	Pekka Ilmivalta
Mika Palmgren	Hannu Rautiainen	Hilkka Salmenkylä
Pekka Timonen	Olli Rauste (sihteeri)	

ASIANAJOTOIMISTO OY
BÜTZOW NORDIA
ADVOKATBYRÅ AB

URHEILUOIKEUTTA AMMATTILAISILLE VUOSIEN KOKEMUKSELLA

**Juha Rantasila
Pekka Ilmivalta
Pekka Kokko**

**Pohjoinen Hesperiankatu 15 A
00260 Helsinki
Puh: 09-431 531
Fax: 09- 4315 3388
butzownordia@butzow.com
www.butzow.com**

Asianajotoimisto Juhani Salmenkylä Ky

Hilkka Salmenkylä
asianajaja, varatuomari

Pakilantie 40, 00630 HELSINKI
PL 4, 00661 HELSINKI

puh. (09) 724 0166
fax. (09) 724 8120

e-mail: hilkka.salmenkyla@aatsto-salmenkyla.inet.fi

www.kprlaw.fi

ASIANAJOTOIMISTO
KOMULAINEN PÖYTÄNIEMI RINTALA OY

HELSINKI

